

SZOLGÁLAT

IGESZOLGÁLAT

non ministrari, sed ministrare

szolgálat

23.

1974 Kisboldogasszony ünnepén

IGESZOLGÁLAT

SZENTÍRÁSI ELMÉLKEDÉSEK

Szolgálat (Dienst), spirituelle Quartalschrift, Klerusblatt. — Mit Druckerlaubnis des Bischöflichen Ordinariats, Eisenstadt. — Eigentümer, Herausgeber, Verleger und für den Inhalt verantwortlich: Ladislaus Marosi, A-9800 Spittal/Drau, Kapellengasse 15. — Druck: Prugg Verlag - Eisenstädter Graphische GesmbH, Eisenstadt, Österreich.

Ki tudna elméjével csak egyetlen mondásodba is behatolni, Uram? Többet hagyunk ott, mint amennyit befogadunk, akár a szomjazók, akik a forrásból isznak. Mert az Úr ígéje a tanulmányozók sokféle fel-fogása szerint sokféle oldalról jelenik meg. Az Úr sok színnel ékesítve adta élénk ígését, hogy aki tanulmányozza, azt nézze, amelyik neki tesz. Különféle kincseket rejtett el ígésében, hogy mindegyikünk onnét gazdagodjék, ahonnet hasznot iparkodik meríteni.

Isten ígéje az élet fája, telistele áldott gyümölcssel, amelyet nekünk kínál, mint az a szikla, amely a pusztában meghasadt, bensejéből lelki italt fakasztva. Azt mondja az apostol: „Mindnyájan ugyanazt a lelki itelt ették, ugyanazt a lelki italt itták“ (1Kor 10,3).

Aki tehát hozzájut ennek a kincsnek egy részéhez, ne higgye, hogy csak az van ebben az ígében, amit ő talált, hanem arra gondoljon, hogy ő csak ezt tudta megtalálni a sokból. És azért, mert csak ez az egy rész hatolt bele és lett osztályrésze, ne mondja, hogy maga az ige silány és terméketlen, ne vesse meg, hanem legyen hálás felfoghatatlan gazdagságáért. Örvendj, hogy vereséget szenvedtél, ne pedig szomorkodj, hogy alulmaradtál. A szomjazó, ha íhat, örül, és nem szomorkodik, hogy nem tudja kimeríteni a forrást. Csak győzze le a forrás a te szomjúságodat, ne pedig szomjúságod győzze le a forrást, mert ha eloltod szomjúságodat anélkül, hogy a forrás kiapadna, akkor ismét elhalsz belőle, ha ismét megszomjazol; de ha szomjad oltásával a forrás is kiszáradna, bajodra válnék győzelmed.

Adj hálát azért, amit kaptál, és ne bánkódj azért, ami oly bőségesen maradt. Amit kaptál, amire eljutottál, az a te részed, ami pedig megmaradt, a te örökséged. Amit gyengeséged miatt az egyik órában meg nem kaphatsz, máskor — ha kitartasz — megkaphatod. Ne törekedjél helytelen szándékkal egy hajtásra kiinni azt, amit nem lehet egyszerre felhajtani, de ne is hagyd föl gyáván az igyekezettel, hogy lassanként magadhoz vedd.

(Szíriai Szent Efrém diákonus: Kommentár a Diatessaronhoz 1,18-19)

Ma a keresztény vallásosság általános alapkövetelménye, hogy az Isten tiszteletének minden formáját bibliai jelleg és bibliai gondolatok hassák át. A bibliai tanulmányok haladása, a Szentírás gyakoribb és általánosabb használata, főleg pedig a hagyomány példája és a Szentlélek belső ösztönzése ugyanis arra indítja és arra inti korunk keresztényét, hogy mindinkább a Bibliát használja elsődleges imakönyvéül, s belőle vonja le cselekvése megbízható szabályait, benne lássa meg nagyszerű példáit.

(VI. Pál Marialis cultus k. buzdítása 1974)

ÚTMUTATÁS A SZENTÍRÁS OLVASÁSÁHOZ

Imádkozz a Szentírás olvasása előtt, például így:

Tőled jön az igazi világosság, világosságnak Atyja! Mi emberek csak befogadni tudjuk, adni nem. Küldd el lelkünkbe fényességed, hogy megismerjünk, szeressünk, és az irántad való szeretetben boldogok legyünk. Amen. — Vagy:

Bölcsesség Lelke, vezess minket a tökéletességre. Te tanúskodsz lelkünkben, hogy Isten gyermekei vagyunk; tapasztaltasd meg velünk az isteni kegyelem gazdagságát, ízleltesd meg szívünkkel, hogy elteljünk igazi lelki örömmel és isteni vigasztalásoddal. Te, az istenség mélysége, add meg nekünk Isten mélyen bensőséges ismeretét, hogy egész szívvel ragaszkodjunk hozzá, és egy lélek legyünk vele. Amen.

1.

Vedd és olvasd

lassan, meggondoltan, és próbáld megtalálni azt a mondatot, amely Isten különösen neked szóló szava.

2.

Elmélkedj és gondolkozz

az olvasottakon: mit jelenthet ez, s őrizd meg és forgasd szívedben, ami különösen megragad.

3.

Beszélg Istennel

arról, ami a szívedig ért, és próbálj olyan bensőséges párbeszédet folytatni vele, mint a barát barátjával.

4.

Emeld lelkedet Istenhez,

nyugodj meg nála alázatban, odaadásban, imádásban — ahogy éppen a szeretet sugallja benned.

Vagy:

Menj és cselekedj:

Vidd magaddal azt az isteni ígét, amelyet az Úr különösen szívedre kötött, és vidd át egyszerűen gyakorlatba — mindig és mindenütt. Akkor életed javára lesz.

Fejezd be imával, ilyenformán:

Kérünk, Urunk: előzd meg tetteinket sugallataiddal és kísérd segítségével, hogy minden imádságunk és cselekedetünk mindig tőled induljon ki, s éppen így általad fejeződjék is be. Amen. — Vagy:

Járd át, Urunk, vesénket és szívünket a Szentlélek tűzével, hogy szeplőtelen testtel szolgáljunk neked, és tiszta szívvel kedvedben járjunk. Amen.

A SZENTÍRÁS MINT LELKIOLVASMÁNY ÉS ENNEK MÓDJAI

Van egy „klasszikus“ keresztény imaélmény és az imádságról szóló tanítás, amelyet így vagy úgy minden század lelki íróinál és a lelki-élet sok kézikönyvében megtalálunk, és minden történelmi változás ellenére legmélyebb alapjaiban két évezreden át állandóan megmaradt. És bármilyen különbözők az imaformák az egyes korok szerint, meg fog maradni közös elemként a jövőben is. Akármennyit is kérdezzünk — és joggal: „hogyan kell ma imádkozni“, nem szabad közben megfélekednünk erről a tapasztalatról. Az imádságról szóló keresztény tanítás állandó, soha fel nem adható sajátos vonása ez a formula: „Krisztus által az Atyához“. A keresztény imádságban lényeges az Istenhez való viszony „krisztológiai törése“. Ha ez „zavarónak“ érződik, akkor ez a kereszt zavaró jellege: ez adja meg a keresztény imádság sajátos mélységét.

A keresztény imádkozó „Isten képmásának, Krisztusnak dicsőségébe hatol be“ (2Kor 4,4). Nem megy föl Mózes a Sínaira, Isten dicsőségének „felhőjébe“ (Kiv 24,18 és másutt), hanem Pállal együtt hívó megtéréssel Jézus Krisztushoz, a megdicsőült „Űrhoz tér“, aki „Lélek“, és „mindnyájan, akik földetlen arccal tükrözzük vissza az Űr dicsőségét, a dicsőségben fokról fokra hozzá hasonlóvá változunk át, az Űr Lelke által“ (2Kor 3,17k).

A képek hozzáférhetőbbé tudnak tenni valamit. Van testi, szellemi és lelki „látás“. Szemünk a tárgyakat csak világosságban látja. Éppígy lelki szemünk is csak a „lét“ transzcendentális „világosságában“ ismeri meg az önmagában Létezőt, mondják a filozófusok. Hasonlóan — és mégis egészen másképpen „senki sem ismeri a Fiút, csak az Atya“ (Lk 10,22). Csak akkor ismerjük meg, ha „Isten, aki azt mondta: „A sötétségből támadjon világosság!“, a mi szívünket is megvilágosítja, hogy Isten dicsőségének ismerete Jézus Krisztus arcán felragyogjon nekünk“ (2Kor 4,6). Csak Isten kegyelmének világosságában ismerhetjük meg Krisztust. De az imádságról szóló tanítás számára éppen ilyen fontos a megfordított igazság: „Senki sem ismeri az Atyát, csak a Fiú, és akinek a Fiú ki akarja nyilatkoztatni“ (Lk 10,22). Ő azonban nem a „bölcseknek és okosoknak“ teszi ezt, hanem a „kicsinyeknek“ (Lk 10,21), akiket „balgaságnak látszó“ (ti. a keresztéről szóló) ige-hirdetéssel (1Kor 1,21) akar megmenteni. Miközben az imádkozó együtt éli át Isten Fiával a megtestesülésig és keresztthalálíg vivő „kiüresedését“ és „megalázódását“ (Fil 2,6kk), elérkezik a vallomáshoz: „Jézus az Űr“, és „az Atyaisten dicsőségéhez“ (Fil 2,9kk). Csak a Krisztussal

való személyes közösség vezet el Istenhez mint „személyfölötti“ partnerhez.

Keresztény imádság sohasem létezett e nélkül a Krisztussal való személyes találkozás nélkül, Istennel való „transzcendentális“ viszony nincs úgy, hogy ne érintkezzünk az ember Jézussal a hallás, látás és felelés „kategóriáiban“. Ővele pedig a hívő — a szentségek „látható szaván“ kívül — mindenekelőtt az írás szavában találkozik, amelyet az összegyülekezett község előtt felolvasnak és megmagyaráznak, s azután otthon újból el lehet olvasni és imádkozva meggondolni. Erről az egyéni szentírásolvasásról beszélünk itt.

A keresztények belső imája kezdettől fogva mindig szorosan összefűződött Isten igéjével: Isten az ő igéjében Fia, az Ige által beszél hozzánk, az imában pedig mi felelünk Istennek Krisztus által, a Szentlélekben. Ezért az Egyházban soha nem volt olyan igeistentisztelet, amely ne lett volna kapcsolatban imádsággal. Amit pedig a keresztények magánéletében még az újkor idején is „lectio divina“-nak neveztek, az mindig szentírásolvasás és imádság egysége volt. Mindig tudatában voltak annak, hogy a Krisztussal való találkozás bármikor ténylegesen megtörténhet, minden lelki és lélektani „lépcső“ átugrásával. De azért régóta úgy tartották, hogy ez az imádkozó olvasás általában négy fokozatban megy végbe:

- olvasás (lectio)
- elmélkedés (meditatio)
- párbeszéd (locutio)
- szemlélődés (contemplatio).

Ez a négy fok egy összefüggő egészet jelöl, amely összeforrt és együtt jár, ha a hangsúlyelosztás igen különböző is lehet. Az olvasás és imádság hol itt, hol ott időzik el jobban. De Kastelli Guigo, a kar-tauzi († 1137) azt írja „Scala caustralium“-ában: „Az olvasás elmélkedés nélkül száraz, az elmélkedés olvasás nélkül elköszál. Az imádság elmélkedés nélkül hideg, az elmélkedés imádság nélkül terméketlen. Az imádság hasonlíthat a jámbor szemlélődéshez, de sok imádság nélkül eljutni a szemlélődésre: ez ritka és csodával határos kivétel lenne.“

Ha tehát a következőkben a Szentírás olvasásának módjait keressük, ezt a klasszikus hagyományt vesszük vezetőnkül, és megkülönböztetjük

- I. az egyszerű hívő olvasást,
- II. az elmélkedő olvasást,
- III. az imádságos olvasást,
- IV. a szemlélődő olvasást.

I. Az egyszerű hívő olvasás

Ha naponta elolvasnánk egy részt a Szentírásból mondjuk azért, hogy „megismerjük“, vagy valami szempontból tanulmányozzuk, az kétségtelenül szintén dicséretes vállalkozás lenne, de még nem „lelki-olvasmány“. „Lelkivé“ az olvasást csak az a beállítottság teszi, hogy *hívő lélekkel Isten szavát akarjuk meghallani* belőle, és ezt azután *saját életünkben engedelmesen teljesíteni* kívánjuk. (A pusztá olvasás foka annak a lelkiállapotnak felel meg, amit Avilai Szent Teréz „A lélek várá“-ban mint „első lakást“ ír le.)

Az imának ezen a fokán a keresztény még csak ajakimára képes. De ahogyan nincs ajakima, amit ne kísérnének gondolatok és a szív megmozdulásai, éppúgy nincs olyan lelkiolvasás, amelynek ne járna a kíséretében valami meggondolás és imáságos válasz.

1. Az egyszerű olvasás nyugodtan lehet *kommentár nélküli*, olyan egyszerű, ahogyan Dosztojevszkij Zozsima sztarece ajánlja a Karamazov-testvérekben: „A szülői házhoz fűződő emlékeim közé tartozik a bibliai történetek első megismerése, amelyeket már akkor mohón habzoltam, bár még gyermek voltam. Volt egy gyönyörű képekkel díszített könyvem: Száznégy bibliai történet az ó- és újszövetségből. Ezt olvastam, ebből tanultam. Még most is ott áll könyvállványomon mint drága emlék . . . Micsoda könyv ez, micsoda tanításokat tartalmaz! — Micsoda egy könyv ez a szent elbeszélés! Milyen csodát, milyen erőt ajándékoztak vele az embereknek! Igazán a világ és az emberek tükre: mostanra és mindenkorra megvan, és mindent néven nevez! És mennyi misztériumot tár föl és magyaráz meg! . . . — Csak egy kicsi vetőmagra van szükség, a pap szórja ezt az egyszerű hétköznapi ember lelkébe, és a mag nem senyved el, hatni fog lelkében egész életén át, és a sötétségben, a bűnök forgatagában apró lángocskaként világít, mint magasztos emlékezet. Nincs itt szükség hosszas magyarázatra és tanításra: a hétköznapi ember a maga egyszerűségében mindent megért. Nem hiszitek? Próbáljátok meg! . . . Isten igéjét mindinkább a nép közé kell vinni, és mindig erősebben beléjük ültetni . . . Ha a népnek hiányzik Isten igéje, akkor a pusztulás fenyegeti! Urunk, vedd pártfogásba népedet, és küldj neki világosságot és békét!“

Dosztojevszkij felismerteti velünk ennek az egyszerű olvasásnak az értelmét: Az ó- és újszövetségi Szentírás magának az emberiségnek a könyve. Mióta a homo sapiens letelepedett és kultúrát kezdett teremteni, az emberiség története úgy csapódott le benne, hogy szent történetté vált, kezdve onnan, hogy a kinyilatkoztató Isten megkezdte szerető párbeszédét az emberiséggel — egészen az üdvösség beteljesedéséig az eszményi Emberben, az emberiség és az egész kozmosz Fejében: Jézus Krisztusban. Az ó- és újszövetség 72 írása ennek az

Isten és ember közötti párbeszédnek a dokumentumai. Az emberiség története sajátos jellegében kerül napvilágra benne. Nincs semmi emberi, ami ebben a gyűjteményben elő ne kerülne, ki ne kerülne Isten világosságára. Jézus Krisztusban „megjelent számunkra üdvözítő Istenünk jósága és emberszeretete“ (Tit 3,4); de ennek az emberszeretnek a világossága már azóta világít, mióta Isten története az emberiséggel megkezdődött. A bibliai emberiség életének Istennel lefolyt történetei tehát példajellegűek: saját sorsunkra vetnek világot. Csak arról van szó, hogy „beleérzéssel“ azonosítsuk magunkat a bibliai történet alakjaival, és így jobban megértsük a magunk sorsát ezekben az ábrázolásokban, az emberiségnek Istennel kapcsolatos sorsában. Jézus Krisztusban és az ő „sorsában“ azután az imádkozó olvasó mindenestül megtalálja önmagát.

Kalauzunk, a kartauzi Guigo, Mt 5,8-on világítja meg a lelkiolvasásra való helyes beállítottságot: „Ezt hallottam olvasni: ‚Boldogok a tisztaszívűek, mert ők meglátják Istent.‘ Ez rövid szó, de dűsgazdag az értelme és az édessége. Olyan, mint a léleknek odanyújtott szőlőfürt. A lélek gondosan megszemléli és azt mondja magának: Ebben valami nagyon jónak kell lenni. Magamba térek és megpróbálom megérteni ezt a tisztaságot, azután meg is szeretni. Becses, kívánatos dolog ez. Birtoklása boldogságot jelent: hiszen Isten meglátása és az örök élet az ígélet érte.“

A Szentírás olvasása tehát mindig akkor „lelki“, ha kutatva irányul Isten ígéjére, és újonnan próbálja megérteni és alakítani benne saját életét.

2. A rendszeresen gyakorolt olvasás bizonyos *rendet* igényel. Tartathatjuk naponta, vagy szabad délutánunkon, vasárnaponként, vagy ahogyan a legalkalmasabb. *Idejét* is előre állapítsuk meg: öt perc, tizenöt, vagy még több, ahogyan helyesnek tartjuk. A Gonosz ugyan erősen fog ösztönözni, hogy a megállapított időt megrövidítsük: azért nyugodtan tegyük magunk mellé az órát, és inkább mindig adjunk még hozzá egy percet. Sokaknak segít, ha mindig *ugyanazon a helyen* is végzik az olvasást, ott hagyják felütve a Szentírást, és az vár rájuk. Jó lenne, ha minden kereszténynek meglenne otthon a „csendes kamrácskája“, ahol „az Atya a rejtekben látja“ (Mt 6,6), még ha csak egy szék is ez egy zavartalan, csendes sarokban. Mielőtt hozzáfogunk az olvasáshoz, egy kis időre csendesedjünk el, és gondoljuk meg, hogy az Úr akar most szólni hozzánk a Lélek által. Imádság is helyénvaló az olvasás előtt. Azután olvassunk, lassan és meggondoltan. Ami nem ragad meg, azzal ne törődjünk tovább. De keressük az értékes kincset, és kérdezzük minden szakasznál: Mit jelent számomra az, amit itt olvastam?

A lelkiolvasás lehet hűségesen végzett *folyamatos olvasás*, mint ahogyan az ősz Piontek püspök ajánlotta diákonusainak (Das Schloss mit 72 Zimmern, in: Kölner Pastoralblatt 13 (1961), 34k): „Van egy kastély, 72 szobával. Ha szemügyre vesszük, azonnal észrevesszük, hogy nem modern építmény: ez a kastély százados, sok százados. És már az első tíz szoba után bizonyosak vagyunk benne, hogy nem egyetlen építömester alkotta, sok művész dolgozott rajta, és mindegyik rajta hagyta a maga sajátosságát.

. . . Ez a kastély a Szentírás, a 72 szoba az ó- és újszövetség 72 könyve . . .

A könyvek olvasása megerőltető. Az első könyv első fejezetétől a 72. könyv utolsó fejezetéig 3 évre, 7 hónapra és 17 napra van szükségünk, ha mindennap egy-egy fejezetet olvasunk el. Sokan belefognak, kevesen tartanak ki. De aki komolyan veszi a dolgot, az azt mondja a 72. könyv elolvasása után: Most pedig újból előlről kezdem, mert itt sem boldogulunk egycsapásra. Ezt a könyvet sohasem lehet kiolvasni. Olyan, mint egy gyűrű, amelynek mindenütt eleje van és sehol vége. És az utolsó Amen után mindjárt előlről kezdődik: Kezdetben teremtette Isten a mennyet és a földet . . .

Isten áldja meg szentírásolvasásukat, kedves ifjú barátaim!”

II. Az *elmélkedő olvasás*

Ha a szeretet növekszik, fölemeli a lelket és szárnyat ad neki. Az „én“ könnyebben meg tud szabadulni természeti hajlandóságaitól és a földi ügyektől. Aki szeret, az szert tesz a kellő távolságra és képességre, hogy elgondolkodva időzzék Isten előtt. Aki ezzel a szerető, elgondolkodó magatartással mélyed el a Szentírásban, az tud elmélkedve olvasni. (Ez az a lelkiállapot, amelyet Avilai Sz. Teréz a „második lakásban“ ír le.)

1. Az elmélkedő olvasásnál a hívő *meditálva, gondolkodva* erősebben eltávolodik a szövegtől, hogy mélyebben megértse. Gondolkodva mélyed el az olvasottakban, és eközben talán valamilyen *akarati elhatározásra* is jut. Gyakran — különösen az ó- és újszövetség történeti könyveiben — eleven jelenetek, nagy erővel belénk világító, beszédes képek kerülnek szemünk elé; ezeket el kell néznünk, szemlélnünk kell. A képzelet és az érzékek minden képessége segíthet, hogy élénken magunk elé állítsuk, amit olvastunk. Így könnyebben elérünk a lelki belátáshoz. Sok meggondolni valónk lesz — mint Máriának, aki „minden szót hiven megőrzött és szívében forgatott“ (Lk 2,19), hogy „mit jelenthet“ (Lk 1,29). Hiszen a Szentírás szavai mindig csak jelek, útjelzők, amelyek nagyon mély tartalomra mutatnak. A Szentírás szövegeiben szóhoz jut Isten egész üdvözítő működése és szent akarata a múltban,

jövőben és jelenben. Isten azonban jelzésekben beszél; halkan szól, a Szentlelken keresztül. Csak annak beszél, aki keresi az üdvösséget és kéri a világosságot, aki erre időt szakít magának, elcsendesedik és elgondolkodik.

Folyamodjunk ismét a kartauzi Guigo szavaihoz, aki tovább fontolgatja Mt 5,8-at: „Hogy jobban felfogjuk ezt az igazságot, hozzálátunk a szőlő elfogyasztásához. Szétmorzsoljuk, mondhatni prés alá tesszük. Biztatjuk az értelmet, találja ki, hogy áll a dolog a neki adott ígéretekkel; lássa meg, hogy lehet megszerezni ezt a becses tisztaságot. Itt a részletekbe menő elmélkedés fogódzópontja. Nem marad ez meg a külsőségeknél és a felszínen: tovább hatol a dolgok bensejébe, be egészen alapjaikig, megvizsgál minden részletet. Mérlegeli, hogy a szöveg nem azt mondja: Boldogok a tiszta testűek, hanem: a tiszta szívűek. Nem elég tehát, hogy kezünk tiszta a rossz cselekedetektől, ha szívünket is nem tisztítjuk meg a rossz gondolatoktól. . . . Látod-e, milyen becses nedű csorog a kis szőlőfürtből? Micsoda tűz gyúlt ebből az apró szikrából? Látod, hogyan kalapálódik szélessé ez a kis fémdarabka: ‚Boldogok a tiszta szívűek‘ — az elmélkedések üllőjén? És még mivé lenne, ha olyasvalaki jönne, aki ért ezekhez a dolgokhoz! — Tudom, a kút mély; de én csak kezdő vagyok, és csak néhány cseppet tudok méríteni belőle.“

2. Az elmélkedő olvasás *kommentárokat* is megkíván. Ezek nélkül az elmélkedő, gondolkodó szentírásolvasás nehezen boldogul, ha még nem érte el — mint a következő fokon — a szerető imádság gondtalanságát. De a közvetlen lelkiolvasáshoz nem olyan szakkomentárok vannak segítségünkre, amelyeket szakszerűen iskolázott exegéták írtak szakteológusoknak; nem is olyanok, amelyeket szakemberek szélesebb, teológiailag kereső körök számára állítottak össze. Hanem segíteni fog mindenekelőtt az olyan lelki jellegű kommentálás, amely az emberi szóban Isten ígéjét kereső értelem számára érthetővé teszi a szöveget, anélkül, hogy mellékes dolgokra terelné a figyelmet, és a tekintetet felszabadítja arra, amiről lényegében szó van, — mindezt pedig olyan tartózkodóan teszi, hogy maga a Szentlélek végezheti az ösztönzést, és az olvasó imádságos feleletre érez felhívást. Ilyen segédeszközünk kevés van.

III. Az imádkozó olvasás

Csak az imádkozó olvasás vezet igazából a „lelki olvasásra“, mert mind az olvasás, mind az elmélkedés még csak előzetes lépcsői az imádságnak. A „hivő“ és „fontolgató“ olvasás most mindinkább „szerető és imádkozó“ olvasássá válik. (Avilai Sz. Teréz ezt az imát a „harmadik lakásban“ írja le.)

1. Jó órákban megtörténhet, hogy az elmélkedő olvasásnál Isten az olvasót a külső szón keresztül *belülről is megszólítja*. Ekkor az Úr maga hinti szívébe igéjét, mint a kicsírázó magot. Isten külső szava ott belső szóvá válik. Miről ismerjük meg ezt a belső szót? Vannak „röpke gondolatok“, amelyek jönnek-mennek; a szél mint a falevelet ide-oda fújja őket. De vannak olyan gondolatok is, amelyeknek különös súlyuk van; az ilyen „nyomós“ gondolatok megmaradnak a szívben. Isten Lelke az, amely ilyen jelentőssé és nyomóssá tud tenni egy szót: a hit benső világossága, a megértés, a megismerés, a bölcsesség adománya. Ha egy szó ilyen módon belül megvilágosodott előttünk, akkor Isten az életnek egy magját hullatta a lélekbe, és ez majd felnő és megéri. Az ilyen „sugallatoknál“ el kell időzni. A sokféle gondolat közül *egy* igazság így különösen fontossá válik; ez most Istennek egészen személyes szava az olvasó számára. Az olvasásban és meditációban gyakorlott keresztény benső élete így lépésről-lépésre „egyszerűbb“ lesz. Úgy látszik éppen ez az Egyház százados bölcsességétől annyira ajánlott napi olvasás, elmélkedés, „benső ima“ legfőbb haszna: hogy bensőnk kiüresedik az önző és külsőséges gondolatoktól, és helyettük Isten világának tartalma tölti meg. A lelkiolvasás, a „benső ima“ így „tudatváltozást“ idéz elő: megerősödik a szerető „magasabb lélek“, átjárja az okoskodó szellemet, és mindinkább a szeretetet teszi bensőnk uralkodó tényezőjévé, úgyhogy igazán „bölcse“ tesz.

De hallgassuk csak újból Guigo mester képes beszédét: „Ha a lelket lángra gyújtják ezek a fáklyák, akkor fölébred kívánczósága . . . Világossá válik előtte, milyen boldogító lehet magának a valóságnak megtapasztalása, ha már a pusztá rágondolás ilyen gyönyörűséges. De mit tegyen a lélek? Szeretné birtokolni a tisztaságot, de hogyan? Minél inkább keres, annál inkább nő a szomja. Minél többet elmélkedik erről, annál jobban szenved . . . ! Most így szól: Arcodat keresem, ó Uram! Ábrázatotat keresem, sokáig elmélkedtem szívemben! De akkor felgyulladt bennem a hit és a vágyakozás, hogy mindig jobban megismerjelek téged. Mialatt te megtöröd számomra a szent írások kenyerét, fölismerlek téged a kenyértörésről. És minél jobban ismerlek, annál jobban szeretnék megismerni, nemcsak a betűk alakjában, hanem szellemi találkozásban. Erre kérek, nem érdemeimért, hanem irgalmasságodért. Beismerem, hogy méltatlan és bűnös vagyok; de a kiskutya is számíthat az ura asztaláról hulló morzsákra. — Add meg nekem, Uram, a jövődő örökség valami zálogát, adj egy csöppecskét legalább a mennyei esőből, hogy csillapíthassam szomjúságomat, mert égek a szeretettől.“ Így az olvasás imádsággá válik.

2. Az imádkozó olvasáskor tehát az olvasó elidőzik egy gondolatnál, amely bensőleg megragadta. Nem képes tovább olvasni. De ennek az egy gondolatnak a házában most sok „érzelem“ ébred (mondja a kö-

zékori lélektan): a lélek egzisztenciális alapmagatartásáig értünk. Az ilyen „egzisztenciális“ („affektív“) megmozdulás alapján válik lehetségessé a párbeszéd: Az olvasót bensejében mélyen és maradandóan megragadta Isten ígéje, most indítást érez a válaszra, a szerető *párbeszédre*. Akit Isten bensejében így megragadott, az már nem is fog sokat „meditálni“, elmélkedni és mérlegelni; inkább felelni kíván most már. Hiszen Isten ígéje már behatolt a szívébe, „főlemelte“ és „tágasá“ tette, megmozgatta és átjárta lélekkel; Isten megérinti ezt a szívet, és vidámmá, csendessé, alázatossá, áhíthatossá, szeretővé, odaadóan imádóvá teszi — mikor hogy. Ki kell használni azt a lendületet („affektusokat“), amelyeket a léleknek ez az érintés ad, mert Istenhez akarja elvinni. A szívnek ezek a indításai elvezetnek a „benső imához“, a „szív imájához“: olyan párbeszédhez, mint amikor a barát beszél barátjával. Az olvasó a szöveget most már úgy hallja, mint Isten szerető megszólítását, és válaszol a szólítónak. A szöveg „második személyűvé“ vált, szólólgatássá lett.

A lelkiolvasás tehát nem állhat meg az „elmélkedésnél“: el kell éreznie az imádkozó olvasáshoz. Az Istennel való beszélgetéshez, a szerető párbeszédhez. Az ember mindig újból odahallgat Istenre, és mindig új meg új feleletet kell adnia neki alázatban és szeretetben, kérve és könyörögve, hálát adva és dicsérve, imádvá — amint a szívnek éppen ízlik.

IV. A szemlélődő olvasás

Ha a szeretet nagygyá és mélylyé lett a lélekben, akkor kerülhet sor benne az ún. „egyszerűség imájára“, a „szerzett szemlélődésre“, a kontemplációra. Aki „egyszerűen“, szemlélődve imádkozik, az másképpen olvassa a Szentírást. (Az imádkozó itt a „harmadik lakásban“ időzik; avilai Sz. Teréz itt együtt írja le az imént vázolt „affektív“ és ezt a „kontemplatív“ lelki magatartást.)

1. Most már nem képek vagy gondolatok indítják az okoskodó szellemet; még csak nem is *egy* igazságban nyugszik meg a lélek, párbeszédet folytatva. Hanem megérinti a természetfölötti világosságot, a mélység abszolút titkát: az imádkozó *közvetlenül* Isten felé fordul. Egyetlen egzisztenciális alapmagatartás (egyetlen „affektus“) állandó-sul most a lélekben, és nagy szeretettel magát Istent keresi. Ez már nem „Istennel való beszélgetés“ többé, hanem a lélek egyszerű „főlemelkedése Istenhez“, sok szó nélkül. A lélek alapjában véve immár csak ennyit mond: „Te“. „Az imádság — folytatja kalauzunk, Guigo — mintegy bűvöletbe ejti azt, akit szeretünk, és kényszeríti, hogy hozzánk jöjjön. Ez a szemlélődés kezdete.“ Ebben a szakaszban a léleknek már semmi vallási „cukrászáru“ nem ízlik többé, még a legértékesebb

irodalom sem. Szívesebben nyúl a szentek klasszikus írásai, e jó, egészséges fekete kenyér után, amelyek hasonló lelki beállításból születtek. Rokon lelkek tapasztalatai ezek; a szentek kölcsönösen felismerik egymást. De tápláló fekete kenyérként ízlik ilyenkor a Szentírás minden szava. Van a lelki „sűrűségnek“ egy bizonyos belső élménye, amelyet a világ egyetlen más könyve sem tud ilyen mértékben kiváltani. A Gyermeke Jézusról nevezett Szent Teréz beismeri magáról: „Ó mennyi megvilágosítást merítettem Atyánk, Keresztes Szent János írásaiból! Ez volt 17-18 éves koromban egyedüli lelki táplálékomban. Később minden könyv cserbenhagyott, és még ma is ebben az állapotban vagyok. Ha felütöm egy lelki író könyvét, akár a legszebbet, a legmegragadóbbat is, azonnal érzem, hogyan szorul össze a szívem, és úgyszólván meg sem értem, amit olvasok, vagy ha megértem, a szellemem megmerevedik, és nem tudok elmélkedni . . . Ebben a tehetetlenségben a Szentírás és a Krisztus követése jön segítségemre: ezekben ízes és egészen tiszta táplálékot találok. De mindenekelőtt az Evangélium adja meg számomra azt, ami a belső imához szükséges, benne mindent megtalálok, amire az én szegény kicsi lelkemnek szüksége van. Benne mindig új világosságot, rejtett és titokzatos jelentést fedezek föl.“

2. De az „egyszerűségnek ez az imája“, ez a szemlélődő imádság legtöbbször a sötét hit imája, amely közben a lélek alsó rétegei a szórakozottság és megzavarodás keserves kísértéseit állhatják ki. Az ilyen imádság sötét hite azonban néha már kettős (rejtett, misztikus) kegyelemben részesül: A sötétség már Isten érintése lehet: az ő túlságosan vakító világossága elkápráztatja a lelket. És lehetséges, hogy a lélek előtt értelmén túli belátás tárul fel, amely súlyával rendbeszedi a világképet. Az ilyen leegyszerűsödött szemlélődő lelkiállapot aztán a kegyelem segítségével tovább juthat mindabba a mélységbe, amelyről a misztikus teológia ad tanítást. Az ilyen szerető leegyszerűsödésben az imádkozó megtalálja azt, ami — legalábbis számára akkor — „a Szentírás középpontja“. Amint Krisztus egészen jelen van minden ostyában és azok minden kis széttört részecskéjében, éppen úgy van jelen Logoszként a Szentírás egészében és minden egyes szavában, ha az egész felől nézve olvassuk. Az olvasó most már minden könyvben, minden fejezetben, sőt minden mondatban végül is ugyanazt az igazságot találja. A nagy szentek, akik tipikusan meghatározták az Egyház lelki-ségét, ilyen módon voltak különleges kapcsolatban az Írás egy-egy alapvető igazságával, és ez a benső megértésük vált az egész Szentírás értelmező elvévé.

Az Írásnak ilyen kontemplatív megértése ugyanakkor mindig igen tevékeny is. A lélek nagy világossággal ismeri föl, hogy Isten ígijén nem gondolkodni kell, hanem meg kell tenni, sőt csak az érti meg

igazán, aki megcselekszi. „Az élet igéje“ a cselekvéssel ad életet. Így Isten igéje behatol az életbe, és működés közben ad az embernek tapasztalatokat. Ezek a mindennapi tapasztalatok pedig újból segítenek az Ige megértésében. Csak így jön létre a Szentírás igazán „lelki“ magyarázata, amely azután Isten igéjét az életből tudja megmagyarázni az élet számára.

Összefoglalva:

„A Szentírás lelki olvasása“ egyszerű folyamat. Akkor jön létre, ha valaki a Szentírásban hívő és engedelmes lélekkel Isten szavát keresi, és csakis ezt, és ha azután megkísérel a maga módján felelni Isten szavára. Közelebbi módját mindenkor lelkiállapotunk határozza meg; ennek megfelelően lesz egyszerű hívő olvasás, elmélkedő, imádkozó, vagy szemlélődő olvasás. Aki a Szentírásban szerető szívvel akar találkozni a szerető Istennel, az sok elmélet nélkül is megtalálja a módját, hogyan kell olvasnia. Az előző sorok csak bátorítani akartak arra, hogy egyszerűen fogjunk hozzá, és válasszuk azt a módot, amely nekünk személyesen megfelel.

+

Aki nem ismeri az Írást, az Krisztust nem ismeri (Sz. Jeromos)

Azt kívánjuk, hogy komolyan igyekezzetek ne csak a templomban hallgatni Isten szavát, hanem otthon is újból elolvasni és az Úr törvényével foglalatoskodni; mert ez is Krisztus, és ő mindenütt közel van ahhoz, aki keresi. (Origenész)

Az Írásban az Ige testté lett, hogy bennünk lakozzék. (Origenész)

Idd mind a két evangélium kelyhét, az óét és az újét, mert mindkettőben Krisztust iszod. Idd Krisztust, mert ő a szőlőtő. Idd Krisztust, mert ő a folyam, amelynek árja megvidámítja Isten városát. (Sz. Ambrus)

Hallgassatok rám, kérlek, ti világban élők mind: szerezzetek magatoknak Bibliát, mint az üdvösség eszközét lelketek számára! A Szentírás által Isten lép érintkezésbe a lélekkel. (Aranyszájú Sz. János)

Szent Paulinus tanúsága szerint régebben két része volt a tabernakulumnak: egyikben az Oltáriszentséget, másikban a Szentírást őrizték. (Olier)

Tanuld megismerni Isten szívét Isten szavaiban. (Nagy Sz. Gergely)

A REJTETT BESZÉDÜ SZENTÍRÁS

Nem mehetünk el szó nélkül híveink csalódása mellett, amit a Szentírás olvasása kivált lelkükben. A zsinat minden megújulás forrásául a bibliát jelölte meg. Híveink szót is fogadnak nekünk, kezükbe is veszik a Szentírást, olvasni is kezdik, de csakhamar leteszik azzal a megjegyzéssel — mint egyikük keserűen megjegyezte: én sohasem találok meg benne azt, amit a papok mondanak. De túl ezen a naív nehézségen valóban felötlik a gondolkodó bibliaolvasóban: miért lehet annyiféleképpen olvasni a Szentírást, miért enged meg annyiféle magyarázatot. Valamennyi felekezet a Szentírásra hivatkozva érzi biztosnak tanítását, nem is beszélve a tudósok és egyéni magyarázók megszámlálhatatlan csapatáról. A régi adágium így sommázta a szentírás-olvasónak ezt a keserű megállapítását: *Hic liber est quo invenit dogmata quisque sua.* És hogy a legmaibb nehézségre is rátapintsunk: a modern szentírásmagyarázat nem riaszt-e el mindnyájunkat attól, hogy csak valamit is merészeljünk a Szentírásból idézni? Őket olvasva ugyanis az derül ki, hogy nemcsak a Szentírás egyes könyveinek, de egy könyvön belül az egyes szövegrészeknek, sőt egy-egy mondatnak vagy szónak is története van, amely kihat az értelmezésre.

Hát még ha arra gondolunk, hogy mai vallásos életünk vezérszavai és keresztény életünk tengelyében álló intézményei alig található meg a Szentírásban! Az egyszerű hívőnek, de a művelt kereszténynek alapérzésére is mutat rá Rahner, amikor a szentségekkel kapcsolatban — de más területekre is értelmezhetően — azt mondja: „Ajánlatos egyszer fontolóra venni a kérdést, hogy az evangéliumok tanítása szerint miért alapítja Jézus olyan ijesztően rendszertelen módon és szinte véletlenül a szentségeket, illetve miért beszél ezekről ilyen módon? . . . Közülük egyesekről egyáltalában nincs szó az ő életében: a bérmlásról, a szentkenetről, a házasságról és a papi rendről (mint szentségről). Más szentségekről majdnem csak úgy mellékesen szól, minden rendszer nélkül“ (*Kirche und Sakramente*). (Persze ezzel nem akarja tagadni, de még kétségbe sem vonni ezek krisztusi alapítását!) — Hogy a szentségeken kívül hiába keressük az ilyen szavakat: pápa, bíboros, csalatkozhatatlanság, római szentszék, mise, gyónás, olvasó, szeplőtelen fogantatás, Mária mennybevitele, és még egy csomó más ma használt szó. Ismét csak utalunk a látszólagos ellentmondásokra, érthetetlennek tűnő túlzásokra, általánosan fogalmazott, éppen ezért konkrét esetekben meghatározhatatlan kijelentésekre.

Ezek a csak nagyjából felvetett problémák indokoltá teszik Rahnernek fentebb olvasott ajánlatát: megpróbáljuk „fontolóra venni a

kérdést, hogy . . . miért beszél ezekről ilyen módon? . . .“ Miért beszél Jézus ilyen homályosan, többértelműen, talányosan, „ijesztően rendszertelen módon és szinte véletlenül“ akkor, amikor bevallottan világot átfogó vallási rendszert és életnézetet hozott, és „azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és eljusson az igazság ismeretére“ (1Tim 2,4).

A szó hatalma

Még jobban meglepődünk, ha szembesítjük a Szentírás szavait ki-mondókkal: Jézussal, aki Isten megtestesült Igéje, tehát nemcsak egy elröppenő szó, de hús és vér létegyiségébe öltözött szó: „Krisztus . . . az Isten bölcsessége“ (1Kor 1,24). Hát nem tudott volna az abszolút bölcsesség minden homályt, minden félreértést és minden kétséget kizáró módon, a dolgokat és eszméket világosan láttató és érzékeltető módon szólni, hogy a mezítelen igazság belülről sodorja magával az embereket?

Párhuzamot vonhatnánk itt századunk nagy eszmeáramlataival, de anakronisztikusnak tarthatjuk az összehasonlítást kétezer év különbségében. Viszont megkérdezhetjük: miért nem tudott Jézus szava hatalmával olyan nagy alakjává lenni saját korának, mint Vergilius, aki itáliai kisenemes létre csupán azzal lett a császári Róma koronázatlan királya, hogy szavakba tudta öltöztetni, kristálytisztán meg tudta fogalmazni a lelkek mélyén szunnyadó eszméket. Vagy legalább miért nem tudta annyira vinni, mint Néró rabszolgájának fia, Epiktétosz, aki szintén csupán szavaival érte el azt, hogy Hadrianus császár Athénba ment és katedrája elé ült, hogy hallgassa előadásait.

Jézus „az idők teljességében“ lépett föl, amikor az evangélium tanúsága szerint is „azt hitték, hogy hamarosan megvalósul Isten országa“ (Lk 19,11). Tacitus szerint volt olyan hiedelem, hogy Júdeából jön a hatalom birtokosa a birodalomban. Vergilius isteni gyermek érkezését jósolta, Augusztus császár márványoltárt épített, ahová lelépjen (ara pacis). Telítve volt a korszak messiásvárással. Nem tudott volna olyan világos és félreérthetetlen fogalmazást adni megváltó rendszerének, ami lángra gyújtotta volna a megváltásra várók sűrűvé érett vágyát? Vagy legalább felhívta volna a birodalom császáranak figyelmét magára és rendszerére, mint Epiktétosz? Ehelyett csak annyit ért el, hogy Josephus Flavius zsidó történelmében hallgat róla, a római történelem írójánál pedig egy odavetett megjegyzésben („impulsore Chresto“) vélhetjük fölfedezni nevét.

Pedig tudott volna úgy beszélni, hogy magával ragadja az embereket! Hiszen fellépése elején szenzációt váltott ki szavaival (és csodáival). Úgy tudott beszélni, hogy a tömegek ismételen megfélemedeznek ételről-

italról, utána tódulnak a pusztába, és ő három napig is szóval tudja tartani őket anélkül, hogy ernyedne figyelmük és érdeklődésük (Mk 8,2). Szava hatalmát megmutatta akkor is, amikor a templomórséget elfogatására küldik. Azok Jézus nélkül térnek vissza. A számonkérésre „a szolgák mentetetözték: Ember így még nem beszélt!” (Jn 7,46) Pedig ezek a katonák nem igen lehettek könnyen elkábíthatók szavakkal!... De ő is tudatában volt képességeinek. Hiszen tanítványait ezzel biztatta: „Ne törjétek fejeteket előre, hogyan védekeztek. Én olyan ékesszólást és bölcsességet adok nektek, amelynek egy ellenfeletek sem tud ellenállni vagy ellentmondani“ (Lk 21,15).

Jézus vallomása beszédmódjáról

Az utolsó vacsorán, földi életének lezárása előtt az utolsó pillanatokban az Úr Jézus különös módon jellemzi tanítását. Így szól főpapi beszédének végső mondataiban: „Ezeket képletesen mondtam nektek. Eljön az óra, amikor már nem képletesen szólok, hanem nyíltan beszélek az Atyáról“ (Jn 16,25). Majd amikor bejelenti, hogy az Atyához megy, „a tanítványok megjegyezték: Most nyíltan beszélsz, minden képleteség nélkül“ (uo. 29). Ennek a „képletes“ és a „nyílt“ beszédnek a szembeállítását néhány szentírásmagyarázó ugyan csak a főpapi beszédre (Jn 13-16) vonatkoztatja, sőt a legtöbb figyelemre sem méltatja. Pedig lehet, hogy ebben van adva a felelet a bevezetésben fölvetett kérdésünkre.

A Jézus jellemzésében szereplő „képletes“ kifejezés görögül: „en paroimiaisz.“ Ennek hasonzava a parabolé. Ezeket a latin proverbiummal fordítja, de a héber „masal“ sokkal tágabb értelmű, mint a különböző modern nyelveken szereplő „hasonlat“. (Bár a hasonlat, példabeszéd szavak értelmezésénél is hamarosan rájövünk, hogy a példázott vagy hasonlított dolog csak részben van jelen a példában és hasonlatban, és így amennyit feltár, ugyanannyit el is rejt a példabeszéd; amennyit kijelent, ugyanannyit el is hallgat.) Ezért értelmező szótáraink a héber masal-t — főleg a rabbinsztikában — nemcsak „hasonlat, példabeszéd“-nek fordítják, hanem „képletes beszéd, talányos, rejtvényes beszéd (Rätselwort)“ értelemmel is, ami tehát nagyon keveset árul el abból, amit mondani akar, és így az igazi értelem a szavak mögött van.

Bultmann ezt a rejtett értelmezést kiterjeszti szent János egész evangéliumára. De nem kell nekünk a szentírásmagyarázat szélsőségeiig mennünk, hogy észrevegyük ezt a rejtett beszédmódot nemcsak Jánosnál, hanem a többi evangelistánál is. Hiszen Máténál az apostolok fogják vallatóra Jézust: „Miért szólsz hozzájuk példabeszédekben? Ő így felelt: Nektek jutott, hogy megértsetek a mennyek országának titkait,

nekik azonban nem . . . Azért szólok példabeszédekben, mert szemük van, de nem látnak, fülük van, de nem hallanak és nem értenek . . .“ (Mt 13,11-13)

Még inkább kiderül ez a rejtett beszédmódja Jézusnak, amikor számonkéri tőle a paróimiai ellentétét, a parrésziát: a nyílt beszédet, a félreérthetetlen megnyilatkozást. Hitetlenkedő rokonai nyilvános működése végén így biztatják: „Menj csak el innen Júdeába . . . Senki sem cselekszik titokban, ha azt akarja, hogy tudomást szerezzenek róla. Ha képes vagy ilyenekre, lépj a nyilvánosság elé“ (Jn 7,4). Hányszor áll szemben ilyen kérdésekkel: „De hát ki vagy te?“ (Jn 8,25) Vagy: „Meddig tartasz még bizonytalanságban bennünket? Ha te vagy a Messiás, mondd meg nekünk nyíltan!“ (Jn 10,25) Amikre ilyen feleleteket ad: „Mondtam már, de nem hiszitek“ (Jn 10,25), vagy: „Minek is beszélek egyáltalán nektek?“ (Jn 8,25)

Tanítványainak „mindent megmagyarázott“ (Mk 4,34), és mindent megmondott, de nem a leplezetlen igazságnak azzal a perzselő tűzével, ami lánggra lobbantja a szunnyadó lelkesedést; a mezítelen igazságok kényszerítő világosságával és élességével sem, ami kizár minden kételkedést és lehetetlenné teszi a döntések elhalasztását. Hanem úgy beszél hozzájuk is, hogy kijelentései valahogy elveszítik mellbevágó jelentőségüket, és teret engednek az elfogadásnak vagy visszautasításnak, ahelyett hogy csontig-velőig hatva átjárnák őket. Hányszor kell ilyen kérdésekben kitörnie: „Hol a ti hitetek?“ (Lk 8,25 a háborgó tengeren); vagy a kétszeri kenyérszaporítás után is kenyérgondokkal foglalkozó tanítványaira a szemrehányó kérdések ostorait pattogatva rászólni: „Még mindig nem értitek és nem fogtátok föl? Még mindig érzéketlen szívetek? Szemetekkel nem láttok? Fületekkel nem hallotok? . . . Hát még mindig nem értitek?“ (Mk 8,17-21). Az meg szinte tragikus, hogy élete utolsó óráiban ilyen kérdéseket kap bizalmasaitól: „Uram, nem tudjuk, hová mégy, hogyan ismerhetnénk az utat?“ Ki kell éreznünk a fájdalmat abból is, hogy ilyet kell kérdeznie: „Már oly régóta veletek vagyok, és nem ismeresz engem, Fülöp?“ (Jn 14,5.9) És végül, ami teljes igehirdetői csődjének látszik bizalmasainál is: megváltó halálának és főként feltámadásának nemcsak meg nem értése, de még csak a megsejtése sem. Hogy az üdvtörténet legközpontibb eseményétől távol maradnak (az egy Jánost kivéve), és hogy a feltámadást olyan nehezen fogadják el, mintha soha sem hallottak volna róla Jézustól. (Ellenségei: a főpapok és a farizeusok bezzeg „figyelmeztették“ Pilátust: „Uram, emlékezzünk rá, hogy az a csaló még életében azt állította: Harmadnapra föltámadok“ Mt 27,63.)

Mindent összevéve arra kell gondolnunk, hogy nem csupán a tanítványok emberi kisszerűsége, de Jézus beszédmódja: a képletes beszéd is eredményezte ezeket az értetlenségeket és eredménytelenségeket.

Az emmauszi úton haladó Krisztus ezt mondja a feltámadás derengő fényében járó tanítványoknak: „Hát nem ezeket kellett elsenvednie a Messiásnak?” (Lk 24,25) Nekünk sem mondana mást a feltett rahneri kérdésre, hogy miért beszélt „ilyen módon”. Azért, mert az üdvörténet isteni logikája kívánta meg ezt. Tudjuk, hogy Jézus más módokat is látott az üdvözítésre, mint amit az Atya eléje szabott. De ki meri mondani: „Ha lehetséges, vedd el tőlem ezt a kelyhet, de ne az én akaratom teljesedjék, hanem a tiéd” (Lk 22,42). És ahogy a szenvedéses út az Atya akarata volt, ugyanúgy az Atya akarata volt a rejtett beszéd, amely nem más, mint a szenvedés átsugárzása, átvetülése az eszmeterjesztés, a beszéd vonalára.

Ezt nem győzi elégszer mondani. „Önmagamtól nem teszek semmit, hanem azt mondom, amire Atyám tanított” (Jn 8,28). Vagy: „Az én tanításom nem az enyém, hanem azé, aki küldött engem” (Jn 7,16). „Nem a magam nevében jöttem . . . Nem a magam dicsőségét keresem . . .” (Jn 8,42.54) És végül szinte hajszálpontosan problémánkra feelve: „Én nem magamtól beszéltem, hanem az Atya, aki küldött engem, ő parancsolta meg, mit mondjak és mit hirdessek . . . Amit tehát hirdetek, úgy hirdetem, amint az Atya mondta nekem” (Jn 11,49-50).

Itt most nincs helye, hogy teológiailag elemezzük, hogyan lehetett Jézusnak „más” akarata, mint az Atyának, mégis ellenkezés nélkül. De tény az, hogy az Úr ki merete ezt így mondani, és merete azt is elárulni, hogy ennek az övétől különböző akaratnak teljesítése milyen áldozatába kerül. Nemcsak a Getszemáni kertben sajtolt vért arcára akaratának az Atyáéra állítása. Máskor is, éppen akkor, amikor görögök keresik, a szépen alakított élet és a szép beszéd emberei, ez kiváltja belőle a földbe vetve elhaló gabonaszem saját sorsát példázó hasonlatát. Ezután feltárja belsejét: „Most mélyen megrendült a lelkem — vallja be, és mintegy önmagával tanácskozva folytatja: — Mit is mondjak? Hogy szabadíts meg attól az órától, Atyám? De hiszen éppen ezért az óráért jöttem” — biztatja s bátorítja magát (Jn 12,27).

Jézus életének az Atyától akart győzelmei is, szenvedései is átáradnak beszédmódjára. Ahogy Jézus egyénisége, beszéde, csodái lelkeseését és vonzalmat váltottak ki, úgy a Szentírásba foglalt szavai sem nélkülözik a csodálókat, elragadottakat, vagy csak egyszerű értőket. De ahogy Jézust félreismerték, eszelősnek (Mk 3,22), csalónak (Jn 7,13), ördögtől megszállottnak és megháborodottnak (Jn 10,20; Mt 24,24) tartották, úgy szavai sem járhattak különbül. És ahogy az emberi külsővel eltakart Istenfiú mindezek ellenére jelen volt a jászol szegénységétől a názáreti jeltelenségen át a szenvedés súlyos válságaiban is, így sokszor szavai sem árulnak el többet belőle. És ahogy vele „kényük-

kedvük szerint bántak az emberek“ (Mt 17,12), és ahogy a kereszten mondta a zsoltáros víziójában: meg tudom számolni minden csontomat, úgy lehet ízekre szedni, szagatni-szabdalni a Szentírás szavait és szövegeit: hitelétől megfosztani, mint Jézust, és élettelené tenni.

Jézus sorsa teljesedik be szavaiban is. Nem lehetett könnyű neki, aki isteni bölcsességében az eszméknek és gondolatoknak kristálytiszta szemléletében élt, az alázat, az egyszerűség és szegénység homályait elvállalni és megvalósítani beszédében. Néha mintha küzdene önmagával, mintha válogatná a szavakat és képeket, hogy ne a neki természetes világossággal és sodró éllel mondja szavait. Sokan csak egyszerű szónoki kérdést látnak abban a fel-felhangzó kérdésben: „Mihez is hasonlít az Isten országa? Mihez is hasonlítam?“ — majd egy mondattal később ismét: „Mihez hasonlítam az Isten országát?“ (Lk 13,18-20) Nem lehet ezekből a kérdéshalmozásokból kiérezni az önmagával küzdő Istenember viaskodásait, hogy „amit hirdetek, úgy hirdessek, amint az Atya mondta nekem“ (Jn 12,50)?

A rejtett beszéd teológiája

Ha Jézus, még emberi adottságai ki nem használásának árán is, vállalta a kinyilatkoztatásnak rejtett formájú közlését csak azért, mert ezt az Atya akarta, fel kell vetnünk a kérdést, hogy miért akarhatta ezt az Atya? És itt torkollik bele eszmélkedésünk az üdvökonómiai rendbe: szenvedő Fiával szerzi a megváltást, aki tehát „nem tartotta Istennel való egyenlőségét olyan dolognak, amihez föltétlenül ragaszkodjék, hanem szolgálai alakot fölvéve kiüresítette önmagát . . . megalázta magát és engedelmes lett mindhalálig“ (Fil 2,6). Ennek az alapelvek kell érvényesülnie az eszme-közlés vonalán is. És ez úgy érvényesül, ahogy most kezünkben van a Szentírás, Mert azok a homályok, szakadozottságok, rögtönzöttségek, véletlenségek, „ijesztően rendszertelen“ és hiányos közlések nem szerkesztési hibák és az első hallgatók ősközösségének emlékezési kihagyásai, hanem az Atyától végiggondolt isteni mű, amely éppen ott és éppen azzal tud nagyot alkotni, ahol az emberi erők szinte csődöt mondanak. „Lerontom a bölcsek bölcsességét, s az okosak okosságát meghüisítom“ — idézi szent Pál Izaiás prófétát annak bevezetésére, amivel Isten eljárását ábrázolni akarja. És jó lenne ezeket a hitéletünk tengelyében lévő szavakat helyesen értelmezve a világ elé tárni. Hiszen ezekben a mondatokban nem arról van szó, hogy a tudomány és az ész használata fölösleges, hanem arról, hogy elégtelen. És ha legnagyobb tudósaink a múltban is, a jelenben is mertek vallomást tenni a tudós tudatlanságról, mi is bátran vállalhatjuk szent Pállal: „Mivel ugyanis a világ a maga bölcsességével nem ismerte föl Istent isteni bölcsességében, úgy tetszett Istennek, hogy

oktalannak látszó igehirdetéssel üdvöztse a hívőket“ (1Kor 1,21). Ezt a mi témánkra átfordítva így mondhatnánk: Mivel az észhasználat és eszmeterjesztés normális és emberileg imponáló útjain nem talál rá az ember Istenre, az értelmi és történelmi erők játékos Ura megteszi azt a bravúrt, hogy vállalja megtestesült Igéjében mindazt, ami elfér az „oktalanság“ és a „gyöngeség“ fogalma alá.

Hogy vállalta-e? A szellem gyönyörével és a küzdelem kockázatának izgalmaival vállalta. Ezt olvashatjuk ki ugyanis szent Lukács sorából: „Abban az órában följongott (Jézus) a Szentlélekben, és így szólt: Áldalak téged, Atyám, mennynek és földnek Ura, mert elrejtetted ezeket a bölcssek és okosak elől, és a kisdedeknek jelentetted ki. Igen, Atyám, így tetszett neked“ (Lk 10,21). És hogy ez nemcsak pillanatok gyönyöre volt nála, mutatja többek között a színeváltozás felragyogó fénye Jézus arcán és alakján, pedig Mózesrel és Illéssel „haláláról beszélgettek“ (Lk 9,31). És mutatja a prófétától rá is átáradó csodálat azon, hogy „a kő, amit az építők megvetettek, szegletkövé lett. Az Úr művelte ezeket!“ (Mt 21,42) Amit az emberi szakműveltség és szakértelem alkalmatlannak, értéktelennek és felhasználhatatlannak ítél, az lesz fundamentumává az életnek, a megváltott életnek. Az emberi logika, várákoskodás és okoskodás fölött így érvényesül az isteni logika. (Érdekesen igazolja ezt az utolsó száz év intellektuális konvertáinak élete, akik — szinte kivétel nélkül — nem észokok alapján tértek meg, hanem egy-egy kép vagy liturgikus cselekmény vagy más, nem „ésszerű“ okok következtében. Megtérésük érthetetlen fordulat volt szellemi társaik előtt.)

Nem szégyellem az evangéliumot

Ahogy a keresztet nem szégyelljük, úgy nem kell szégyellnünk az Isten Igéjének betűbe testesülését sem. A szégyen jelei megváltó jelek rajta. Így, ahogy van, így kell szeretni, mert így lesz teljesen emberi és így hagy bennünket is teljes emberi mivoltunkban kiteljesedni. Az Úr Jézus ugyanis nem készen lépett a világba, hanem a fogantatástól kezdve indult el a kiérett emberség felé. Az általa hozott Isten országáról is azt mondta, hogy „úgy van vele, mint azzal az emberrel, aki magot vet földjébe“ (Mk 4,26). Szent Pál próbálja megértetni velünk, hogy mit is jelent az: valamit elvetni. „Amit vetesz, nem a növény, amely csak ezután fejlődik, hanem a puszta mag, például a búzaszem“ (1Kor 15,37). Akik az evangéliumoktól teljességet és kidolgozott rendszert várnak, azok búzakalász vetését igénylik az Úrtól. Milyen szegényes, semmitmondó egy mag a későbbi kalász mellett! Hiányzik a gyökér, ez a csodálatos vegyi kombinát, a szár, ez az emelődarukat megszegényítő gépezet, és a kalász aranylő formája. De a szegényes

formában, a magban megsejteni és meglátni a már jelenlévő titokzatos erőt — ez beavatottságot kíván. — Ilyen beavatottságot kíván Jézus is igéjének megértésében. Mondja is: „Nem mindenki tudja fölfogni ezt, csak akinek Isten megadja“ (Mt 19,11). Olyan beavatottságot kíván, mint amilyen a gyermeké, szülőé, baráté vagy jegyese, akik töredékekből, egy-egy elejtett szóból, ki nem formált mozdulatokból, egy-egy ősoktól maradt emléktárgyból vagy hierogliffé egyszerűsödött címerből mindent ki tudnak olvasni. „Aki szeret engem, azt Atyám is szeretni fogja; szeretni fogom őt én is, és kinyilatkoztatom magamat neki“ (Jn 14,21).

Az egyház Krisztus jegyese. A jegyes szeretetével tudja kiolvasni „az ijesztően rendszertelen és szinte véletlenül“ odavetett szavakból és mondatokból a krisztusi akaratot. A töredékek, a homályok, az egymásnak ellentmondani látszó közlések magvaiból kissejti a jövődő kalászt. És aki ezzel a szeretettel olvassa a Szentírást, rájön arra, hogy nincs több homály, rendszertelenség, elhallgatás benne sem, mint más szeretetben, amely emberi akar lenni. A kényszermentes és szabad döntést a szeretet mindig meghagyja. A tudomány igazságaival szemben nem lehetünk szabadok: a bizonyítékok köteleznek, az evidenciák és áttetsző értelmezések elsodornak és elragadnak. Szabadságunk tisztelete miatt vonul Isten a titkok világába, ezért lesz az Úr Jézus Krisztus az emberi történelem örök talánya, ezért lesz a Szentírás is minden talányossága ellenére a Könyvek Könyve az emberiség számára.

+

Mindennap olvasom, és ameddig csak látok a szememmel, a napnak és szívemnek minden megvilágításánál olvasni fogom, a legragyogóbb nappalokon éppúgy, mint a legsötétebb éjszakákon, boldogan vagy boldogtalanul, betegen vagy egészségesen, hívőn vagy hitetlenül, érzellemmel tele vagy minden érzélem nélkül. És úgy tűnik, mindig új és ismeretlen az, amit olvasok; mintha soha nem tudnám kiolvasni, egészen megismerni: amit látok, csak a szemem sarkából látom, amit érzek, csak a szívem egy kis darabkájával érzem, de ha egészen látni és érezni tudnám — mi lenne akkor? (Meresskovszkij)

Egyszer talán az egész emberiség ugyanazt fogja mondani, mint én: „Mit tegyenek a koporsómba? Ezt a könyvet. Mivel fogok feltámadni a sírból? Ezzel. Mit csináltam a földön? Ezt olvastam.“ Ez félelmetesen sok az ember és talán az egész emberiség számára is, a könyv számára azonban — félelmetesen kevés. Mert lehetetlen az evangéliumot anélkül olvasni, hogy ne tegyük meg, ami benne áll. De ki teszi meg ezt közülünk? Azért ez a legkevésbé olvasott, a legismeretlenebb könyv. (Meresskovszkij)

I. ÓSZÖVETSÉG

AZ ÓSZÖVETSÉG MINT LELKIOLVASMÁNY

Az Ószövetséget az Egyház Isten igéjeként adja kezünkbe. Szent Agoston egy kifejezése szerint már benne rejlik az Újszövetség. Az Ószövetség is Krisztusról beszél. De ha kezdjük olvasgatni és szeretnénk meghallani benne Isten hangját, gyakran bukkanunk idegenszerű szavakra és gondolatokra, amelyek nem illenek Krisztus tanításához és lényéhez. Ezért jó, ha mielőtt felütnénk és olvasni kezdenénk, meggondoljuk, mit is várjunk tőle.

Az Ószövetségi Szentírásban Isten kinyilatkoztatásának kezdeteiről van szó. A kinyilatkoztatás nem csupán Istenről szóló tájékoztatás, titokzatos természetfölötti igazságok közlése, amelyeket hívő lélekkel el kell fogadnunk: kinyilatkoztatás megy végbe a történelem során is, maga Isten nyilvánul meg benne. Meghívja az embereket az önmagával való közösségre, és felveszi őket ebbe. A kinyilatkoztatás tehát Istennel való személyes közösséget nyit meg számunkra, amelyben nemcsak tudásunk van róla, hanem közelségét is megtapasztaljuk, és a vele való közösség folytán újra értelmezhetjük saját magunkat, a világot és a történelmet. Ez a kinyilatkoztatás nem a világtól és az emberektől elszigetelten ér bennünket, hanem beleállít az egész történelem, a világ és az emberiség összefüggésébe. Feltárja előttünk a történelem Isten szándékolta értelmét, és így fel tudjuk ismerni azt a szerepet, amelyet Isten ennek folyamán nekünk szán. Így a világban folytatott életünk — miközben állandóan azon igyekeztünk, hogy Isten akaratát ismerjük föl és tegyük benne — olyan úttá válik, amelynek az Istennel való teljes közösségre kell vezetnie, olyan úttá, amelyen megtisztulunk, megvilágosodunk, megszentelődünk, és így képesek leszünk egyesülni Vele. Ugyanígy áll a dolog Izrael népének az írásban megörökített szent történetével is: olyan út története ez, amelynek az elején még nincs meg az egy igaz Istennek és az ő akaratának teljesen végiggondolt és kifejezett ismerete. De Isten kezdettől fogva kíséri Izrael útját; egész életüket az élő Isten segítő jelenlétének megtapasztalása határozza meg. És amint saját személyes életünkben nem szabad elfelejtenünk a kegyelem óráit és az ilyenekben hozott döntéseket, ha meg akarjuk őrizni életünk békéjét és egységét, éppúgy az írásban élénk tárurolt történelem egyetlen összefüggő egész, amelyből semminek sem szabad veszendőbe mennie. Részt kell vennünk ebben a történelemben, mert számunkra is kiválasztást, ítéletet és kegyelmet jelent. Ezért Ábrahám története, amellyel Istennek Izraellel való története megkezdődik, saját történetünk kezdete is. Ha tehát az Ószövet-

séget olvassuk, próbálva megérteni saját életünkkel való összefüggését, akkor új fényben látjuk meg önmagunkat, a társadalomhoz, a történelemhez és az egész mindenséghez való viszonyunkat. Az Újszövetség tanúsága szerint Izrael története Krisztusban és az általa alapított új Isten-népében, az Egyházban teljeseedik be. Ezért szabad elvárnunk, hogy ha mélyebben behatolunk Krisztus életének és működésének az Ószövetségben ránk hagyományozott előtörténetébe, akkor őt magát is új világossággal értjük meg. Ugyanígy Isten ószövetségi népének sorsa előre jelzi az Egyháznak és történelmének egyes lényeges vonásait.

1. *Isten megértése*

Isten ismerete az Ószövetségben nem pusztán elméleti tudást jelent. Isten megismerésének értelme: Istennel élni, megtapasztalni az Istent. Izrael életére mindörökre rányomta jegyét Istennek a Vöröstenegnél megtapasztalt segítsége. Izrael tudja, hogy Isten megváltotta őt az egyiptomi szolgaságból, és elvezette az ígért földjére. Ezekben az eseményekben a nép azt a tapasztalatot szerezte Istentől, hogy jelen van, ott van köztük. Az Egyiptomból kivándorló törzsek e közös istenélményének — annak a fölfedezésnek, hogy Isten közöttük van — mindörökre a nép egész történelme alapjának és mértékének kell maradnia. Persze Izrael nem rendelkezhet arról, hajlandó-e jelen lenni közöttük Isten, és mikor. De lényegéhez tartozik, hogy nyitva maradjon Isten közelsége, jelenléte iránt, és annak reményében éljen. Ez a legmélyebb oka annak, hogy az izraelitáknak teljesíteniök kell Isten akaratát, hogy így velük maradjon az Isten, megkapják a teremtés minden adományát az ő személyes ajándékaként, és szeretetben és hűségben élhessenek nemcsak övele, hanem egymással is.

2. *Krisztus megértése*

Izrael életprogramjából kiindulva új fényben érthetjük meg Krisztust. Őbenne válik nyilvánvalóvá, hogy Isten megőrzi hűségét mindig újból kudarcot valló népe iránt. Nem veti el, hanem Krisztus halálában és feltámadásában a végsőig tanúsítja iránta való hűségét.

A Jézusban beteljesülő messiási reménynek az Ószövetségben hosszú története van. Egyik határköve ennek a történetnek a királyság bevezetése. Isten népe számára először képtelen gondolat volt, hogy ember uralkodjék fölötté. Az egyedüli király, akit Izrael elismerhetett, a köztük jelenlevő Isten volt. Ezért a királyságnak a környezet mintájára választott államformáját Izrael lényege szerint alakítani. Vagyis: csak Istentől adott, prófétáktól felkent és Isten Lelkével eltelt király uralkodhatott Isten képviselőjében ezen a népen. És a néppel együtt Izrael életprogramja határozta meg életét: megőrizni a közösséget a népben jelenlevő Istennel azáltal, hogy közösen teljesítik akaratát. A

király, aki Isten állandó támogatásának ígéretét birtokolta, Isten segítő jelenlétének kifejezése, megtestesítése kellett hogy legyen. Izrael soha többé nem feledkezett meg az Istentől felkent király eszméjéről, akkor sem, amikor Izrael királyai megfeledkeztek Isten velüklétéről, és mindig újból áldozatul estek annak a kísértésnek, hogy pogány királyok módjára uralkodjanak. Miután Dávid házának királysága végetért, Izrael megőrizte az Istentől fölkent uralkodóba vetett reményét századokon át, egészen Krisztusig. Ez a remény mindjobban kibontakozott. A megalázott, bűneibe gabalyodott nép a mennyei uralkodót várta, aki majd eljön az ég felhőiben, hogy felállítsa Isten Országát.

Krisztusnak az Ószövetségben tartalmazott előtörténete megérteti velünk, hogy ő nemcsak az egyes lélek megváltója, hanem Isten új népének megalapítója is. Így új kérdéseket intézünk az Evangéliumhoz: Hogyan ismerték fel Jézus tanítványai, hogy ő a Messiás? Hogyan teljesíti be Izrael megváltásreményét nemcsak az egyesek, hanem minden ember számára? Hogyan van jelen máris Isten országának jövő dicsősége?

3. Az Egyház megértése

Az Egyház jelen órájában az Ószövetség olvasása különösen jelentős. A zsinaton az Egyház újféléképpen értelmezte és magyarázta önmagát: mint Isten népét. Így Isten népe öntudatának ószövetségi kibontakozása új időszerűséget kap. Nem szabad mellőznünk azt a sajátos megvilágítást sem, amelyben az Ószövetség felől a mai keresztény élet alapvető központi kérdései tűnnek fel, mint pl. a hit döntése, a hívők közössége, a nép mint a kinyilatkoztatás hordozója, az igazságosság az emberek egymáshoz való viszonyában stb.

A zsinat az Egyházat mindenekelőtt Isten zarándok népének képében állította elénk. Ezért elvárhatjuk, hogy az Ószövetség olvasása hozzájárulhat az Egyház mélyebb, korszerű megértéséhez. Viszont ott sok olyan elképzelést találunk, amely nem lehet keresztény cselekvésünk, sem világ- vagy istenértelmezésünk mértéke. De gondolkozásának és életének tökéletlensége ellenére Izrael népe útban van Krisztus felé. Az a tapasztalat, hogy neki is — mint mindannyiunknak — meg kellett tisztulnia, megvilágosodnia, megszentülnie, bátorító lehet számunkra. Izraelnek minden tekintetben növekednie kell Igaz, már történelme kezdetén megtapasztalta Isten megváltó hatalmát, és ez a tapasztalat mindörökké életébe vésődik. A szövetségkötésben az Istenhez és szent akaratahoz való végleges csatlakozás alapjává válik. Izrael mindig újból áthágta Isten kinyilatkoztatott akaratát, úgyhogy történelmét szinte a bűnök történetének lehetne nevezni. De a Szövetség mégis életének tartalma és mércéje marad, és megalapozza azt az olt-

hatatlan vágyat és kiirthatatlan reményt, hogy élete beteljesül Istenben. Ezért ha az Egyházat az új Izraelnek mondjuk, akkor nem lehet csak az egyes lélek megigazulásáról és a mennyországra való előkészületéről szó benne, hanem Isten új népének kezdetéről. Isten maga akar jelen lenni benne; ez a közösség meg akarja indokolni, megismerni és megérteni az ő akaratát; új szeretetviszonyt minden ember és nép között, úgyhogy nemcsak önmagáért él, hanem áldássá válik a világnak (Ter 12,1kk).

4. *A világ megértése*

Izrael mindig nyitott volt a környező világ gondolatai és befolyása iránt. De volt egy mércéje, amellyel kritikusan tudta megítélni ezt a világot: az élő Istennel való közösség, amelyet történelmében megtapasztalt. Így a gondolkodás és az élet új látóhatárai elé kerülve különbséget tudott tenni aközött, ami megfelelt Isten akaratának és aközött, ami nem volt összeegyeztethető a Vele való közösséggel. Izrael egyáltalán nem volt képes másképpen gondolkodni a világról, mint hogy azt Isten arra teremtette, hogy kinyilatkoztassa magát neki, és ugyanarra az életre hívja meg, amelyet Izraellel már megkezdett. Ezért a világ számára is szükségképpen egy nagy korfordulóban reménykedett, amikor Isten végleg kinyilatkoztatja magát.

Ezek után meg fogjuk kérdezni az Evangéliumot: nem láttatja-e meg velünk Krisztus, Izrael Istenhez vezető utainak beteljesítője, új szemmel a világot is, mint amely az Istennel való életre van rendelve? A megfeszített Krisztusba vetett hit, akiben megnyilvánul Istennek minden ember iránti szeretete, a világ minden területén befolyásolni fogja és meg fogja változtatni véleményünket.

5. *Önmagunk megértése*

A Szentírásban kevés eszményi alak van. Az embereket úgy ábrázolja, amilyenek: nagyságukban és nyomorúságukban, elhivatottságukban és bűnükben, megítéltetésükben és a könnyörület órájában. Ez saját életünk felfogásában arra bátorít, hogy tényleges valójában lássuk önmagunkat és életünket az emberi közösségben, és ne csüggedjünk, hiszen az Írás hirdette reménység nem önmagunkon alapul, hanem Istenen. Az Ószövetség olvasása megszabadíthat az önmagunkra vonatkozó illúzióktól. De kiemel az emberektől való elszigeteltségből is. Az izraelita sohasem csak egyénnek érzi magát, hanem mindig Isten népe tagjának. Élete mindig Isten előtt és Istennel folyó élet, ugyanakkor pedig az embertársakkal és az embertársakért élt élet is, legalábbis annak kell lennie.

Így az Ószövetség ilyen kérdéseket kelt bennünk az Evangélium iránt: Mit mond nekünk Istenhez, a világhoz, az embertársához való

viszonyunkról? Csak azt a reményt nyújtja-e nekünk Krisztus, hogy az utolsó ítéletkor szabad remélnünk Isten könyörületében? Vagy általa már mostani életünk is, hibáink és gyengéink ellenére, Istennel együtt élt életté lehet? Aki Istennel akar élni, annak — mint Ábrahámnak — nem szabad önmagára, sem emberekre és dolgokra támaszkodnia, egyedül csak Istenre. Tehát a vele való élet bátor lépést kíván meg tőlünk. Ismét felébred egy kérdés az Evangéliumot illetően: Segít-e nekünk Krisztus annak a lépésnek a megtételében, amelyet Ábrahám tett, amikor elhagyta hazáját és az atyai házat? Nekünk nem kell többé egyedül megtennünk ezt a lépést. Miután Krisztus mindent elhagyott, miután bűneinket magára véve megtapasztalta az Istentől való elválasztottság érzését, mi már minden elválásban, minden úttalanságban megtalálhatjuk Istent és kiszolgáltathatjuk magunkat akarátának. Így Krisztusban Istennek osztályosai leszünk, ezzel együtt az ő világáé, és azé a beteljesedése, amelyet majd végbevisz.

Ennyi mindent értet meg velünk jobban, ha türelmesen hallgatunk az Ószövetség kijelentéseire, és meggondoljuk Istennek Izraellel följegyzett történetét.

Ha egyedül vagy másokkal az Ószövetséget olvassuk, jó ha imával kezdjük, kérve Istentől, adjon nekünk világosságot. Ha azután egy darabig gondolkodtunk az olvasottakon és új világosságot kaptunk, akkor felelhetünk Istennek, hálát adhatunk neki, dicsőíthetjük, szilárdabban és világosabban dönthetünk mellette és akarata mellett, kérhetjük bocsánatát vagy segítségét. Végül a Szentírás olvasása abban a csendben csendülhet ki, amelyben Isten előtt érezzük magunkat és elhallgatunk előtte, hogy szólhasson és működhessék lelkünkben. Amikor felállunk az ima után, biztosabban és vidámabban fogjuk tudni betölteni szerepünket az emberiség Isten irányította nagy történetében. Talán a bizonytalanság idején is nyugodtabbak leszünk, mert újból megbizonyosodtunk Istennel és a tőle nekünk adott embertársakkal való egységünkről.

(A „Geistliche Schriftlesung“ sorozat ószövetségi részének melléklete)

+

A Biblia az én legdrágább kincsem, nélküle nyomorult lennék. (Kant)
A Bibliának mint népkönyvnek létrejötte a legnagyobb jótétemény, amely az emberi nemnek valaha is osztályrészül jutott. Ha igazi üdülést és erősödést akarok szerezni szívemnek, akkor nem a filozófia zavaros kérdéseire nyúlok, hanem egy kis könyvecskét veszek a kezembe — az Újszövetséget. Abban végtelenül több világosságot és mélyebb igazságot találok, mint minden filozófus minden írásában együttvéve. (Kant)

A HONTALAN VENDEGÜL LÁTJA ISTENT

Amikor — mint Abrahám esetében — az egyszerű hűség mindent odatesz Isten kezébe, és egy ember életének jellemzőjévé válik, akkor Isten megmutatja hasonlíthatatlan nagylelkűségét. Meglátjuk ezt abban a jelenetben, amikor a hazáját és vele mindenét elhagyott Abrahám vendégül látja magánál Istenét. Ez a találkozás a hívők atyjával egyben Isten legbámulatosabb megjelenése:

Jahve megjelent neki Mambre tölgyénél, mikor a nap legforróbb szakán éppen sátra nyílásában üldögélt. Amint fölemelte szemét, három férfit látott közelében álldogálni. Mihelyt meglátta őket, eléjük szaladt sátra ajtajából, földig borult előttük, és így szólt: „Uram, ha kegyelmet találtam szemed előtt, ne haladj el szolgád mellett. Hadd hozzak egy kis vizet, mossátok meg lábatokat, s pihenjete le a ja alatt. Hadd keríték egy falat kenyeret, hogy felüdítsétek magatokat, mielőtt tovább mentek; hiszen azért kerültetek szolgátok felé!” Azok feleltek: „Tégy amint mondtad” (Ter 18,1-5).

Így ül le Isten először az emberek asztalához. És ezt úgy teszi, mint vendégszeretetet kérő. Jó elnézni a jelenet egyszerűségét. Még az étlapot is ismerjük, amelyet Abrahám megrendel Sáránál: lepény, aludt-tej, tej, gyenge borjúhús! Micsoda bizalmas közelség ebben az egész első teofániában, — sem felhők, sem mennydörgés, sem villámlás! És micsoda készség Abrahámnál! *Besietett a sátorba Sárához, és azt mondta neki: „Siess, keverj be három véka lisztlángot, s készíts hamuban sült lepényt.” Azután elfutott a csordához, hozott egy gyenge borjút a jarából, odaadta a legénynek, s az sietve elkészítette. Vette az aludt-tejet, a tejet és a borjút, amelyet készítettett, és mindent eléjük rakott; ő maga pedig odaállt melléjük a ja alá, míg ettek (Ter 18,6-8).* Isten pedig szeretettel nézi ezt a sürgés-forgást, és vár, míg elkészül minden.

Ha most átugrunk a Szentírás túlsó végére, az étkezésnek ugyanezt a bizalmas közelségét találjuk az Apokalipszisben: „Íme az ajtóban állok és kopogok. Aki meghallja szavam és ajtót nyit, bemegyek hozzá, vele eszem, ő meg velem” (Jel 3,20).

E két étkezés: az Őrnak Mambre tölgyénél Abrahámmal elköltött lakomája és az Apokalipszis utolsó vacsorája között ott sorakozik Isten és ember találkozásainak egész története. Minden alkalommal úgy, hogy Isten nem erőlteti rá magát az emberre; úgy ajánlkozik, úgy jelentkezik, mint — igen, így mondhatjuk: mint rászoruló. Ott álldogál Abrahám sátra előtt, és nem szól semmit. A Jelenések könyvében ugyanígy: „Az ajtóban állok és kopogok”. Isten sohasem töri be

az ajtót. Az az Úr, akie Dávid kulcsa, akiről írva van: „Amit kinyit, azt senki be nem zárja, amit bezár, azt senki ki nem nyitja“ (Iz 22,22) — ez az Úr nem veszi használatba ajtónkon minden zárat megnyitó kulcsát. Inkább elfogadja, hogy „övéihez jött és övéi őt be nem fogadták“ (Jn 1,11). Szívünkbe kell vésní ezt, hogy ne mulasszuk el a találkozást Istennel, amikor eljön hozzánk.

A várakozó Isten e titkára mi igen különböző módon felelünk. A szamariai asszony (Jn 4) semmiségeken rágódik, amikor Jákob kútjánál Jézus így szól hozzá: „Adj innom.“ És mi hogyan viselkedünk Jézus áldozatának nagy lakomája előtt, amikor azt mondja nekünk: „Vágyva vágytam ezt a húsvétot megenni veletek, mielőtt szenvedek“ (Lk 22,15)? Űgy-e, mint az emmauszi vándorok (Lk 24,13-32), akik, miután Jézus megmagyarázta nekik, mit „kellett szenvednie, hogy bemerjen dicsőségébe“, közös étkezéssel akarták megpecsételni a találkozást: „Űgy tett, mintha tovább akarna menni. De azok marasztalták: „Maradj velünk, mert esteledik, és a nap már lemenőben van.“ És ekkor felismerték a kenyértörésben, mert ők is olyan készségesek voltak Isten iránt, mint Ábrahám. S minden épp olyan egyszerű, mint Mambre tölgyénél.

Mindezen át megtanuljuk felismerni az Úr arcát, akkor is, ha inkognitóban jelenik meg, mint Ábrahámnak és az emmauszi vándoroknak, megszerezziük a képességet, hogy ráismerjünk. A mambrei tölgy jelenésének e „három ember“-ében az egész hagyomány és az ortodox ikonográfia már a Szentháromság első jelenlétét látja.

Jézus elsődleges hitgizságként fogja hirdetni Istennek ezt az egyszerű valóságos és titokzatos jelenlétét a hozzánk beállító vendégben: „Éhes voltam és ennem adtatok, szomjaztam és innom adtatok, jövevény voltam és befogadtatok, mezítelen voltam és felruháztatok, beteg voltam és felkerestetek engem, börtönben voltam és meglátogattatok . . . Amit egynek e legkisebb testvéreim közül tettetek, nekem tettétek“ (Mt 25,35-40).

Krisztus Jézust befogadni pedig annyit jelent, mint a Szentháromságnak adni lakást lényünk legbensejében: „Aki szeret engem, megtartja tanításomat. Szeretni fogja őt Atyám is, hozzá megyünk és benne fogunk lakni“ (Jn 14,23).

Tehát valahányszor kitáruulunk a testvéri osztozásra, magát az Urat fogadjuk be. Élet-halál kérdés ez a mai világban mindenki számára: az emberek egyik felének az az élet-halál kérdés, hogy kenyerük legyen, a másik felének pedig lelki élet vagy halál kérdése az, hogy megosszák a kenyeret . . .

De mindez a jelenlét ne kisebbítse az egyetlen és hasonlíthatatlan Jelenlétet. Mert túl, mérhetetlenül túl ezeken a már magukban is cso-

dálatos megjelenéseken, ahol magát az Urat fogadjuk be az érkező vendég, a szegény, a kicsinyek alakjában, túl mindezen Krisztus valósággal „Emmánuel“, a velünk levő Isten. Ami csak futó látogatás volt a mambrei tölgy alatt, ami csak egy pillanat volt a szamariai asszony-nyal, egy közös út az emmauszi vándorokkal, az most, a mi számunkra az Úr állandó jelenléte. Olyan kincse ez az Egyháznak, amely minden mást felülmúl.

Nagy Ferenc

„SZÓLJ, URAM, MERT HALLJA A TE SZOLGÁD“

1Sám 3

Az elbeszélés azzal kezdődik, hogy a gyermek Sámuel (talán 12 éves lehetett) a szilói templomban aludt, a szövetség ládája közelében; őrizte a ládát és az örökmécesest. Sziló város Jeruzsálemtől északra jó 30 km-re feküdt. Régészeti leletekből is tudjuk, hogy a 12. sz.-ban virágzó város volt, viszont a 11.sz. közepén alaposan földúlták. A Szentírás a maga részéről elmondja, hogy Józsue korától kezdve a törzsek gyülekezési helye volt, ott állították fel a szövetség sátrát is. Később a sátrát kőszentély váltotta fel, ebben helyezték el a szövetség ládáját, és ott maradt a Sámuel fiatalkorára eső filiszteus győzelemig. A szövetség ládájának alapvető fontossága volt Izrael vallásos életében. A láda tartalmazta az Istennel kötött szövetség okmányát; ennek az okmányoknak időnkénti felolvasása a népet szembesítette a kinyilatkoztató, oltalmazó, irányító Istennel; tehát maga a láda is Isten jelenlétének, a törzsekre irányuló és belőlük egyetlen népet alkotó kiválasztásának, gondviselő hatalmának és szeretetének, számonkérő hűségének szimbóluma volt. Éppen Sámuel esetében ez az isteni jelenlét abban is megnyilvánult, hogy a népnek profétát, vezért adott.

Sámuel alvás közben hallotta Isten hívását, de nem lévén hozzászokva, nem értette. Minduntalan a vak, tehetetlen Héli főpaphoz szaladt, mintha az hívta volna. A főpap is csak harmadszorra értette meg, miről van szó; akkor aztán legjobb tudása szerint kioktatta a gyermeket a helyes magatartásra. — A Szentírás megjegyzi: „Sámuel nem ismerte fel az Úr szavát, mert az még egyszer sem nyilatkozott meg előtte.“ A bírák korának a végén a vallásosság és az erkölcsösség lezüllött; Isten szava iránt sem érdeklődés, sem fogékonyság nem volt; így aztán ugyancsak ritkán esett meg, hogy Isten szavát valaki meghallotta, hogy Isten egyáltalán megszólalt, szóhoz jutott. Ez magyarázza Sámuel és Héli tapasztalatlanságát is.

Héli a következő válaszra tanítja a gyermeket: „Szólj, Uram, mert a te szolgád fülel.“ Amikor az „Isten szolgája“ kifejezést halljuk, ne

csupán arra gondoljunk, hogy az ember Istennel szemben alsóbbrendű, alárendelt helyzetben van. A kifejezés sokkal inkább azt akarja jelenteni, hogy az ember feladatot kap Istentől a kinyilatkoztatás közvetítésére, hogy szolgálatot végez Isten királyi uralmának megvalósításában. Ilyen értelemben volt Isten szolgálója Mózes, József, Dávid, valamennyi próféta, sőt még az idegen világbirodalom királya, Nabukodonozor is. Ugyanezt jelenti Második Izaiásnál a „Jahve szolgálója“ téma. A szolga alapvető magatartása tehát abban áll, hogy az Úr szavát hallgatja, üzenetét várja, és feltétel nélkül rábizza magát az Úr szavára, Isten szándékának megvalósítására adja magát. A szolga hallgat, és amit hallott, azt hirdeti.

Az ószövetségben többször látjuk, hogy Isten kétszeres vagy háromszoros hívására következik ez ember készséget kifejező válasza, és utána jön az Isten tulajdonképpeni mondanivalója. „Ábrahám, Ábrahám! — Itt vagyok.“ „Jákob, Jákob! — Itt vagyok.“ „Mózes, Mózes! — Itt vagyok.“ „Sámuel, Sámuel, Sámuel! — Szólj, Uram, mert hallja a te szolgád.“ A hivatás, a próféta küldetés valóságát és élményét aligha lehet hűségesebben elmondani, mint ezekkel a végtelenül egyszerű kifejezésekkel. Isten először mintha messziről szólna; az ember nem ismeri fel. Aztán egyre közelebb jön; végül, ahogy itt olvassuk: „Az Úr egészen közel jött, és újra szólította.“ Jákob bételi álmában hasonló olvasunk: „Az Úr ott állt előtte és szólt.“ Az Úr jövésének ez a fokozódása, az ő közeledése arányban áll az ember észrevevő, befogadó képességének fokozatos kibontakozásával. A lényeges, a döntő mozzanat mindvégig az, hogy a transzcendens Isten hatalmasan betör abba a térségbe, ahol az ember él, a történelembe, az egzisztenciába, és itt van, jön, hogy királyi uralmát kiterjessze az emberre. Az emberi személy életterét egészen betölti Isten súlyossága, Isten dicsősége. Olyan ez a jelenlét, mint egy kiáltás, mint a néven nevezés, megszólítás: „Sámuel, Sámuel!“ Mivel a teret betölti az igazi Abszolútum, azért az embernek ki kell vetköznie saját magát abszolútizáló hajlamaiból, és a készség, a várakozás, a fülelés ürességét (vagy inkább úgy mondhatnánk: nyitottságát) kell felvennie: „Itt vagyok, Uram“; „szólj, Uram, mert szolgád figyel arra, amit mondasz; kész minden képességét bevetni arra, hogy önmagát is meg a rábizott világot is a te akaratodhoz idomítsa.“ Ez az Istennel folyó párbeszéd, ez a szólítás és készség a hivatás döntő pillanata. Amikor ez megtörtént, akkor Isten közli a mondanivalóját, konkrét akaratát. — A fejezet vége azután még megjegyzi, hogy Sámuel felnövekedett, vele volt az Úr, és minden úgy történt, ahogyan ő előre megmondta.

A történelemben kinyilvánuló isteni küldés a történelmet megelőzően eldöntött isteni kiválasztás konkrét valósággá válása, Isten mérhetetlen szeretetének egy csilláma. A küldetést nem lehet érdemmel

megszerezni; Isten szuverén és teremtő kezdeményezéséből fakad. Olyan értelemben ugyan párbeszéd Isten és az ember között, hogy Isten vára és feltételül szabja az ember beleegyező válaszát; de a válasz lehetőségét hívó szavával ő maga teremti meg. Amíg Isten nem szól, addig az ember homályban él. A prófétai, apostoli hivatással viszont Isten az embert bevonja abba az áramlatba, amellyel ő kinyilatkoztatja magát. Az Istennel való találkozást nem az ember szabja meg, hanem az isteni kezdeményezés, az Isten akaratától való teljes függés; de ez a találkozás igazi emberi történelem, helyhez és időhöz kötve. Mindkét eszmét kifejezi itt a szentély, mint a történet színtere. A szentély eszméjének azonban megvan az a veszélye, hogy Istent korlátozni, mintegy fogva tartani akarja; ez a veszély abban a sok vallásra jellemző elgondolásban éri el tetőpontját, hogy Isten a szentélyben lakik, a szentélyen kívül viszont nem érhető el. Az ószövetség is meg a kereszténység is ezzel szemben azt hangsúlyozza, hogy Isten az egész világmindenséget áthatja és egyben meg is haladja, transzcendálja; a szentély arra szolgál, hogy ott Isten megjelenjék, az emberrel találkozzék, az emberi közösséggel kötött szövetségét újra meg újra dinamikus aktualitássá tegye, nem pedig arra, hogy ott jelenlétét megmerevítse, megkövesítse.

Keresztény életünk összefüggésében a kőtemplom is meg Krisztus testének temploma, az Eucharisztia is dinamikus, pozitív ösztönzés; arra szól, hogy ne megmerevedett emlékműként tiszteljük, hanem a történelmünkbe, egzisztenciánkba betörő Isten igéjével és életközlésével való találkozás színhelye legyen, hogy dialógust, közösséget teremtsen az üdvözítő Istennel is meg embertársainkkal is, hogy szolgálatra, apostolkodásra kötelezzen el. Ami pedig a keresztény ember prófétai hivatását illeti: Isten hívása egyrészt az evangélium szövegében, a liturgikus igehirdetésben szól hozzánk, másrészt egyéni és közösségi életünk konkrét követelményeiben. Ez a hívás akkor válik teljességgé, amikor (Sámuel példájára, Jézus első tanítványainak példájára) személyes elfogadásunkkal ratifikáljuk.

Sántha Máté

ISTEN ESZKÖZEI

Bárcsak lett volna az én uram annál a prófétánál, aki Szamariában van: biztosan meggyógyította volna a poklosságtól. 2Kir 5,3

Amikor az Izrael földjéről való „kis leányt“ a portyázó szírek magukkal hurcolták, szülei — akik aligha voltak Jób ritka fajtájából való — bizonyára pörlekedtek az Úrral: miért engedte, hogy gyermekük

ket elveszítsék, s ilyen halálnál rosszabb sorsra jusson. Senkisé sem sejtette, a szákmányoló katonák éppoly kevéssé, mint a leányka maga, micsoda messzetekintő szándékaik vannak ezzel az eseménnyel a Gondviselésnek: egy „nagy és tekintélyes embert“ akar meggyógyítani reménytelen, szörnyű betegségéből, s így az igaz Isten hatalmát elismerettni a pogány birodalomban.

Úgy látszik, Náámán hadvezér háza az akkori viszonyok között nem lehetett rossz hely. A leányka amolyan komornaféle lett Náámán felesége mellett, s megjegyzésének hangja arra enged következtetni, hogy közvetlenül és bizalmasan társalgott úrnőjével. Elképzelhetjük, milyen lehetett ennek a háznak hangulata a halálra ítélt családfő mellett. Nem csoda, hogy a kis szolgáló őszintén megsajnálja asszonyát és urát. De amit mond, nem több, mint egy naív sóhajtás. Nem tanács, még csak nem is ajánlat. Hogy is gondolhatna komolyan arra, hogy az ő szavára hallgatva a hadvezér elszánja magát egy ilyen hosszadalmas, fáradtságos és politikailag kényes útra! (Önkéntelenül eszébe jut az embernek egy sokkal későbbi szamariai nő, akit előélete után igazán nem gondolnánk misszionáriusi szerepre valónak, s aki ugyancsak egy „naív“ mondatral egész városának megtérítője lesz: „Jöjjetek, lássátok meg azt az embert, aki mindazt rámlavasta, amit csak tettem. Talán ő a Messiás?“ Jn 4,29) De hát a beteg ember még a szalmaszál után is kap. A kiscseléd szava az asszonytól eljut urához, onnan a királyhoz. Mert Náámán nem kerekedhetik föl csak úgy saját felelősségére, hogy elmenjen a zsidó prófétához, mint majd Jézus után mennek egyszerű, szegény honfitársai. Amit ő tesz, az következményekkel jár. Szerencsére királya nagyon szereti, s így hajlandó nemcsak elengedni, de még közbenjárni is érdekében.

Csak hogy — gyakori eset — mire a leányka kijelentése megjárta az összes instanciákat, kimaradt belőle a lényeg, őrála magáról pedig egyszerűen megfélekedtek. Pedig ha még egyszer megkérdezné az útnak induló hadvezér, sok fölösleges fáradságtól megkímélné magát: a haszontalan látogatástól Izrael királyánál, a várakozástól (Jórámbi bizonyára húzza az időt, hogy ne kelljen elutasító feleletet adnia, s ezzel magára vonnia koronás társa haragját — hiszen még Elizeus meghallja a király bánatát és elküldi a maga üzenetét, napoknak kellett eltelni), az újabb úttól a prófétához. De őt nem kérdezi senki, föltehetően egyáltalán nem is tud ura útjáról. A király levele pedig kinek is szólhatna másnak, mint a szomszéd királynak! Ahol a földi hatalom, ott van nyilván a csodatevő erő is. „Hozzád küldöttem szolgálmat, hogy meggyógyítsd poklosságából.“ A cselédke betöltötte szerepét, akárcsak Bernadette a lourdesi barlangnál. Elindított egy folyamatot — és eltűnik.

Mikor aztán a főember sok kerülő után végre megérkezik a prófétához és reménykedve várja, hogy ráteszi kezét és meggyógyítja, akkor

éri csak az igazi meglepetés. Elizeus kiüzen: fürödjek meg hétszer a Jordánban, és megtisztul. Egy pillanatig úgy látszik, minden hiába volt. A csalódott ember felháborodása akkora, hogy azonnal hátat akar fordítani az országnak. Nem így képzelte — és örök-emberi módon nem képes fölismerni a közeledő jót másképp, csak ahogy remélte, ahogy lefestette magának. Ráadásul a próféta megalázta, hiszen szóba sem állt vele, az ország első tisztviselőjével, s megsértette hazafias érzelmeit: nem jobbak-e Damaszkusz folyói a Jordánnál? (El kell ismerünk: Náámán nem ok nélkül morgolódik, hiszen az Ábána és a Fárfár csakugyan szép, tisztavízű folyó, a Jordán vize pedig zavaros.)

A történetnek ezen a pontján lépnek közbe újból a szolgák. Istennek megint efféle együgyű emberekre van szüksége, hogy visszaterelje a helyes útra, amit a „nagyok“ elrontottak. Náámán egyetlen megmentője, hogy emberséges úr lehetett, akit szolgálai szerettek (itt is atyjuknak szólítják), és mertek szólni hozzá. Egyszerű okoskodásuk abban áll: ha valami nagy dolgot mondott volna a próféta, azt is meg kellene tennie gyógyulása érdekében, hát akkor ezt a csekélységet miért ne? Az érvelés olyan átlátszóan tiszta, hogy lehetetlen józan ésszel elutasítani. Náámán lecsillapul, enged, megfürdik és megtisztul.

Most már végre megérti az egésznek az értelmét. Az az Isten, aki ilyen nevetségesen alkalmatlan eszközökkel: cselédek szavával, egy sárosvízű folyó hullámaival ilyen eredményt hoz létre, csak az igaz Isten lehet, a mindenek fölötti Úr. Visszatér a prófétához, hogy elmondja nagy vallomását: „Immár tudom, hogy nincs másutt Isten az egész földön, hanem csak Izraelben.“ Elizeus, aki — nyilván az Úr parancsára — nem avatkozott közvetlenül a gyógyulás művébe, természetesen nem fogadja el a felkínált ajándékot sem. Egyszerű közvetítő akar maradni, és semmi más. Abba a kicsit furcsa módba sem szól bele, ahogyan a hadvezér az igaz Isten tiszteletét ezután meg fogja valósítani életében: Izrael földjéből visz magával, azon mutat be áldozatot otthon is, de azt nézze el neki az Úr, ha királyát elkíséri a bálványtemplomba és ott leborul vele a bálványok előtt . . .

Még egy utójátéka van a történetnek. Megjelenik még egy szolga: a jók, az önzetlenek után, akik tudtukon kívül Isten szándékait képviselték, a gonosz, a kapzsi. Pedig hozzá illenék ez legkevésbé, hiszen a próféta szolgálja. De Isten nem személyválogató, és az ember szabad. A házasságtörő Dávid a Messiás ösatyja lesz, Jézus mellett viszont ott az áruló Júdás. A nevét is tudjuk ennek a hitványznak: Giezinnek hívják. (A jó többnyire csendes és névtelen — a rosszról mindmáig többet szoktunk tudni.) Utánaered a boldogan hazafelé tartó Náámánnak, és ura nevében megszarolja. Büntetése szörnyű: Náámán betegségét kapja meg. Nem aránytalan-e ez néhány ezres árú ezüstért és két váltás ruháért? Igaz, Elizeus robbanékony dühe következményeinek nem egy pél-

dáját látjuk az Írásban. De itt az elvről van szó: a szolgálat tisztaságáról, Isten emberének megvesztegethetetlenségéről. Giezi megérdemli sorsát.

Hogy örülhetett a kis izraelita lány, mikor ura gyógyultan hazafeleért! Hogy erősítette: „Ugye megmondtam!“ Jólesik elgondolni, hogy talán ekkor mégis csak felfigyeltek rá, akinek az egészséget köszönhették. Megjutalmazták, talán haza is bocsátották. De mindez csak találgatás. A Bibliában egy szó sincs róla. Isten könyve nem sokat beszél azokról, akik művének eszközei voltak. Azért tudunk olyan keveset az apostolokról vagy a prófétákról. Azért nem maradt ránk Jézus nevelőatyjának, ennek a csodálatos készségű férfiúnak egyetlen szava sem. Azért nem találunk az Írásokban szinte semmit arról az Aszonyról, aki minden időkből egyedül volt egészen makulátlan, egészen tökéletes eszköze Isten akaratának. Mert nem Isten eszközei a fontosak, hanem Isten nagy tettei.

Romano Guardini

AZ EMBERSZÍV SÖTÉTJE

136(137). zsoltár

A százötven zsoltár között van néhány, amely a keresztyén olvasónak nehézségeket okoz, sőt mintha tiltakozásra hívná ki. Idetartoznak mindenekeelőtt azok, amelyeket bosszú- és átokzsoltároknak neveznek. Ezek egyikét, a 136. zsoltárt akarjuk most végiggondolni, úgy hogy közben nem térünk ki a nehézségek elől, amelyeket a keresztyén érzület számára jelent. Látni fogjuk, hogy nekünk is fontos ez a zsoltár.

*A babiloni jolyópartokon
ültünk és sirtunk hangosan,
amikor rád emlékeztünk, Sion.*

*Kellós közepén, nyárfaligetekben
felfüggesztettük lantjaink.*

*Mert rabtartóink énekszót akartak,
vig éneket, kik ócsároltak:
„Zengjétek nekünk Sion dalait!“*

*Hogy énekeljük dalait az Úrnak
itt messze idegenben?*

*Ha elfelejtelek, ó Jeruzsálem,
száradjon el a jobbkezem!*

*Inyemhez tapadjon a nyelvem,
terád ha nem emlékezem!*

*Ha, Jeruzsálem, fel nem teszek
az ünnepen fejemre ékes dísznek!*

*Te se feledd az Urat, Edom népe,
és Jeruzsálem pusztulása napját
te, aki mondtad: „Rajta, tépázd,
csak tépd, minden ruháját tépd le!”*

*Babilon lánya, minket letiportál:
boldog, ki minden rosszért, mit nekünk okoztál
majd egyszer neked megfizet.*

*Boldog, ki felragadja és sziklához csapja
csecsemő gyermekeidet.*

(Farkasfalvy Dénes fordítása)

Allítsuk mindenekelőtt szemünk elé a zsoltárban lefestett helyzetet.

Kr.e.597-től 587-ig a déli birodalomban, Jeruzsálem fővárossal, Szekkiás király uralkodott. Megelőző háborúk következtében Babilon hűbérese volt, de az akkori nagyhatalmak ármánykodásának hálójába jutott, és — Jeremiás próféta intése ellenére — hagyta, hogy Egyiptom rábeszélje a Babilontól való elpártolásra. Erre nagy babiloni sereg hatolt be az országba, elpusztította azt, és két éven át megszállás alatt tartotta Jeruzsálemet. 587-ben a várost elfoglalták, kő kövön nem maradt benne. A népet Babilonba hurcolták, és csak hetven év múlva térhetett vissza hazájába, miután a perzsák leigázták a babiloni birodalmat.

Ennek a számkivetésnek az idejéből származik a zsoltárban kifejezésre jutó élmény. A költő maga is átélte Jeruzsálem pusztulását, vagy pedig szemtanúk beszéltek el neki. Utána Babilonban is volt, de a zsoltár költésének pillanatában már nincs ott.

Most visszaemlékszik egy a számkivetés idején átélt eseményre: hogyan szólították föl egyszer gúnyosan a babiloniak az elfogott izraelitákat — talán templomi énekesek voltak, tehát olyanok, akik az istentiszteleteken az ünnepi dalokat előadták és éneküket hárfán kísérték —: „Ti énekesek, ugyan énekeljétek nekünk azokat a dalokat, amelyeket a templomban énekeltek!” És ekkor olyan heves indulat árasztja el, hogy egy ijesztően hamis hanggal félbeszakítja az éneket.

„A babiloni folyópartokon ültünk” — kezdi. Talán egy ilyen folyónál volt a foglyok egyik tábora; talán — miután itt el tudták végezni a rituális mosakodásokat — valami istentisztelet-félélet tartottak mellette. Most ott ülnek a parton; gondolataik Sion felé szállnak, és keserves szomorúsággal sírnak. Ekkor babiloniak mennek el mellettük, látják a legyőzötteket, és gúnyolódnak: Énekeljétek hát nekünk! Hiszen akkora művészek vagytok! Énekeljétek a templomi énekeket! Ők azonban veszik hárfáikat és a fákra akasztják: ez a tagadó feleletük.

„Hogy énekeljük dalait az Úrnak itt messze idegenben?“ Izrael hite, a számára megnyilatkozott Isten szolgálata a legszorosabban összefügg azzal a földdel, amelybe valaha Mózes és József vezette be őket. Isten, Jeruzsálem, templom, Palesztina, hit, üdvösség — ez mind egyetlen egész. Most széttört; nem tudják felfogni, hogyan történhetett ez meg, és keserű fájdalom tölti el őket.

„Ha elfelejtelek, ó Jeruzsálem, száradjon el a jobbkezem! Inyemhez tapadjon a nyelvem, terád ha nem emlékezem!“

Ha csak egy szikra volna bennünk ebből a bensőségből! Ha csak tizedrésznyre olyan fontos is lenne számunkra Isten és az ő Országá, mint ezeknek az embereknek a szent városa!

Azután azonban feltörnek az emlékek: a pusztítás szörnyű képei, amellyel a város elfoglalása végződött. Kitombolta magát a győzelmi öröm, a gyilkolás mámora. Mert egy város a régiek érzése szerint több mint csupán emberi lakás, biztonság és gazdagság: isteni alapítás, isteni rend színhelye volt, a nép és istenei életének látható kifejeződése. A megszállók valószínűleg hallottak valamit Izraelnek arról az igényéről, hogy az Urat nemcsak az ő istenének tartotta, mint minden nép, hanem az Egyetlennek, az Egyedül Létezőnek, és így pusztító dühükbe belejátszott a kinyilatkoztatás istene iránti pogány ellenségeskedés is. Mindez fölmerül az emlékezőben, és a vágyódásból és fájdalomból gyűlölet lesz. Ez mindenekelőtt a régi szomszédok, az edomiták ellen fordul, akik szemiták voltak, de köztük és az izraeliták között mély ellenszenv uralkodott; nem egyszer megesik, hogy rokon népek, éppúgy, mint rokon emberek, égőbben gyűlölik egymást, mint idegenek. Azután pedig a szörnyűségek végrehajtója ellen robban ki a gyűlölet: „Babilon lánya“ — és kitör a bosszúszomj: „Boldog, ki minden rosszért . . . megfizet.“ Babilon úgy jelenik meg, mint nőalak, a nép anyja. A bosszúszomj legelőbb kincse: gyermekei ellen irányul, és élvezzi annak gyönyörűségét, hogy megsemmisítse őket: „Boldog, ki felragadja és sziklához csapja csecsemő gyermekeidet!“

Ha ezeket a verseket olvassuk, nem mint esztétikumot, hanem komolyan véve, sőt — mint minden egyes zsoltárnál — arra érzünk indítást, hogy elimádkozzuk őket, akkor azt kérdezzük: Mi ez? Hogyan hívhat föl arra Isten igéje, hogy ezeket a szavakat imában a magunkéknak tekintsük?

Sokan sokat törték a fejüket azon, hogy kell ezt érteni. Gondoltak arra, hogy az edomitákat és a babiloniakat (és egyáltalán azokat, akik ellen a bosszúszoltároknak az indulat irányul) szimbolikusan kell venni Isten ellenségei helyett. Pontosabban szólva Isten ellenségeinek érzi-lete helyett. És ezt az érzi-letet gyűlölik . . . De sokkal egyszerűbb, és jobban megfelel a szövegnek, ha úgy vesszük, ahogy előttünk van.

Az írás nem azt mondja: amit ez az ember itt beszél, az jó, hanem: az ember olyan, hogy ilyesmit mond. Ha azután a hallgató tiltakozik, akkor az írás azt feleli: igen, te is ilyen vagy. Benned is megvan az, ami a zsoltár költőjében az Istenért való buzgólkodással összekeveredik, ha történelmi korszak és átélismód tekintetében másképpen is. És nálad is csak az alkalmon múlik, hogy kitörjön.

De a kifogás tovább is terjedhet: Aki itt beszél, az hívó, aki a Mesiásra várt: hogy lehettek hát ilyen érzelmek a szívében! A kifogás komoly, szembe kell néznünk vele.

Hogy is van az, amikor valakit megragad a kegyelem és hívó lesz? Ezzel nem válik varázsütésre mássá. Nem száll rá a jó mágikus ereje, nem lesz egyszeriben más lényvé. Isten hívását meghallani és a Szövegség engedelmes hívévé lenni — azaz hogy beszéljünk csak saját magunkról: Krisztus szavát meghallani és követésére elszegődni nem jelenti azt, hogy egycsapásra megváltozunk, hanem az új csíráként jelenik meg az emberben, ő pedig az marad, aki. Lelkébe, akaratába, kedélyébe hull egy szó, egy igazság, egy jelenet az Úr életéből, és elkezd ősztokélni. Ez alatt a réteg alatt azonban még ugyanaz, aki aze-lőtt volt.

Pál legsajátabb tapasztalata alapján szólt erről: Megváltottnak lenni, Krisztushoz tartozni azt jelenti, hogy a „régii“ emberben feltűnt egy „új“ ember kezdete. De a régi még itt van, minden ösztönével és hajlamával, a jókkal éppúgy, mint a rosszakkal. És most két középpont hat, két ember harcol egymással; az újat gyakran legyőzi a régi, vagy legalábbis befődi és meghazudtolja, úgyhogy az ember észre sem veszi, hogy egyáltalán itt van. Csak lassan kerül előtérbe, erősödik meg az új, és minden kudarcra át növekedik az új ember.

Szigorúan véve senkinek sem lenne szabad azt mondania: keresztény vagyok, hanem: azzá akarok lenni. Igen, az apostol értelmében így kellene beszélünk: az új ember annyira elrejtőzött, hogy nem tudhatjuk a jelenlétét, de az ígélet szavára hinnünk kell.

Az írás nagy szereplői maguk is kézzelfoghatóvá teszik ezt számunkra. Gondoljunk például arra a férfira a pátriárkák sorából, aki Newman bíborosnak olyan drága volt: Jákobra, Ábrahám unokájára. Kétségtelenül olyan erejű vallásos élményei voltak, hogy az ember csak sóvárogva gondolhat rá — emlékezzünk bételi látomására, vagy az Úr angyalával vívott küzdelmére a Jábok folyónál (Ter 28,10kk és 32,22kk). De ugyanez az ember csellel elvette az elsőszülöttség jogát a testvérétől, és halálos ágyán megcsalta az apját (Ter 25,29kk és 21,1kk). Ki merészelne ítélni és azt mondani: aki ilyet tesz, nem lehet pátriárka, vagyis Isten ígéréteinek hordozója? Jákob az egyik is volt, a másik is. Istentől megragadott ember volt, és ugyanakkor olyasvalaki, aki súlyos teherként cipelte emberségét.

Vagy gondoljunk az Ószövetség másik nagy alakjára, Dávid királyra, aki mellett maga Isten tesz tanúságot, hisz így nevezi: „szolgám Dávid“. De ha elolvassuk, micsoda könyörtelen háborúkat visel és mennyi vér tapad a kezéhez, úgyhogy Isten megtiltja neki, hogy megépítse a Templomot (2Sám 7,1kk), vagy azt, hogyan teszi tönkre alárendelt tisztjének, Uriásnak a házasságát és hogyan küldi parancsával áruló módon a halálba (2Sám 11), mit szóljunk? És ő mégis Dávid, és a Messiás az ő fiának mondja magát. Ez nem azt jelenti, hogy helyes, amit csinál, vagy hogy aki Isten mellett foglal állást, az az ő oldalán rosszat is megengedhet magának. Hanem azt, hogy ne merev, moralizáló szemlélettel nézzük a hit emberét, hanem úgy, amilyen: eleven emberként — és azt, hogy az ember nem keresztény, hanem azzá „lesz“.

Szabad azt mondanunk: Bízom benne, hogy Isten megadja nekem, hogy keresztény legyek — és ez mélységes boldogságot szerezhetsz. Nem szabad azt mondanunk: Keresztény vagyok, és így megillet, hogy mások kereszténységét megítéljem. Mindig útközben vagyunk.

És így saját magunk miatt sem szabad kétségbeesnünk. Néhanapján az ember szinte elveszíti a bátorságát, ha látja mindig ugyanazokat a kudarcokat: a haragot, a szeretetlenséget, a lustaságot, a hazugságot... Kikerülünk-e mindebből valaha is? Erre csak egy felelet van: Tovább kell menned, napról-napra, óráról-órára, mert nem vagy keresztény, hanem ha szándékos becsületes — azzá leszel.

+

Egyetlen könyvünk még mindig a Biblia. (Nietzsche)

Nem tudom, be lehet-e bizonyítani a Biblia isteni voltát annak, aki nem érzi. Legalábbis azt tartom, hogy ez fölösleges. Ez a könyv az marad, ami, és nem azzá lesz, amivé ez vagy az tenni szeretné. (Goethe)

Minden könyvem közül csak néhány nélkülözhetetlen, sőt kettő mindig ott van velem, akárhol vagyok, most is. Egyik a Biblia. (R. M. Rilke)

Készen vagyok az élettél. Mérleget csináltam. Isten szava az egyedüli helyes. (August Strindberg)

Minden utamon állandó kísérőm és legkitünőbb olvasmányom a Biblia volt. (Sven Hedin Ázsia-kutató)

A hallgatag vadontól körülvéve éreztem, hogyan jár át mindjobban valami különös izzás, amint mind mélyebbre merültem a Biblia szavaiba. A Biblia megmutatta nekem, hogy életem Istentől különváltva csak szappanbuborék, és arra emlékeztetett, hogy mindig gondoljak Teremtőmre. (H. M. Stanley Afrika-kutató)

A Biblia minden mondatában ott van a sorsod — és nem gondolsz rá. (Julien Green)

IMMÁNUEL

Menjünk vissza a Kr.e. 734. évbe. Aház, Júda királya, Jeruzsálemből szövetséges után kutat a birodalmát fenyegető Szamaria és Szíria ellen. Egy látható szövetséges nagyobb biztonság érzésével tölti el, mint a láthatatlan Úrba, a szövetség Istenébe vetett bizalom, amit Izaiás próféta követel tőle. Jahve ekkor jellel akar a kishitű segítségére sietni. Ezt üzeni neki Izaiás szájával:

„Kérj magadnak jelt az Úrtól, a te Istenedtől, akár az alvilág mélyéből, akár fenn a magasból!” Erre azt mondotta Aház: „Nem kérek, és nem kísértem az Urat.” (Iz 7,10-12)

Aház tehát elhárítja a jelet. Nem akar igazán hinni, nem akarja, hogy valami erre ösztönözze. Alszentül Mózes törvényét idézi: „Ne kísértsd Uradat Istenedet”, pedig különben nem éppen buzgó a törvény megtartásában. A próféta ekkor folytatja:

„Halljátok tehát, Dávid háza! Kevés-e nektek, hogy terhére vagytok az embereknek, és azért terhére vagytok az én Istenemnek is? Ezért az Úr maga ad majd nektek jelt: Ime, a fiatalasszony méhében fogan és fiat szül; neve Immánuel lesz . . . Mielőtt a gyermek meg tudná vetni a rosszat és a jót választani, pusztává lesz az az ország, amelytől te két király miatt rettegsz” (7,13-16).

Mit jelent ez a jóslat az adott helyzetben? Ezt: Isten — Aház király vonakodása ellenére — megsemmisíti Dávid nemzetségének ellenségeit, és pedig rövid időn belül. Mert mire a király áldott állapotban levő felesége megszüli gyermekét, már küszöbön áll a megjósolt fordulat. A gyermek fiú lesz, és mielőtt elérkezik értelmének használatára, összeomlik a két ellenséges birodalom. Ezért a király már születésekor ezt a jelképes nevet adhatja a kis hercegnek: „Immánuel, velünk az Isten”. Mert rövidesen megmutatkozik, hogy Isten Júdával, Jeruzsálemmel, Dávid nemzetségével van. Mindez be is igazolódott: Izaiás jóslata beteljesült.

De valami feltűnő van a szövegben: Isten a jóslat során már egyáltalán nem Aház királyhoz beszél. Hiszen az elzárkózik előle. Dávid házához fordul: „Halljátok tehát, Dávid háza!” De ha nem egyszerűen Aházhoz szól, akkor nem is egyszerűen csak az ő fiáról, a későbbi Ezekiás királyról van szó. Hanem valaki másról. És nem is csak az akkori királynőről. Milyen gyermekről, milyen asszonyról van hát szó? Név nem hangzik el, még a gyermek apjának nevérol vagy kilétéről sem hallunk. A szövegnek ezek a sajátosságai annyira csodálatba ejtették a későbbi olvasókat, hogy amikor a Kr.e. 3. században a héber bibliát görögre fordították, a „fiatalasszony” szót „szűz”-zel, azaz érintetlen nővel helyettesítették. Isten tehát a szűzi születés nagy és hallatlan

jelét ajánlja fel, hogy fölkeltse és megszilárdítsa beléje vetett hitünket és bizalmunkat.

Mindezek a sajátosságok bizonyára magának a prófétának is fel-tűntek, amikor hazatért és elgondolkodott a Szentlélek sugallatára ki-ejtett szavairól. Továbbra is foglalkoztatta ez a jóslat, akkor is, amikor pár hónap múlva kezdett beteljesülni. Gondolkodásának eredményét egy emlékiratban örökítette meg: ez a mai Izaiás könyvének 6-9. feje-zete. Itt két kijelentés-sorozatot találhatunk, amely a mai olvasót kez-detben megzavarja. Az egyik az Immánuel-jóslat: bár Áház vonakodik attól, hogy csakis az Isten segítségére építsen, az Úr mégis megmenti Dávid házáat. A másik viszont szerencsétlenségekre vonatkozó jóslatok: azok, akik most Szamariát és Szíriát leverik, Júdát is hatalmukba fog-ják keríteni, Ezekiás alatt adófizetőjükké teszik, 150 évvel később pe-dig a babiloniak Jeruzsálemet a földdel egyenlővé teszik és lakóit de-portálják. A szörnyű jóslatok végén a prófétából kiszakad a jalkiáltás: „Ó Immánuel!” Miért? Mert mindez a szerencsétlenség Immánuel-t sújtja. Ez azonban azt mutatja, hogy az Immánuel-gyermek már Dávid egész nemzetségének jelképévé vált, és pedig már Izaiásnál magánál. De éppen Immánuel a kezeze annak, hogy a sötétségre előbb-utóbb fény derül, hogy mindez csak az üdvösség egy új idejének ígérete. Emlék-iratának végén a próféta megfesti a ragyogó és békességes jövőről szó-ló nagy képét. Ebben középponti helyet foglal el az ujjongás egy gyer-mek születésén:

Gyermek születik ugyanis nekünk, és fiú adatik nekünk, s a feje-delemség az ő vállára kerül, és ez lesz a neve: csodálatos Ta-nácsadó, erős Isten, örök Atya, béke Fejedelme. Nagy (korlátlan) lesz uralma, s a békének nem lesz vége Dávid trónján, és igazsá-gosság uralkodik mostantól fogva mindörökké. A seregek Urának féltő szeretete műveli majd ezt! (Iz 9,6k)

Ki ez a rendkívüli gyermek? Izaiás Immánuelre gondol. Az ő vál-lára kerül a fejedelemség. Dávid utóda ő. Ő (és nem a dinasztia egé-sze) uralkodik majd Dávid birodalma fölött. Szinte szószerint megta-láljuk itt az üzenetet, amelyet Gábor angyal Máriának ad át. De a szóbanforgó gyermek nem csupán Dávid utóda. Hanem maga Isten: isteni bölcsesség, isteni erő tölti el, övé az uralom teljessége, azaz az egész világ fölötti uralom; királysága végleges és határtalan; örök béke fakad belőle. Ezért éneklük a pásztoroknak megjelenő angyalok nemcsak ezt: „Dicsőség a magasságban Istennek”, hanem ezt is: „Bé-kesség a földön az embereknek”; azt jelzik ezzel, hogy Izaiás jóslata betelt, megszületett végre az Immánuel-gyermek. Ő majd létrehozza azt, amivel Izrael hasztalanul kísérletezett: a jogot és igazságosságot. „Igazságosságon” itt többet kell értenünk, mint csupán az emberek közötti jogrendet: elsősorban Isten igazságosságának korlátlan, senki-

től kétségbe nem vont uralmát jelenti, s ebből fakad a földön az emberek közötti béke és igazságosság.

A békének, az igazságosságnak, s ezzel a szeretetnek ez a birodalma még nem valósult meg. Az emberek ma is egyre viszálykodnak egymással, a családban, a munkahelyen, a nemzetek között. Mindig újra a hatalom győz és nem a jog, a propaganda és nem a belátás, a hazugság és nem az igazság. Mindig újra pusztá eszközül használjuk egymást: a gyönyör, a meggazdagodás, a hatalom eszközéül, ahelyett hogy tisztelnénk egymást, kezet nyújtanánk egymásnak, becsülnénk, önzetlenül és haszonlesés nélkül szeretnénk egymást, akkor is, sőt éppen akkor, ha a másiknak nincs egyebe számunkra, mint gyámoltalansága vagy éppen korlátoltsága. De mégis, még mindig remélünk a béke, az igazságosság, a szeretet országában, és küzdünk érte. Illúzió nélkül. Tudjuk: nincs olyan emberi szervezet, amely egymagában tartósan elérhetné ezt a célt. Mégsem hit nélküli a harcunk. Tudjuk, hogy egyszer mégis elérjük. Nem a mi tevékenységünkkel, hanem a köztünk, velünk levő Isten hatalmas, teremtő tevékenységével.

Miért nem illúzió ez a hit? Miért nem csak szép gyermekmese a karácsony? Mert ez a hit Isten ígéletén nyugszik, a végleges béke, a végleges igazságosság, a győzhetetlen szeretet ígéletén. És ennek az ígéletnek beteljesedése már megkezdődött annak a Gyermekeknek a születésével, akiről Izaiás valójában jövendölt.

Csak ne feledjük: Istennek van ideje. Az egész történelem, az egész örökkévalóság az övé. Jelei hallatlanok és mégis rejtettek, amilyen az Űr szüzi születése. És a királyok Királya egy kicsi gyermek, akit Heródes kis híja elpusztított volna.

Könyörögjünk Istenhez, Atyánkhoz, aki megígérte nekünk Immánuelt, és be is fogja váltani ígéreteit:

Mindazokért, akik nem tudnak hinni többé Isten ígéreteiben,

— hogy igazán hívó testvéreik példája felébressze bennük a hit iránti vágyakozást, és újból merjenek imádkozni érte.

Mindazokért, akik csak gondolják, hogy hisznek és remélnek,

— hogy ne várjanak restül, amíg történik valami, ne is úgy tegyenek, mintha minden tőlük maguktól és munkájuktól függne,

hanem tanulják meg, hogy minden személyes igyekezetük mellett is végső soron mindent Szabadítónk és Megváltónk eljövételétől várjanak.

Mindannyiunkért, akik olyan könnyen csüggedünk, és folyvást fogható sikert keresünk,

hogy minden elégtelenségünk ellenére fáradhatatlanul munkálkodjunk a béke, az igazságosság és a szeretet uralmán.

Urunk, Istenünk! Hamar kifulladás kishitűek vagyunk, s feladataink messze túlszárnyalják képességeinket és akaratunkat. Engedd látnunk, hogy ígéreteidnek teljesedése már megkezdődött, engedd, hogy ebből bátorságot, kitartást és bizalmat merítsünk. És minthogy mi is csak emberek vagyunk, ajándékozz nekünk néha-néha egy-egy jelet, amely megsejteti velünk, hogy Te mindennek ellenére velünk vagy és közöttünk működöl. Amen.

Hans Lubsczyk

A FAJDALMAK FÉRFIA*

(Iz 53,1-12)

Bűnvallomás formájában beszélnek el a tanítványok a próféta szenvedéseit és halálát. Nem vádolják a népet, hanem — akárcsak Isten szolgálója — vele hordják vétkét. A szakasz, mint Második Izaiásnál máskor is, kettős kérdéssel kezdődik. Ez a nép hitetlenségét és a próféta szavainak igazságát hangsúlyozza. Szenvédeéseinek ecsetelése leplezett formában indul, úgyhogy először nem lehet világosan felismerni, kiről van szó.

¹ *Ki hitt hírünknek,*

s az Úr karja ki előtt nyilvánult meg?

² *Úgy nőtt fel előtte, mint a fiatal hajtás,*

és mint a gyökér a száraz földből;

Nem volt sem szépsége, sem ékessége,

hogy megnézzük rajta,

és külseje sem volt kívánatos,

hogy tetszett volna nekünk.

³ *Megvetett volt és az emberek kerülték,*

a fájdalmak embere, a betegség ismerője;

mint aki előtt az ember eltakarja arcát,

megvetett volt, úgyhogy nem is becsültük őt.

Deutero-Izaiás egész könyve tanúskodik a fokozódó ellenállásról üzenete ellen (vö. 48,8kk; 49,4; 50,6). Isten működése a világtörténelmi eseményekben, amit olyan meggyőzően mutatott be, rejtve maradt hallgatói előtt. Nem akarták meglátni és elismerni az Úr „hatalmas karját“, amely a politikai eseményekben megnyilvánult. A világot — mint gyakran mi is — előítéletektől befolyásolt emberi vélekedések nyomán ítélték meg. Így elmentek a tulajdonképpeni történet mellett.

A „hajtás“ és „gyökér“ szavak Izaiásnak az „Izaj gyökeréből való vesszőről“ szóló ígéretére emlékeztetnek (11,18). De az Isten szolgájában az emberek mit sem látnak a bölcsesség és az értelem, a tanács és az erősség szelleméből, amelynek Izaiás szerint meg kellene nyugodnia Dávid utódán. Inkább a száműzetés száraz földjén nő fel, gyá-

* Az elemző felfogására nézve vö. Szolgálat 22.sz. 90. o.

moltalanul a szenvedő nép közepett. A Dávid megígért ivadékára való halk emlékezés jelentőségteljes. A tanítványok szemében a próféta képe messiási vonásokat ölt. Ennek igehirdetésében megvan az előzménye. Hiszen a hit végsőkéig menő merészségében önmagára vonatkoztatta „a nép szövetsége” és „a pogányok világossága” kifejezéseket (49,6.8), amelyekkel azelőtt Kúroszt, Jahve fölkejtjét illette (42,6). A száműzöttek azonban a próféta küldetésében éppen olyan kevésbé hittek, mint Kúroszéban. A prófétát megverték és üldözték. De szenvedésében beteljesedett Isten műve. Megaláztatásának leírása a paradicsomi történetre emlékeztet. Ott Isten a nedves földből az Úr kertjének fáit fakasztja, amelyek szépséges látványt nyújtanak (Ter 2,9; 3,6). Az asszony előtt kívánatosnak tűnik a szép külsejű tiltott gyümölcs, és utána nyúl. Az Izrael nyomorúságában felnövő vesszőben viszont semmi sincs ebből a csábító vonzóerőből. Benne az emberiség Istentől való paradicsomi elválásának a hatása mutatkozik meg, mégpedig az embernek az embertől való elválasztásában. A szolga fájdalmait és sebeit ellenségei Istentől való elvettetése bizonyítékának tartják. (A „megvetett”, „kerülik”, „betegség”, „fájdalmak” kifejezések halmozása és ismétlése mutatja, milyen benső részvétellel mondják a tanítványok ezt a bűnvaló mást). Elfordítják tőle arcukat, mert azt hiszik, Isten verte meg. Az ilyen megvetés egy izraelitát másképpen érint, mint minket. Az nálunknál jobban Isten választott népe tagjának tudja magát, és benne találja üdvösségét. De Isten szolgájának függetlenednie kell a néptől. Ő csakis Istennek engedelmessé lehet, hogy valóban Isten népének tagja legyen. Viselnie kell az emberek megvetését. Senki sem leli tetszését benne. A tanítványok beismerik, hogy ez a megvetés bűn. Nem mentesség az, hogy a nép nem értette meg a prófétát. Az Ószövetségben a megismerés nem csupán éleseszű megfontolás eredménye, hanem személyes történés, amely az egész szívet, az egész embert igénybe veszi. Megismerés és meg nem ismerés, megértés és meg nem értés elhatározó egy ember értékére vagy értéktelenségére nézve. Ezért a vak nép, amely nem becsülte a prófétát, bűnössé vált. Csak most, a halála után nyílik meg a szemük, mint a paradicsomi emberpárnak:

*4 Ő azonban hordozta betegségeinket,
magára vette fájdalmainkat;
de mi őt megbélyegzettnek tartottuk,
az Istentől megvertnek és megaláztatnak.
Pedig ő a mi gonoszságainkért sebesített meg,
a mi bűneinkért töretett össze:
A mi jóvoltunkért volt rajta a fenyíték,
és az ő sebei által gyógyultunk meg!
Mi mindnyájan mint juhok tévelyegtünk,
kiki a saját útját járta;
de az Úr őrá helyezte
mindnyájunk gonoszságát.*

Kegyetlen ébredés ez: A szolga betegsége megvetőinek betegsége volt. Más volt ő, mint amilyennek a közvélemény feltüntette. De ellenségei is mások voltak, mint gondolták. Magabiztosságuk kíméletlenül összeomlik.

Amint ezt a héber nyelvművészet szereti, a szolgát szembeállítják azokkal, akikért szenvedett. A mondatok hangsúlyos „ő”-vel vagy „mi”-vel kezdődnek. Ebben a váltakozásban nyilvánvalóvá válik az igazság. A próféta ellenségei azt hitték, hogy ismerik Isten gondolatait. De vakok voltak. Kárhozottnak tartották Isten szolgáját. De annak szenvedésében a maguk bűne nyilvánult meg. A szenvedő szolgának és hitelen ellenségeinek szembeállítására mégsem ezek elítélését célozza. A próféta szenvedései engeszteléssé válnak értük. Őt átdöfik, megverik, megfenyítik — és a bűnösök meggyógyulnak. A bűnvallomás így hálaénekbe ível át, a megváltó Isten dicsőítésébe. Mindenki tévelygett, senki sem tudta az utat. De az Úr szolgájára helyezte sokak gonoszságát. Második Izaiás sorsa nem csupán az, hogy együtt szenved a népével az Istentől jövő elvettetést, mint Jeremiás vagy Ózeás esetében: hanem engeszteléssé válik azok vétkéért, akikhez küldetett és akik nem fogadták el. Most más megvilágításban jelenik meg az a törvényszéki tárgyalás is, amelyben a szolga hallgatott, és elítélték:

⁷ *Megkínózták, de készséggel engedelmeskedett és nem nyitotta meg száját; Mint a bárány, amelyet vágóhídra vezetnek, és mint a juh, amely elnémul nyírója előtt, úgy nem nyitotta meg száját.*

⁸ *Kiragadtatott a fogságból és ítéletből! De ki törődik sorsával? Mert kivágatott az élők földjéről, népem bűnei miatt halálra sújtották.*

⁹ *A gonoszok közt adtak neki sirt és a gonosztevők közt sirhalmot, bár nem cselekedett igaztalanságot, sem álnokság nem volt szájában.*

A prófétát elhallgattatták. De elnémulása nem megadás volt: hangsúlyosabban beszél, mint a szavai szóltak volna. A próféta nem kapott segítséget a fogságban és a törvény előtt. Senki sem törődött vele. De ő magára vett minden szenvedést. Gyalázatos halála így nem pusztulás, nem igazi vég. A tanítványok vértanúságnak tekintik. Beszámolnak elfogatásáról, elítéléséről és erőszakos haláláról. A gonosztevők közé temették! Senki sem törődött vele, senki sem jegyezte föl, mindenki a maga útját járta.

A „meg nem nyitotta száját” többszörös ismétlése a megalázás végső mélyét jelzi, ami egy prófétát érhet. Elnémították. (Az „álnokság nem volt szájában” hangsúlyozása megerősíti ezt a föltételezést.) Ellenfelei azt remélték, hogy vele együtt megsemmisítették azokat a csa-

lóka reményeket, azokat az illúziókat is, amelyeket az emberekben fölébresztett. De a próféta tanítványai másképpen tudják. Nemcsak hogy hisznek ártatlanságában, hanem ragaszkodnak üzenetéhez is. Elismerik: „Szájában nem volt álnokság!“ Üzenete igaz, és az is marad.

A tanítványok bűnvallomása azzal végződik, hogy maga Isten állítja helyre a próféta méltóságát. Elfogadta szenvedéseit és halálát bűnért való áldozatul a népért. Így Isten szolgájának halálából új élet fakad.

¹⁰ *De az Úr tetszését lelte összetörtjében.
Meggyógyította azt, aki életét bűnért való áldozatul adta!
Meglátja majd ivadékait és sokáig él.
Az Úr terve általa megvalósul.*

¹¹ *Lelke kínos fáradtságáért cserébe fényességet lát majd
és jóllakik:
Megismerésével az én szolgám
sokakat megigazulttá tesz.*

¹² *Ezért a sokakat neki adom osztályrészül,
és számos embert kap zsákmányul,
mivel halálra adta életét
és a gonosztevők közé számították,
pedig hát sokak bűnét hordozta
és a gonosztevőkért közbenjárt.*

Eljutottunk itt a csúcásra annak, ahogyan egy ember az üdvözítő Istennel együttműködhet. Isten szolgája bűnért való áldozatként adta oda életét. Megbízatását azzal teljesítette be, hogy elfogadta az emberek által okozott szenvedéseket.

Éppen az, ami sötétnek és kegyetlennek látszott, volt a dicsőség kezdete. A próféta szenvedéseiben jutott el istenismeretének végső kiérésére és hivatásának megértésére. Lelkének kínos fáradalmi után most látja a világosságot.

Tanítványainak vallomását maga az Úr erősíti meg. Isten szava megmondja, miben áll a próféta halálának engesztelő ereje: megismerésében. Ez volt szenvedéseinek alapja, és a szenvedésben beteljesedett. Az a kín, amelyet el kellett viselnie, megvilágosodásának alapjává lett. Most tőle, a megigazulttól, megigazulás származik azoknak a sokoknak, akik megvetették. Ők lesznek az öröksége, az osztályrésze. Mint a győzelem után szétosztják a zsákmányt, úgy lesznek tulajdonai. Így hát a szolga halála és felmagasztalása után bekövetkezik az a nagy fordulat, amelyet megjósolt. Amint a Második Izaiás előtti próféták megkapták azt a hatalmat, hogy ne csak hirdessék, hanem végre is hajtsák az ítéletet, éppúgy Második Izaiás nemcsak hirdeti, hanem prófétai sorsában létre is hozza a megváltást. Talán nem eléggé gondoljuk meg, hogy Izraelnek Második Izaiás korában emberileg szólva kevés esélye volt a fennmaradásra. Egyetlen vele szomszédos nép sem kerülte el a fenyegető pusztulást. A prófétának halálig hűnek kellett

maradnia a remény üzenetéhez, hogy a halálos szükségben csaknem elvérző nép végre mégis meghallgassa.

Igy hirdeti a próféta előre Krisztust, nemcsak szavakkal, hanem életével, szenvedésével és halálával is. Mit jelent ez min nekünk? Ha egy próféta ennyire előképe lehet Krisztusnak, akkor akik az ő nevét viselik, azoknak is meg kell tudni jeleníteniök őt.

Második Izaiásban az emberi élet új távlatai nyílnak meg. Az ember idáig elképzelhetetlen mértékben lehet Isten partnere és munkatársa. Ha, mint Második Izaiás, haláláig hívón, szeretón, remélve ragaszkodik Istenhez, akkor Isten megdicsőülhet benne, és sokaknak szerezhet üdvösséget általa. Talán azt mondja valaki, hogy azt, ami Második Izaiás által történt, nem lehet egyszerűen általánosítani. Ez igaz! De bizonyára azt sem állíthatjuk, hogy azoknak, akiket Krisztus nevére kereszteltek meg és akik Krisztust követik, nincsenek olyan lehetőségei, amelyeket Második Izaiás már az Ószövetségben megvalósított.

Itt bukkanunk az okára annak, miért nem látják és fogadják el sokan az „Isten szolgájáról“ szóló énekeknek Második Izaiás könyvének megfelelő magyarázatát. Aki kizárja az emberek minden megváltótársi szerepét, mert minden egyes ember számára tökéletesen közvetlen viszonyt követel meg Istennel, az még akkor sem vonatkoztathatja ezeket a kijelentéseket a prófétára, ha ezt a kifejezőmód megkívánná. Ezért magyarázatunk elfogadása messzemenő következményekkel jár az Újszövetség magyarázatára és a keresztény életre vonatkozólag.

Ernst Haag

KESERVES A PRÓFÉTAI HIVATÁS

*Jaj nekem, anyám, miért szültél engem,
A civódás férjfiát,
Az ellentmondás férjfiát az egész országban?
Nem vagyok senki hitelezője, sem adósa.
Mégis mindenki átkozz engem.
Igazán jóakarattal szolgáltalak, Jahve.
Közbenjártam nálad az ellenségért
A baj és szorongatás idején.
. . . Te tudod ezt, Jahve!
Emlékezzél meg rólam és viseld gondomat!
Allj értem bosszút üldözőimben!
Ne ragadj el engem,
Hanem halaszd el haragod!
Vedd figyelembe, hogy érted szenvedek gyalázatot!
Ha beszédeidre akadtam,
Eledelemmé lettek;
Szavad nekem örömm
És szívem vidámsága volt;*

Mert a te neved hangzott fel fölöttem,
 Jahve, te a seregek Istene!
 Nem ülök vidáman a vigadozók gyülekezetében,
 Kezed megragadott: egyedül ülök,
 Mert eltöltöttél a te haragoddal.
 Mért tart szenvedésem örökké,
 Sebem miért olyan gonosz,
 Hogy nem akar meggyógyulni?
 Mint az elapadó patak,
 Olyanná lettél számomra,
 Mint a csalóka víz.
 — Erre így szólt Jahve:
 Ha megtérsz és megtérítlek,
 Akkor majd ismét szíнем előtt állhatsz.
 Ha nemeset szólsz, nem pedig közönségeset,
 Akkor lehetsz az én szám.
 Azok térjenek hozzád,
 De te ne térj hozzájuk!
 Akkor erős ércfallá teszek téged
 Ez előtt a nép előtt;
 Harcolnak majd ellened,
 De nem győznek le,
 Mert én veled vagyok.

Jer 15,10-11, 15-20

Jeremiás könyvének több helyén is megmutatkozik, hogy ő — a többi ószövetségi prófétától egészen eltérően — betekintést enged belső küzdelmébe és abba a súlyos nyomorúságba, amelybe hivatása gyakran juttatta. Ez a panasz azonban azt bizonyítja: attól sem riadt vissza, hogy gyenge óráiról, legmélyebb depresszióiról is föllebbentse a fátylat. Az ilyen szavakat ugyan először csak saját maga számára írta le, hiszen lényegüknél fogva nem a nyilvánosságnak voltak szánva. Ha később mégis nyilvánosságra hozta őket, akkor ez vallomás volt a szó legigazibb értelmében, mintegy gyónás, amelyben az egész világnak tudtára adta gyöngeségét és a rendreutasítást, amelyben részesült.

A fájdalom és kétségbeesés felkiáltásával átkozza el Jeremiás egész életét, születése pillanatától. Amikor e panasszal személyesen anyja felé fordul, aki őt, a civódás és ellentmondás férfiát megszülte a világnak, ezt bajosan lehet mindenestül megmagyarázni a panaszdal stílusával. Inkább Jeremiás lélektani sajátossága az, hogy szenvedését mindig valami kölcsönös feszültség szempontjából nézi és ítéli meg. Amikor most prófétai hivatása már-már alig elviselhető súllyal nehezedik rá, a férfiúban ismét felébred a gyermek, aki szeretné kisírni magát anyja szívéen, ugyanakkor pedig visszahúzódik tőle, mint élete kínjainak kezdetétől. Ez a felfoghatatlan, de élettől izzó ellentmondás az emberek iránti szeretet és gyűlölet között, amely alatt a próféta szenved, az egész panaszon végigvonul.

Jeremiás egy embernek sem hitelezője vagy adósa. Ennél a kijelentésnél a próféta bizonyára egy szólásmondást használ föl, amelyről könnyű belátni, milyen mély életigazság; hiszen sehol sem keletkezik hamarabb civódás, mint pénzügyekben, s ilyenkor a barátságoknak is egy-kettőre vége. De Jeremiás nem ilyen. Idegen tőle minden önzés, minden nyereszkedés, minden törtetés a felebarát kárára. Becsületesen vallhatja, hogy csak prófétai hivatása járt az eszében, és eközben még ellenségeiért is közbenjárt Istennél. Mégsem akar róla senki sem tudni. Elátkozzák, mintha ő lenne az országot és a népet ért minden szerencsétlenség oka.

Szenvedélyesen hangzik fel Jahve előtt a próféta ártatlansági vallomása: Te tudod! Isten a tudója, hogy csak megbízatását teljesítette, tehát ártatlan abban, hogy a nép örvendező fogadtatás helyett gyűlölködő elfordulással sújtja. Így hát Jahvéhoz fordul, aki prófétává tette, és ezzel ilyen helyzetbe hozta. Az üldözőin való bosszúállás kérelme a keresztény olvasó számára zavaró tökéletlenségként hat. De ez a benyomás nem helyes. Mert akkoriban a bosszú jogi intézmény volt, szükséges az igazságos rend fenntartására. Bosszút állni ezt jelenti: helyreállítani a megzavart rendet a vétkes megbüntetése és a jogtalanul üldözött ártatlanságának megmutatása által. Ebben az értelemben kéri itt Jeremiás, hogy Jahve vegye pártfogásába. A helyzet félreismerése lenne tehát, ha kérését csupán aljas bosszúvágy kitérőseként ítélnék meg. A valóságban a prófétának Isten dicsősége és igazságsága a fontos, hiszen az ő üldözői ugyanakkor Jahve ellenségei is, és a próféta nem önmagáért, hanem Jahvéért viseli az üldözés gyálatát.

Ebben a pillanatban, közvetlenül az előtt, hogy Isten a próféta létéről vagy nemlétéről fog dönteni, Jeremiás mégegyszer vallomást tesz prófétai hivatása mellett, olyan szavakkal, amelyek ritka mélységű bepillantást nyújtanak ennek a férfiúnak nehéz hivatalához való benső viszonyába. Ha Jahve szavaira akadt, az volt az eledele. Isten igéjének befogadása olyan szükséges életműködés volt számára, mint a táplálkozás. Az Istennel való közösség, az ő igéjének szolgálata derítette föl életét, az adott neki gyarapodást. Jézus szavai jutnak eszünkbe: az az ő eledele, hogy a mennyei Atya akaratát tegye és teljesítse annak művét (Jn 4,34). Jellemző az a tartózkodó mód is, ahogyan Jeremiás itt a kinyilatkoztatásban való részesedésről beszél: „Ha beszédeidre akadtam . . .” (Eltérően a hivatásos prófétáktól, akiket olyan élesen bírált (vö. 14,14), Jeremiás világos tudatában van annak, hogy az isteni szó énjen kívülálló tekintély, olyan valóság, amely nem bírölé származik, hanem reaszakad, megragadja, és közelebből le nem írható titok lebeg körülötte. (Ezekielnél és majd a Jelenések könyvében az evésnek ez a képe fogható valósággá lesz: a próféta lenyeli az Isten szavát tartalmazó könyvtekereset: Ez 2,8-3,3; Jel 11,8-11.)

Jeremiás tudta, hogy egész embervoltával Jahve szolgálatában áll (vö. 1,5), és teljes szívéből igent mondott erre a szolgálatra. De voltak az életében olyan órák is, amikor a prófétának egyedül Istenre irányított tekintete az emberek és az ő életörömeük felé fordult. Olyankor az Istennel való közösség emléke ragyogó napsugárnak tűnt, amely fel-felcsillan, de a kétségbeesés árnyéka hamarosan újból elhomályosítja. Ha arra gondolt, mi mindent kellett odaadnia hivatásáért, hogy Jahve prófétájaként egész másképpen éljen, mint a többi ember, akkor elfogta az elnyomott vágyakozás a vidám társasélet, a barátság után, és fájdalmasan érezte a magányt, az emberi társadalomból való kiközösítettséget. De őrajta Jahve keze van. A kifejezés azt a kényszerítő erőt mutatja, amellyel az istenség hatalmába keríti az embert (vö. Iz 8,11; Ez 1,3; 3,14-22; 8,1). Próféta megbízatása következtében Jeremiást Jahve haragja tölti el (vö. 6,11). Semmi mást nem lát, csak szerencsétlenséget és ítéletet. Így közte és a nép között válaszfal emelkedik. Mert senki sem akar Isten haragjának követével barátkozni. Jeremiás tehát felpanaszolja, milyen elviselhetetlen feszültségbe sodorta hivatása, hogy Jahve prófétája legyen. A feszültség próféta szolgálata és egészséges természete között áll fenn: az egyik Isten oldalára állítja, szembe az emberekkel, a másik erősen vonzza feléjük. Mindez mintegy testi fájdalomná sűrűsödik benne, amelynek soha sincs vége, olyan, mint a mindig nyitott, gyógyíthatatlan seb.

Jeremiás elérkezett a kétségbeesésig; nem tud tovább látni fájdalmánál. Megfeledekzik az Isten iránti köteles tiszteletéről, és igazságtalanná válik: azt hányja szemére Istennek, hogy megbízhatatlan! Olyanná lett számára, mint az elapadó patak, amelynek életadó vize éppen akkor szárad ki, amikor a legnagyobb szükség lenne rá, ti. nyáron. Fellépése kezdetén Jeremiás a népek bálványait repedt ciszternáknak nevezte, amelyek nem tartják meg a vizet (2,13). Most ő teszi ugyanezt a szemrehányást Istennek, és ezzel saját szavainak ítélete alá kerül.

Miután a próféta panasza a mélyponthoz érkezett, rémülten ismeri fel, hová ragadta életuntsága. De mégsem egyszerűen az önmagára eszmélés és az értelem szava jut most túlsúlyra benne, hanem Istenének hangja. Az énen kívül eső valóságból érkezik Jahve rendreutasítása, és ennek iránya egészen más, mint az imádkozó kívánságai. Jahve feleletében feltűnő, hogy egyetlen hanggal sem tér ki a próféta szemrehányásaira. Isten nem igazolja magát, mint valami ember; nála nincs vita. Látszólag keményen és könyörtelenül cseng a megtérésről beszélő szó, ami a próféta hivatás további gyakorlásának feltétele. És mégis nagy vigaszt rejt ez a szó: hiszen az, hogy Isten lehetővé teszi a bűnös ember számára a megtérést, már kegyelmének műve. A magáról megfeledekzett próféta számára is lehetséges az újrakezdés,

há akarja. Ez a magyarázata annak a paradox megoldásnak, hogy Jeremiás vigasza az lesz, amit az előbb elutasított. Nem akarja a prófétai hivatás kínjait. És mégis az az élete értelme, hogy elfogadja ezt a hivatást minden következményével együtt. Isten beavatkozása által a szenvedések útja a prófétának ítéletté és emberi önzése sötét erőtől való megváltássá válik. Isten erősebben magához köti az embert, ezzel megszabadítja önmagától, és e tisztulás által előkészíti, hogy mindent újra kezdhesen, hitben és engedelmisségben, szolgálatának alkalmas eszközeként.

Adalbert Peter

A POGÁNYOK MEGTÉRÉSE

*Akkor majd ismét tisztává teszem a népek ajakát,
Hogy valamennyien Jahve nevét hívják segítségül,
És vállvetve neki szolgáljanak.
Kús folyóin túlról jönnek esedezni hozzám,
Szétszórtjaimnak fiai eledeláldozatot hoznak nekem.*
Szof 3,9-10

Szofonias igehirdetésének fő tárgya az ítélet. Vannak korok, amelyek az élő Isten szavát csak mint fenyegető és intő hangot hallhatják, így kell meghallaniok. De Szofoniasnak a vigasztalás tiszte is osztályrészül jutott. A vigasz, amelyet Isten közvetítésére bízott, természetesen nem szünteti meg az előtte elmondottak érvényét. Szofonias nem adja át magát — a hamis üdvprófétákhoz hasonlóan — annak az optimista meggyőződésnek, hogy majd minden újra megint jó lesz. De meg van győződve arról, hogy Isten új kezdetet teremt. Ahol az ember kudarcot vall, Isten még mindig talál utat, és nincs akadály, amely feltarthassa üdvözítő terveit. A 3. fejezet 9-20. vers vigasztaló szavainak hitelességét tehát semmi okunk kétségbe vonni.

A szerencsétlenségek fenyegető megjövendölésétől az üdvösség ígéretéhez az „akkor majd“ szócska képviseli az átmenetet. Isten csak akkor teljesíti be üdvözítő terveit, amikor az isteni harag kelyhe már kiömlött a romlott földre, amikor megtörte az emberi ellenállást, és ítéletet mondott a góg felett. Amint a tűz (3,8-ban az ítélet képe) megemésztja a salakot és megtisztítja a nemesfémeket, úgy lesz az ítéletnek is az elválasztás és a megtisztulás a kettős hatása. Isten szavát a pogányok üdvösségének megjövendölése vezeti be. 9b szerint az ajkak megtisztítása az előfeltétele annak, hogy szólíthassák Jahve nevét. Az akkori pogány vallásokban is igen sok komoly hit, áldozat, imádság volt, de hamis isteneknek szólt, és így tisztátalan cselekvés maradt. Jahve igazi hívása csak akkor válik lehetővé, ha előbb megismerteti magát az emberekkel. Istennek ezt a szólítását a hitben vesszük tudó-

másul, és csak ezt követi a helyes emberi válasz. Ez a mondás tehát nem azt az ígéretet tartalmazza, hogy minden nép a maga módján hisz egy fölsőbb lényben és fordul feléje, hanem hogy egyszer majd a pogány nemzetek is „Jahve nevét“ hívják segítségül. Nekik is kinyilatkoztatja magát Izrael Istene, és akkor majd Izraellel együtt vállvetve (szó szerint: „ugyanabban az igában“) szolgálnak, mint zsidókból és pogányokból álló közösség.

Egyes magyarázók olyan meglepőnek találják Szofoniásnál az üdvösségnek ezt a képét, hogy a szövegnek egy kis változtatásával eltávolítják, és az ígéretet csak Izrael népére korlátoznák. (A héber *'ammim* = népek helyett *'ammi-t* = népem-et olvasnak.) Erre azonban semmi ok, mert már a régebbi próféták is beszélnek a pogányok megtéréséről. Az üdvösség egyetemességét föltételezi a 10. vers is. Az összefüggés szerint azok, akik áldozati adományait, Istennek szánt ajándékaikat bemutatják, mégpedig Jeruzsálemben, Izrael Istene közös tiszteletének jeleként, nem diaszporaszidók, hanem pogányok. A kusitákat a szöveg itt is, 2,12-ben is mint a pogány világ legmesszebb eső képviselőit említi. (A 10. vers zárószavai későbbi hozzátételnek látszanak, amely az etiópiaiak megtéréséről szóló jövendölést a szétszórtságban élő zsidóknak szóló ígéretté alakítja.) Talán a népek „adományait“ érthetjük szellemi javaikra, sajátos tapasztalataikra és ismereteikre is, amit a jövőben odahozhatnak Istennek az egész emberiséget átfogó birodalmába. A népek minden bizonnyal új gazdagsággal gyarapítják Isten gyermekeinek örökségét azáltal, hogy a bennük szunnyadó különleges szellemi és kedélyi erővel elsajátítják az üdvösség üzenetét, és Isten országát abban a sajátos alakban jelenítik meg, amelyet az ő nemzeti talajukon, az ő történelmükkel összefüggésben szükségképpen ölt. Nem tudjuk, elért-e idáig az ószövetségi próféta gondolata. De mindenesetre azt a hitet vallotta, hogy az a hasadás, amely az ő korában még kettévágta a világot és elkülönítette Isten választott népét a többitől, egyszer begyógyul és megszűnik. Az Újszövetség tanúságot tesz arról, hogy ez az ígéret Jézus Krisztusban beteljesedett (Ef 2,11-22).

Isten üdvözítő akarata Szofoniás szemléletében a világon élő minden népet átfog. Nem áll az, hogy az emberiség csak a közlekedés modern fejlődésével, a gazdasági és politikai összefonódással vált volna sorsközösséggé. Az ószövetségi próféták tudatában ennek az egységnek Istenről való elképzelésük volt az alapja. Ebben látták az egység jövendő megvalósulásának zálogát is. De az egész emberiségnek szánt jövő először egy konkrét néphez, konkrét helyekhez és kinyilatkoztatási eseményekhez kapcsolódott. Ott kell megkeresni, ha részesedni akarunk benne. Ezért a következőkben a próféta Izraelhez fordul, és annak megtéréséről beszél.

Paul Claudel

ADJÁTOK VISSZA A NÉPNEK AZ ÓSZÖVETSÉGET!

Vissza kell adni a keresztény népnek az Ószövetséget; nincs ennél szükségesebb és sürgetőbb feladat. Vissza kell adni a keresztény népnek örökségének ezt a részét, amelytől meg akarják fosztani; ezt az ígértföldjét, amely még mindig ugyanolyan tejfel és mézzel folyó, — ahonnét ki akarják úzni, pedig az övé. Vissza kell adni a keresztény nép használatára ezt az óriás épületet, amelyből olyan tisztán és egyértelműen zeng a próféta hangos kiáltása: „Sitientes, venite ad aquas! — Szomjúhozók, jöjjetek a vizekhez!“ Nem szabad a Szentléleknek és Isten bölcsességének ezt a remek alkotását csak úgy mutatni be az embereknek, mint furcsa, időtől molyragott anyagok összedobált halmozát, hanem meg kell látniok benne azt a kiemelkedő művet, amelyre az évszázadoknak semmi befolyásuk sem volt, amely sértetlenül, szüzi tisztaságban áll itt előttünk fonséges és mély szerkezetével és eredeti jelentőségében, és felszólítást intéz szívünkhöz, értelmünkhöz, képzeletünkhöz, érzéseinkhez, a szeretet és szépség utáni minden vágyunkhoz, ma éppen olyan erővel, mint valaha.

Micsoda boldogság, hogy szabad szívvel, nyílt szívvel csodálhatjuk Teremtő Istenünket, aki ebben az egyenesen nekünk szóló, életadó ígében benne él — nem kevésbé, mint a természet ragyogó rendszertelenségében, sőt még sokkal inkább. Táplálkozunk ebből a dús értelmű történetből! Táplálkozunk az eseményeknek ebből a bőségéből, amit Isten a mi tanításunkra és a saját határtalan, találékony irgalmasságának feltárására sorakoztatott fel! Isten nem a filozófusok hideg létezője többé. Hanem valóságos személy. Mózes és Dávid megmutatja nekünk Őt olyannak, amilyen, ahogyan él, amilyennek jogunk van látni, ha egyszer arról van szó, hogy az ő hasonlatosságára vagyunk teremtve, bárhogyan magyarázzák is ezt a tudósok.

Micsoda öröm ez a tudat, micsoda elragadtatás: Odafönn él a mi Atyánk! Atyai szeretete reánk árad; gyengéd Ő és résztvevő, és ismeri a szív minden érzését, még a haragot is! Igen, szeretjük ezt a haragot, ezt a szent haragot; mert jólesik nekünk, ha komolyan vesznek bennünket, kihágásainkban éppúgy, mint jóra való igyekezetünkben. Hígeszűek, akik kegyetlen Istenről beszéltek! Féltekeny Isten — ám legyen! Éppen így szeretjük Őt!

Ugorjunk hát bátran fejest a szeretetnek és szépségnek ebbe az óceánjába, ebbe az Ószövetségbe, amelyben annyi szent, annyi nagy szellem talált kifogyhatatlan táplálékot! Ismerkedjünk meg újból ezekkel az éppen tipikus életteljességükben igazán emberfölötti személyekkel, akiknek érintetlen emberségét mondhatnám mindenestül meg-

dicsőíti igazi jelentőségük: Abrahámmal, Jákobbal, Józseffel, Mózesrel, Jóbbal, Sámuellel, Dáviddal . . . Nem regény- vagy színpadi hősök ezek. Karjainkba zárhatjuk őket. Fivéreink és nővéreink, de olyanok, akiket egészen betölt az Isten, túlradóan cselekszik a Főlséges akaratát.

Olvassuk a Szentírást, de olvassuk úgy, ahogyan a szentatyák olvasták. Ők megmutatták nekünk, hogyan lehet leginkább hasznot húzni belőle: Olvassuk térdenállva! Ne bírálógató szándékkal, ne azzal a fajta ostoba kíváncsisággal, amely csak hiúságra vezet: olvassuk az éhes szív szenvedélyével! Azt hallottuk, itt az élet és a világosság — miért ne próbálnánk valamiképp megízlelni józéból?

Nemcsak a Sinai-hegy méltóságos magaslata hívogat, hogy másszunk fel rá. Nézd a meleg asszonyi mosolyt, a Bölcsességnek, ennek a főnséges szűznek a mosolyát, akinek képét az Úr maga elé állította, hogy legyen bátorsága megteremteni ezt a világot! Alakja e páratlan emlékek hosszú sorának legvégén merül fel szemünk előtt. A teremtés kezdete óta ő az a növekvő hajnalpír, amely a napfölkeltét megelőzi. A kinyilatkoztatott szövegek egyetlen helyén sem alszik ki számunkra, keresztények számára ez az isteni világosság, sem az Ő, sem az Újszövetségben. Erre a világosságra érvényesek az Údvözítőnek az Evangéliumban mondott szavai: „Ha azt mondják nektek: Nézzétek, a pusztában van, ne menjete ki; vagy rejtett helyeken tartózkodik, ne higgyétek. Mert miképp a villámlás keleten támad és látható nyugatig, úgy lesz az Emberfiának a megjelenése is“ (Mt 24,26-27). Az Ószövetség minden részében Ő az uralkodó, éppen úgy belelehelte Szentlelkét, mint ahogyan az Újszövetséget Ő sugallta. E könyv minden lapján ott áll ellenjegyzésként ünnepélyes esküje: „Ego vivo! — Élek én, az Úr!“

+

Ameddig ez a könyv tetszik neked, addig te is tetszel Istennek. (Sailer püspök)

Tosari, szombat, 1917.jún.30. Nagy csoda történt velem, már reggel írtam róla bibliám utolsó oldalára. Ma reggel megismertem, hogy van személyes Isten. Ez a felismerés azután történt, hogy az utóbbi napokban gyakran olvastam a zsoltárokat. Ma reggel az 50.-et és 60.-at olvastam a bibliámból. És egyszerre szilárdan és foghatóan előttem állt a személyes Isten felismerése. Jó harminc éve fontolgattam, töprengtem, figyeltem a természetet és saját magamat, és akartam megismerni a személyes Istent. De nem tudtam hinni benne. Milyen csodálatosan mély most a meggyőződése! Néhány hét múlva ötvenéves vagyok. Ez a legszebb ünnepi ajándékom. (Max Dauthendry költő)

Édesanyám tanítónő, kisgyermekkoromtól fogva belém oltotta a Szentírás iránti nagy-nagy szeretetet, és ennek köszönhetem hivatásomat is. Most is papi munkám alapjának a Szentírást, az Isten igéjét tekintem. (Káplán)

61 יְרֵיחַ אֲדַנִּי יְהוָה עָלַי יֵעַן מָשַׁח יְהוָה אֹתִי
 לְבָשָׂר עֲנִיִּים שְׁלַחֲנִי לְחַבֵּשׁ לְנִשְׁבְּרֵי לֵב
 לְקָרָא לְשִׁבְוִים דְּרֹדֶר וְלְאַסְוִירִים פְּקַח-קוֹחִי:
 יִלְקָרָא שְׁנַת-רְצוֹן לַיהוָה וַיּוֹם נָקָם לְאַלְהֵינוּ
 לְנַחֵם כָּל-אֲבֹלִים:

*πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἶνεκεν ἔχρισέν με
 εὐαγγελισασθαι πτωχοῖς, ἀπέσταλκέν με.
 κηρῦξαι αἰχμαλώτοις ἄφροισιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλε-
 ἄποστελλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, [ψι],
 κηρῦξαι ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν.*

„Mikor /Jézus/ Názáretbe ért, ahol nevelkedett, szombaton szokása szerint bement a zsinagógába és olvasásra jelentkezett. Izaiás próféta könyvét nyújtották neki. Szétbontotta a tekercset és épp azon a helyen akadt meg a szeme, ahol ez volt írva:

Az Úr lelke van rajtam, mert felkent engem.
 Elküldött, hogy jó hírt vigyek a szegényeknek,
 S a foglyoknak hirdessem a szabadulást,
 A vakoknak a látást,
 Hogy felszabadítsam az elnyomottakat,
 És prédikáljam: az Úr esztendeje elérkezett.“ (Lk 4,16-19)

Fent magunk előtt látjuk ennek az ószövetségi helynek (Iz 61,1-2) eredeti héber szövegét, úgy, ahogyan az Úr Jézus szeme előtt volt, továbbá a görögül író Lukács evangélista szövegét (Lk 4,18-19). A megközelítő fonetikus olvasás így hangzik:

rúah adónáj Jáhvé ála j jaan masah Jáhvé otí
 l' basszer anavím s'laháni lahabós l'nisb're-leb
 likró lisbújin d'rór v'laaszúrím p'kah-kóah
 likró s'nat racón l'Jáhvé v'jóm nákám lElóhenú
 l'nahem kol-abelím

pneuma küriu ep'eme, hu heineken ekhriszen me
 euangelizaszthai ptókhóisz, apesztalken me,
 kérúkszai aikhmalótoisz afeszín kai tüfloisz anablepszín,
 aposzteilai tethrauszmenusz en afeszei,
 kérúkszai eniauton küriu dehton.

II. ÚJSZÖVETSÉG

Richard Gutzwiller

A KONKOLY A BÚZAFÖLDÖN

Mt 13,24-30; 37-43

Kínos tény előtt állunk. Úgy kellene, hogy az Egyház Isten nagy jele legyen, állandó csoda, amely a világ eseményei közepett mindig újból Isten titokzatos erejére mutat. Olyan kérdőjel, amelyet nem lehet nem észrevenni, magasba emelt zászló, Isten lengő lobogója. Hogy minden kapuja mindenki szemeláttára nyitva álljon, és emberek és népek áradjanak be rajta szakadatlan özönnel. Hogy Isten angyalaként, Szent Mihályként vívja a Lélek kardjával Isten ütközeteit. Pápáiban Krisztus áhítatot parancsoló alakját kellene látnunk, püspökeiben az apostolok szellemét éreznünk. A papokon észre kellene vennünk, hogy közülük között megújul a kenyérszaporítás csodája. Úgy kellene, hogy minden hívő ragyogó szeme a tiszta szívet és a belső békét tükrözze. Mindent a szeretet légköre járjon át, s vidáman és merészen tartson a fény felé. Ez az Egyház ellenállhatatlan lenne. Minden szem reá szegeződne, minden lelket lebilincselne, minden szívet meghódítana. Az előző században a vatikáni zsinatnak még volt bátorsága leírni a mérész mondatot: „Az Egyház önmagában megcáfolhatatlan bizonyítéka isteni küldetésének: bámulatos terjedésével, kiemelkedő szentségével, minden jóban való kimeríthetetlen termékenységgel, átfogó egységével és győzhetetlen maradandóságával. A népek között magasra emelkedő jel ő.“

De a valóság, úgy tűnik, egészen más. A történelem mennyi erkölcsi tehertétele nehezedik a pápaságra! Mennyi aggodalmaskodás és kicsinyesség fordul elő a püspöksüveg hordozóinál! Mennyi nagyon is emberi vonás a papoknál a szentélyben! És hát a hívő emberek mások-e, mint a hitetlenek? Csakugyan fölismerhetjük-e Krisztus fáját a gyümölcszeiről? Mennyi giccset találunk ennek az egyháznak a templomaiban! Mennyi hamis érzélgőséget ájtatosságában! Mennyi túlzott megfogalmazást imáiban! Mennyi hamisat jámborságában! Mennyi csalóka aktivizmust és önzést egyesületeiben! Mennyi félnék bezárkózást vagy helytelen rokonszenvet a világ iránt! Hol van hát az Evangélium egyszerű nagysága? Hol a szentpáli szellem világhódító merészége? Hol a jánosi misztika visszatartott izzása?

Szakadék tátong eszmény és valóság között. És így az Egyház sokak számára immár nem vonzó mágnes, hanem taszító botrány. Az evangéliumot még csak elfogadnák, de az egyházat nem. A katolikus

vallás hittételeit tudnák helyeselni, de a konkrét egyház valóságával nem képesek kibékülni. Sokan fájdalmas csalódással elfordulnak tőle. Szegényebbek lettek egy nagy reménységgel. Mások számára Isten kimagasló városából középkori városka maradt, amelyet már csak történelmi érdeklődésből tanulmányoz az ember, hisz nincsen minden romantika híján. A legjobbakban pedig egy Savonarola izzása dagad. Ökölbe szorítják zsebre dugott kezüket, és várják a reformátort. Persze nem éppen azt a lutheri haragot kívánják, amely lavinaként mindent a mélybe sodor. Nem olyan reformációt akarnak, amely rövid úton elhagyja a házat, mert túlságosan sok az ósatyáktól ránkmaradt holmi zsúfolódott össze benne. De reformot akarnak. Néhány kis rendelkezés itt nem segít. Radikálisan el kell intézni az egészet. Az Egyház Pál apostol szavai szerint Krisztus titokzatos Teste. Minthogy azonban Krisztus Istenember, az Egyházban az isteni mellett szabad és kell emberinek is lennie. Ezért teljesen méltányolják az emberi értékeket, módszereket, formákat. De Krisztusnál hiányzanak a szűkkeblűség, a kicsinyesség, a gyűlölködés és a bűn nagyon is emberi vonásai. Hogy lehet az, hogy mindez a nagyon is emberi megtalálható az Úr misztikus testében? Ez a döntő mozzanat. Itt az igazi botrány magva. Itt kellene a reform emelőjét alkalmazni. Ezt a nagyon is emberit gyökerestül ki kell irtani. Így érvelnek.

Nem érdemlik-e meg teljes rokonszenvünket? Eppen úgy, mint azok a szolgák, akik sok fáradsággal felszántották és búzával bevetették a földet, most pedig kínos és fájdalmas meglepetésükre azt látják, hogy egy csomó gaz nő fel rajta, — erre azután radikalizmusuk dühében azt indítványozzák, hogy rövid úton kitépnek minden gyomot. De Krisztus bámulatos felelete olyan, mint a reformátorok tüzeire zúduló hidegvíz sugár. „Hagyjátok nőni!” Földi életünk ideje a próbaidő kiállításának ideje. És éppen ennek kiállása az ember voltaképpeni életfeladata. Ezért itt a földön a jó és a rossz nincs hajszálpontosan elválasztva egymástól; ne is legyen. Az ember ki van téve mindennek, mint a búza a konkoly között. A keresztény élet veszélyben, vitában, ellentmondásban és ellenállásban folyó élet. Világ és Egyház nem egymás mellett áll, hanem az Egyház a világban van. Hit a hitetlenségben. Kereszténység a pogányságban. Bizonyos, hogy ez a föld Isten szántóföldje. De Isten a sátánnak is teret enged, és az éjszakánként, mikor az ember álomba merül, elveti ördögi konkolyát az isteni földeken. Isten e világgal való tervének ellentmond, hogy valaki erőszakosan, véglegesen ki akarja irtani a gonoszt. Azt jelentené ez, hogy kisajátítja Isten ítéletét, és bizonyos mértékig Istent játszik. Aki nagyon emberi vonások nélküli Egyházat akar, angyalegyházat angyalpapokkal, angyal-püspökökkel és angyalpápával, az jobban akarja tudni, mint Krisztus, az Egyház alapítója. Az földi mennyországot akar, földi paradicsomot.

Azt akarja a múlt időben, amit Isten akarata az örökkévalóságra tart fenn. Hiányzik belőle az a lelki nagyság és szellemi tágasság, amelyet Krisztus követel, hangsúlyozva, hogy Isten az ő napját bűnösökre és igazakra is ragyogtatja, termékenyítő esőjét gazfickóknak és szenteknek ajándékozza. Hiányzik belőle az a várni tudás, amelyet Isten követel. Előlegezni akarja az eredményt, anélkül, hogy kiállta volna a vizsgát. Már a hegy csúcsán akar állni, és nem nézi, ki tart ki a meredek kapaszkodón, ki marad vissza. Birtokolni akarja az örökkévalóságot anélkül, hogy ismerné az idő jelentőségét. Szétválasztást akar, de nem hagy lehetőséget az embereknek a választásra. Egyszóval: nem úgy akarja Isten országát, mint ahogyan Krisztus akarta. Emberi rámenőség ez keresztény álarc alatt. Emberi fanatizmus keresztény buzgalom látszatában. A képromboló fanatizmus, a pusztító radikalizmus szelleme nem Krisztus szelleméből való. Az égből tüzet lehívni kívánó ifjú buzgólkodókat az Úr rendreutasítja: „Nem tudjátok, milyen szelleműek vagytok.“

Akkor hát mindent el kell viselni? Minden reformtörekvést lefékezni? Minden buzgalmat csírájában megfojtani? Szó sincs róla! De keresztény reformtörekvések és kereszténytelen fanatizmus között van egy lényeges különbség. A búzát búzának kell neveznünk, a konkolyt pedig konkolynak. Szemet és érzéket kell adnunk az embereknek az igazi, a keresztényi iránt a hit valódi szelleme által, és ugyanakkor megláttatni velük a hamisat, nem keresztényt, a hitnek ellentmondót is. Elő kell mozdítani a jót, küzdeni a gonosz ellen, dolgozni Istenért és a Sátán ellen. Fől kell hívni az embereket a döntésre, és segíteni kell nekik, hogy helyesen döntsenek. De nem szabad azt hinni, hogy a gonoszat egyszerűen ki lehet irtani, meg lehet semmisíteni, hanem ezt a kévebeszedést és elégetést az utolsó ítélet napjára kell hagynunk. Mert majd csak az Úr ítéletében találja meg minden az igazi helyét. Egy darab földecske, még ha a legjámborabb szekta, a legeszményibb zárda, a legszentebb életű emberek csoportja lenne is, sohasem Isten szántóföldje. Mert azon az Úr világos szava szerint konkoly is van. Az Egyház nagyon is emberi vonásai tehát olyasmi, amit Krisztus kifejezetten és tudatosan megenged. Ezért számunkra sem szabad botránnyá válnia, hanem csak ösztönzővé, hogy a dolgokat a hittel helyesen lássuk, és a hitből kiindulva helyesen döntsünk. Krisztus Egyháza ebben a korban, ebben a világban él, olyan egyházként, amelyet a nagyon emberinek súlya is nyom. A vatikáni zsinat mondata igaz: az Egyház termékenységét, egységét, maradandóságát nem lehet pusztán természetes módon megmagyarázni, tehát Isten jele. De ennek az Egyháznak a lényege csak a hit számára megközelíthető, mert minden nagy, isteni vonása mellett hozzátapad a kicsiny, az emberi, még a nagyon emberi is. Aki látja, hogy az Úr szántóföldje búzával és konkollyal van tele,

az emlékezzék az Úrnak a búzáról és konkolyról szóló példabeszédére, és éppen ebben a földben ismerje föl Krisztus szántóföldjét.

Hermann Gilhaus

ISTEN A SZÍVÜNKET AKARJA

Mk 7: vita a farizeusi hagyományokról

Az ilyen evangéliumi szövegek olvasásakor talán azt gondoljuk: mi köze a tiszta kezekkel evésnek, a poharak és edények öblögetésének a mi mai nehézségeinkhez és bajainkhoz? — Az kétségtelen, hogy a keresztény egyház már rég elvált a zsidóságtól, és ezzel eldőlt az istentiszteletre képesítő tisztaságnak a kérdése is.

De a probléma mégis megmarad. A zsidók, különösen pedig a farizeusok azt hitték, Istennek tetszően cselekszenek, ha pontosan megtartják tisztasági parancsaikat és áldozati előírásaikat, ha szombatot nem tesznek meg többet ezer lépésnél, és nem ülnek egy asztalhoz a pogányokkal. Több mint 600 parancs és tilalom gyűlt össze, és mindegyikhez tartaniok kellett magukat. Maga mögött hagyta-e a keresztény egyház mindezeket a parancsokat? fölismerete-e Isten követeléseinek lényegét? Jó lelkiismerettel nem mondhatunk mindenestül igent a kérdésre. Egészen más történt. A szorosan kötelező zsidó törvényektől ugyan megszabadult a fiatal egyház. De hamarosan új kérdések merültek föl, és ezekre feleletet kellett találni. Az egyházban új hagyományok keletkeztek. Viták adódtak a hittételek értelmezése körül, ke-resték a keresztény életmód kialakítását. A világ megértése új természettudományi ismeretek következtében módosult. A régi megfogalmazások nem illettek bele többé ebbe az új világképbe. Az új fogalmazásokat képes értelemben kell venni és magyarázni. Egyes fiatalok az ilyen képes értelmezést gyámoltalan kísérleteknek tartják, és kereken kijelentik: ha ez így nem történt meg, akkor a többi sem igaz, ami a bibliában áll.

Nagy gondot fordítottak az emberek arra, hogy megtartsák az áldozás előtti böjt parancsát. Azt hitték, Istennek tetszően cselekszenek, ha nem vesznek részt az eucharisztikus lakomán, mert előtte egy falat kenyeret ettek. Nagy pontossággal részletezték a vasárnapi nyugalom parancsát; megállapították, milyen munkákat szabad végezni, melyeket kell elhagyni.

A példák sorát tetszés szerint folytathatnánk. Idősebbek hozzátehetik a maguk talán igen fájdalmas tapasztalatait. Ha sok keresztény ma elégedetlen, tudni akarja, mi ennek vagy annak a rendelkezésnek az alapja, és szkeptikussá válik, ha egyes törvényeket egyáltalán nem

tudnak szentírásiilag megalapozni, akkor ezt teljesen pozitív oldalról kell értékelnünk. És komolyan kérdezzük meg magunktól, mit is akart Jézus ezekkel a szavakkal mondani, mit kívánt kora embereitől, és hogyan kell ma nekünk viselkednünk, hogy megfeleljünk igényének.

Igen, ez egészen bizonyosan jó, és az evangéliumnak megfelelő. Jó, ha nemcsak azért mondunk le pénteken a húsról, mert ez az egyház előírása. Ha vasárnap misén veszünk részt, ennek nemcsak az egyház parancsa miatt kellene történnie, amely kötelezi erre híveit. Legyünk vele tisztában: sokszor könnyebb megtartani egy meghatározott törvényt, mint azt kérdezni, hogy mit akar ebben a helyzetben tőlem az Isten? Egy törvény teljesítésével viszonylag könnyen tehetünk szert jó lelkiismeretre: eleget tettünk az előírásnak, és ez megnyugtatólag hat.

De az ilyen lelki beállításra érvényes Izaiás próféta szava: Csak a szánkkal tiszteljük-e Istent? Hol van a szívünk? Isten többet akar tőlünk emberektől. A szívünket akarja, azzal kell neki szolgálnunk. Mindig újból bele kell nézni a szívünkbe. Ez néha nagy erőfeszítésbe kerülhet. Szívesebben ítélünk meg másokat, mint saját magunkat. Kérdezzük csak meg egyszer magunktól: miért megyünk vasárnap misére? Miért járulunk szentáldozáshoz? Miért adunk olyan keveset, vagy olyan sokat, ha jótékony célra gyűjtenek? Miért veszünk részt munkánkkal a plébánia életében, vagy miért húzódozunk egy feladat elvállalásától? Hol a szívünk?

Jézus adott egy csalhatatlan mércét indítékaink megítélésére: Egyedül az Isten és a felebarát iránti szeretet a döntő. Pál apostol szavával mondvá: minden értelmetlen és értéktelen a szeretet nélkül, sőt enélkül az ember minden tette, még életének feláldozása is csak zengő érc és pengő cimbalom.

Mindenképpen belső magatartásunkról és beállítottságunkról van szó. Szívünkben történik meg az előzetes döntés, hogy nyitottak leszünk-e mások iránt, vagy irigyek, kapzsiak, rosszakaratúak, gőgösek.

Isten a szívünket akarja; ugyanazt akarják az emberek is, akikkel találkozunk. Azért mindig meg kellene kérdeznünk, hogy is állunk a szívünkkel. Mindig újból világosan meg kell értenünk, hogy nem ennek vagy annak a parancsnak a teljesítése tesz bennünket megigazulttá Isten előtt, hanem egyedül a szeretet mértéke dönt.

Könyörögjünk. Istenünk, te Jézus Krisztus által megmutattad nekünk, mi a fontos korunkban és cselekvésünkben. Kérünk Téged minden állami és egyházi törvényhozóért: vezesse őket mindig az igazságosság és a szeretet. Kérünk minden igehirdetőért, hogy hallgatóiknak ne emberi előírásokat hirdessenek, hanem az Evangélium szabadító üzenetét. Kérünk mindannyiunkért, akik szavadat hallgatjuk, hogy ne bújjunk törvények és előírások mögé, hanem szívünkkel szolgál-

junk Neked és embertársainknak. Istenünk, Atyánk, ébreszd fel mindnyájunkban a bizalom, a remény és a szeretetben való bizakodás szellemét, hiszen ez a szeretet közel van hozzánk Jézus Krisztusban, a te Fiadban. Amen.

Gémes István ev. lelkész

„MERT AZ EMBERFIA NEM AZÉRT JÖTT, HOGY KISZOLGÁLJAK, HANEM HOGY Ő SZOLGÁLJON ÉS VALTSÁGUL ADJA ÉLETÉT MINDENKIÉRT“ Mk 10,45

Ennek a jézusi igének megértésénél két nagy nehézséget látok rögtön magam előtt. Nem tetszik a *szolgálat* szó, és hiányérzetem támad, mert így Jézus nem lehet az IDEÁLOM. Ideálul szívesen választok valakit, aki imponál, aki meghat, akire fölnezhetek, aki magasztos gondolatokat közöl velem, aki valamilyen formában „több“, mint magam vagyok. Nem értem, hogyan imponálhat nekem egy *szolga*. Lehet-e ő több nálam. És zavar a *szolgálat*, mint szó, mint kifejezés! Ha Istenre gondolok, akkor benne az uralkodás, a tekintély, az elérhetetlen magasság, a fen(n)ség, az erő ragad meg elsősorban. Mindennek ellenkezőjét állítja itt Jézus magáról. S nemcsak hogy állítja, hanem eszerint élt is! Mindig is megértettem a makáriai börtönben ülő Keresztelő Jánost, ahogy idegesen, csalódottan, kétségbeesetten küldte tanítványait Jézushoz a félelmetes kérdéssel: Mondd, te vagy-e az, akit megígértetek nekünk, vagy másra várjunk? Ő az Eljövendőt nagynak, hatalmasnak, bírónak, ítélőnek, magasztosan-megfellebbezhetetlenül cselekvőnek hirdette meg. S jött helyette a „szelíd“, aki lábat mosott másnak, szemet nyitott másnak, lábat tett járóvá másnak. Csak szolgált, s esze ágában nem volt mások szolgálatait a maga számára igénybe venni.

Aztán itteni helyzetünkre gondolok.* Importáljuk a munkások millióit, mert jólétünkben érthetetlen lett számunkra, hogy valakit vagy valakiket, tehát *mást* tegyünk az érdeklődés középpontjába, mint önmagunkat. Másképpen nem lehet megmagyarázni azt a gondolkodást, amely nem akar már másnak szolgálni, hanem mindent megtesz — mert anyagilag, gazdaságilag ezt megengedheti magának —, hogy neki szolgáljanak. De kezdjük fölfedezni, hogy ennek következményei vannak. Pl. az, hogy elveszítettük a magunkra vállalás, az önmagunk bevetése, az elvégzett munka miatti örömet és örülni tudást. Azaz: szegényebbek lettünk. Mert a gazdagsághoz nemcsak az elfogadni tudás tartozik, hanem sokkal inkább az adni tudás. S ha Jézus egyszer azt a

* A szerző Nyugatnémetországban él.

mondatot mondta — Pál szerint —, hogy jobb adni, mint elfogadni, akkor erre oka lehetett.

S itt látom én a két végiggondolandó irányt Jézusnál, ha már ott tartok, hogy Őt mint ideált nem tudom elfogadni. Gondoljuk ezt még meg.

Először: Jézus soha nem érezte megalázónak a szolgálást, mert tudta, hogy nem is létezhetne-dolgozhatna, ha neki nem szolgálnának. Ha Isten nem „szolgált” volna neki. Modern kori vitáink arról, hogy honnan vette Jézus a tekintélyét, isteni öntudatát, ill. hogy ezt „menetközben” fedezte-e fel magában, vagy Isten már eleve felruházta vele — nem felelnek meg a való helyzetnek. A János evangéliuma által képviselt vonalat itt — szándékosan? — mellőzzük és figyelmen kívül hagyjuk! Jézus nem érthető meg annak tudata nélkül, hogy milyen erősen száznak-kéznek, ti. Isten szájának-kezének tudta magát. Őt Isten nyűgözte le azzal, ahogyan szolgált neki. Ahogyan felkészítette, erősítette és feladattal bízta meg. Születése meghirdetésétől kezdve, megkeresztelésén át egészen haláltusájáig ez a „szolgáló” kéz hordozta Őt.

S csak ha ezt látom és fölfedezem, akkor találok magyarázatot Jézus készségére, amely olyan töretlenül a kereszting vitte el Őt. És itt látom az én nagy problémámat is. Szolgálni csak az tud, akit megtanítottak arra, hogy ő sem más, mint *akinek* szolgálnak. Csak az, aki tudja, hogy ő ebből a szolgálathoz él!

Másodszor: Jézus a szolgálathoz valami elkötelező nagy erőnek tudta. Az a mi félelmünk, hogy ha valakit ki kell szolgálnunk, akkor függő helyzetbe kerülhetünk vele szemben. De ha megkérdezem, mi rejtőzhet emögött, rájövök arra, hogy pusztán önzés. Félek, hogy abban a pillanatban kikerülök a középpontból, s más ül be oda helyettem. Mi más ez, mint önzés? Félelem attól, hogy jelentéktelenné válhatok, elszűrülhetek és függő helyzetbe kerülhetek. Luthertől szokás a sokat emlegetett mondatot idézni, amely szerint a keresztyén embert a hite teljesen szabaddá teszi, senkinek sincs alávetve. Viszont teljes rabszolgasors a része a szeretet miatt: felebarátjának teljesen alá van rendelve. Jézusról tudjuk, hogy ő szolgálni tudott a függőség érzésének elhatalmasodása és kisebbségi komplexumok nélkül. S ha csodatettei végén a leíró mondatokat az evangelisták fűzték is hozzá, mintegy kommentárként, a csodák hatásához — mégis világosan mutatják a szerkesztői mondatok is, hogy szolgálatai mindig ámulatot — vagy dühöt — váltottak ki, mindenképpen általános figyelmet.

Harmadszor: Ha a mondat utolsó felét akarom megérteni, akkor ahhoz jó figyelni Jézusnak Lukács evangélista által feljegyzett mondására: „Én pedig közöttetek DIAKONOSZ vagyok” (22,27). Itt az beszél, aki nem alkalmi munkás volt, nem itt-ott volt hajlandó valakiért valamit tenni, nem is néha-néha könyörült meg önzetlenül valakin. Hanem

egész élete a szolgálat címszó alá tartozik, és másképp ki sem fejezhető. Vagy más szóval: Jézus nem szolgált is, hanem Ő maga volt a szolgálat. Szavai-tettei csak így érthetők. Ezért mehetett egy lépéssel tovább is, és jövendőlhette meg a saját halálát is mint a diakonosz lényegéből fakadó tettet. S ha igazat adunk azoknak a magyarázóknak, akik a görög eredeti *anti* szócskáját helyett-tel fordítják, akkor még mélyebben megragadhatjuk ennek a hatalmas kifejezésnek a lényegét. Jézus azt mondja, hogy egész élete, halálát is beleértve, olyasmi, amit *mindenki helyett* teljesített szolgálatként lehet csak megérteni.

Ebből fakadhat csak az én szolgálatom is. Nem azzal kell szolgálnom, hogy valakinek egy kis jót teszek. Hanem, hogy amit teszek, azt valaki *helyett* teszem. Ez a helyettesítés ment meg kisebbségtől és hatásvadászattól, kételkedéstől és elbizakodottságtól. Mert nem tettem mást, mint Annak nyomába léptem, aki nekem, helyettem szolgált. Önzetlenül, egészen magátólértetődően a keresztfahalálig is.

Uram Jézus Krisztus! Akkor jöttél segítségünkre szolgáló szeretetteddel, amikor arra a legnagyobb szükségünk volt. Késztessen és kényyszerítsen elfogadott szolgálatod helyettesítő szolgálatra. Amen.

Franz Heyler

AZ ÚR ÉRTÉKELI

Mk 12,41-44; Lk 21,1-4

Egy napon — a szenvedése előtti kedden — az Úr tanítványaival az asszonyok udvarában ült, szemközt egy persellyel. Ha az ember kelet felől, az Olajfák hegyéről és a Kedron patak völgyéből az aranykapun át fölfelé haladt, akkor először a tágas jeruzsálemi templomterre ért, amely „a pogányok udvara“ nevet viselte. Ennek a térnek a közepén emelkedtek a templomi épületek. Ismét kelet felől, az ún. Ékeskapun keresztül először az asszonyok udvarába értek. Ezt az udvart oszlopcsarnokok vették körül, fölöttük a nőknek fenntartott karzat. Lenn az udvarban és az oszlopcsarnokokban férfiak is tartózkodhattak, hiszen az udvaron át vitt az út a férfiak és a papok udvarába, az áldozati oltárhoz, a szentélybe és a szentek szentjébe. Az asszonyok udvarának falain, az oszlopok között 13 persely volt a templom különféle szükségleteire. Az Üdvözítő tehát tanítványaival az oszlopcsarnokban ült egy persellyel szemben.

Amint ott ültek, az emberek tömegesen vonultak el a persely előtt és dobták be adományaikat. Az Úr most éppen nem tanított, hanem tanítványaival együtt nézte a jövés-menést és pénzbedobást. „Sok gazdag jött és sokat dobott be“ (Mk 12,41). A pénzdarab csengéséről lehetett hallani: ez ezüst volt! ez arany! Vagy a számukról vették észre,

amint körülményesen csúszttak be egyiket a másik után. Az is lehetséges, hogy adományukat először mintegy imába mélyedve egy darabig maguk elé tartották. Egy szó mint száz, nyilvánvaló volt, hogy „sokat dobtak be — iactabant multa“. És a tanítványokat nagy tisztelet töltötte el: „Hát ez igazán nagy áldozatot hozott!“

A gazdagok vonulása most egy kicsit szünetelt. Ekkor egy szegényes külsejű asszony lépett a perselyhez. Egy özvegy. Napjában körülbelül két fillérből kellett kijönnie. Persze nekünk ez ma lehetetlen volna; ott és akkor is nehezen ment. És éppen ennyit dobott be most a perselybe, két szegényes kis rézpénzt. Vékony bádogvisszhang hallatszott utána. — A tanítványok ehhez nyilván nem szóltak semmit. Mit is mondhattak volna? Ha gyűjtés alkalmával a bankjegyek és ezüstpénzek között egy réz kétfilléres akad, azt csak félretolják, és legföljebb utóljára veszik számba.

Ekkor avatkozott be Jézus. Unnepélyes megnyilvánulás formájában fordult a tanítványokhoz: „B i z o n y mondom nektek“: a valóságban, úgy, amint Isten látja és tartja számon a dolgot, mindenki között ez a szegény anyóka áldozott a legtöbbet. Igen, ez, a rézfillérjével! Az ő adománya többet számít, mint az összes többi együttvéve. A többiek semmit sem rövidülnek meg azzal, amit az Istennek adtak. Azok csak azt adták neki, amire nem volt szükségük. De ez a szegény asszony azt adta oda, amiből ma élnie kellett volna. Most ma és holnap csak félig lakhat jól. Ez megérzi, amit Istennek ad — és mégis ad. Az Úr tudja ezt, látja és értékeli, és azért áll nála a két fillérjével magasan fölötte minden adományozónak.

Nálunk az életben voltaképpen mindenütt csak a teljesítmény számít: Ez az ember ennyit meg ennyit adott! Ezt segítette elő! Ezt érte el! Ezt alkotta! Annyira hozzászoktunk ehhez, hogy kísértésbe esünk, hogy a vallásra is átvigyük ezt az értékelésmódot. Itt is kezdünk számolni, mérni, mérlegelni; tiszteletet érzünk nagy számok előtt, lehagoltak vagyunk, ha az, amit véghezviszünk és teljesítünk, külsőleg nem mutatós. Pedig hát az Úr nem a sikerre, nem a teljesítményre néz. Ő az áldozatot értékeli, a szeretetet, az érzületet, a jóakaratot.

Szegény vagy vagyonilag. Minden garassal takarékoskodnod kell, hogy meg tudj élni a családdal. Csak egész keveset adhatsz a templomépítésre, perselyezéskor sem sokat, a szegényeknek igazán alig marad valamid, halottaidért sem mondathatsz sok misét. — Ne szomorodj emiatt! A mi Istenünk nem a forintokat számolja. A szívet nézi, az áldozatot értékeli.

Szegény vagy időben. Nagyszámú családod van, kimerítő munkát végzel. Alig tudsz elkészülni vele, és utána nagyon fáradt vagy. Nem igen tudsz résztvenni az egyházközségi életben, nem tudsz sokat imádkozni, nem jutsz el mindennap a templomba, hétközben nem tudsz

szentáldozáshoz járulni. Ha csakugyan így van, azért ne szomorkodj! A mi Istenünk nem tart stopperórát a kezében. A szívet nézi, az áldozatot értékeli.

Szegény vagy erőben, tudásban. Beteges vagy, nem tudsz böjtölni, az imával nem sokra jutsz, családjában sem vagy olyan erős, friss, jó és gondos, mint szeretnél, mint talán lenned is kellene. „Istenem, mi lesz majd a számadáskor?” Ne szomorkodj! Hiszen az Úr tudja a legjobban, hogy lehangolt hangszerezen nem hangzik föl tiszta, szép, vidám zene. Ő mindent beszámít, és a szív fontos neki, az áldozatot értékeli.

És hát csakugyan olyan szegény vagy, mint ahogy gondolod? — Tiéd a nap, huszonnég órájával, és van benned erő. Isten minden órában szeretne tőled valamit, nem többet, mint éppen az erődből telik, mint amit meg tudsz tenni (Mt 25,15). Ha eljutnál odáig, hogy mindig nyugodtan azt kérdezed: Mit akar most tőlem Isten? Helyes, tehát ezt csinálom, olyan jól, ahogy telik tőlem. — Ha így teszel, nem dobsze be akkor te is mindent szegénységedből, éppenúgy, mint az az özvegy? Ki adhat többet a mindennél? Ne aggódj hát! Ne légy lehangolt! Nem igaz az, hogy nehéz a Jóistennek eleget tenni. Ő a szívet nézi és a becsületes jóakaratot. És amit mi nem teszünk mérlegre és nem veszünk számba, Ő azt is értékeli.

Franz-Josef Steinmetz

MÁRIA, A MEDITÁCIÓ ÓSKÉPE

*Mária pedig mind emlékezetébe véste szavait,
és szívében gyakran elgondolkozott rajtuk.*

Lk 2,19

Szavait anyja mind megőrizte szívében. Lk 2,52

Honnét is van, hogy a krisztusi üzenet nem hagy hátra valakiben mélyebb benyomást, mondhatni elégedetlen marad, vagy más képet használva: miután hallotta, éppen olyan „éhes“, mint azelőtt? Pedig a János-evangéliumban Jézus kifejezetten azt mondja: „Aki hozzám jön, nem éhez többé, s aki én bennem hisz, nem szomjazik sohasem“ (6, 35). A részletes felelethez egész könyv kellene. Már a magvetőről szóló hasonlat öskeresztény értelmezésében egész sor oka van adva a keresztény igehirdetés sikertelenségének (Mk 4,13-20). Itt csak egy régi mondást idézünk fel, amely korunkban kétségtelenül különösen időszerű. Így hangzik: Nem a sok tudás lakatja jól a lelket, hanem a dolgok benső megérzése és izlése.

Tudásban nincs ma hiány. Könyvkereskedéseinkben már alig fér a könyv. A teológiai művek száma évről évre szaporodik. Az Ige asztala

dúsan terített. A kínálat mennyiségileg több mint kielégítő. Hogy van hát, hogy mi, akik ezeknél az asztaloknál ülünk és próbálunk jóllakni, mégsem lakunk jól? Hogy nem ritkán éppen olyan emberek, akik talán hosszú ideig foglalkoztak teológiai irodalommal, kifejezetten rosszul táplált és kevésbé kielégítő benyomást tesznek? Bizonyosan nem lenne helyes, ha mindenért csak az elénk rakott „ételeket“ hibáztatnánk. Ez is szerepet játszhat, és néha játszik is. De semmi esetre sem mindig ez a döntő. Mindenki tudja, hogy a táplálkozás kérdéseiben nemcsak a kínálat a fontos, hanem éppen úgy az egyéni feldolgozás is. A lelkiéletben sincs ez másképp. Itt is lényeges, hogy a táplálékot valóban fizeleljük.

Nem véletlenül áll már a Lukács-evangélium első oldalain Máriáról többször is, hogy „megőrizte“ és „szívében forgatta“ a hallott szavakat. Mária az Egyház ösképe, a hívő ember őstípusa. Tőle tanuljuk meg újból, hogyan találjuk meg Krisztusban igazán az üdvösségünket. Akkor találjuk meg, ha csakugyan elmélkedünk, úgy, ahogyan ő. Mert mi mást jelentenek ezek a kifejezések, mint ezt: ő nem csupán felületesen, tájékozódás miatt hallgatott az üzenetre, hanem átelmélkedte. Nézzük ezt közelebről.

Az első helyzet, amelyben ez a kifejezés szerepet játszik, bizony elég szegényes. A betlehemi születésről van szó. Jézus újszülött gyermekként egy istállóban a jászolban fekszik. Jelentéktelen, de nyíltszívű pásztorok beszámolnak arról az isteni szóról, amit erről a gyermekről hallottak (Lk 2,17): ez a Megváltó, Krisztus, az Úr (2,11). Nem szükséges ezt a történetet lélektanilag vagy történetileg részletekre szétszedni — ez hiba lenne —, anélkül is észrevehetjük, hogy semmi esetre sem általános emberi tulajdonság ilyen bámulatba ejtő szavakat „megőrizni“. Emberi az, amit a pásztorok hírének többi hallgatója mond: „Aki csak hallotta, csodálkozott a pásztorok beszédén“ (2,18). Ez a hír előszörre csak meglepő, csodálatba ejt, olyan paradox és valószínűtlen, hogy az emberek csak ámulni tudnak. De elége ez? Mindenesetre: ez az első lépés. Az üzenet nem hagyja őket egészen hidegen. Nem megy el a fülük mellett. Meglepi őket. De még nagyon külsőséges marad. Nem sok kell hozzá, és ismét feledésbe merül.

Egészen másképpen van Máriánál. Ő „emlékezetébe véste szavait, és szívében gyakran elgondolkozott rajtuk“ (2,19). Megőrzi a csodálatos szavakat, és bensejébe zárja őket. Beléjük merül, hagyja, hogy megragadják, utat szabjanak neki. Isten szava igazán benső táplálékká válik. Ez nyíltságot, bizalmat, alakulásra való készséget jelent. Minden bizonnal megkívánja, hogy hagyja el saját magát és adja magát teljesen oda éppen ennek a szónak, mert nem valami magától értetődő üzenetről van szó, amely a dolgok felületéről származik. De csak így érheti el a szó célját, így fejt ki hatását. Nem ok nélkül vette

bele evangéliumába Lukács ezt a megjegyzést Mária magatartásáról. Mi is okulhatnánk belőle.

Talán még figyelemreméltóbb ebben az összefüggésben a második hely, amelyen Lukács hasonlóképpen figyelmeztet Jézus Anyjának meditativ magatartására. A tizenkétéves Jézus húsvéti jeruzsálemi útjának története ez. Ennek a történetnek is mély, sokrétű jelentősége van, nem lehet egyhamar kimeríteni. Próbálhatnánk egyszer új szempontból megérteni, mint az elvesztett és újra megtalált boldogság történetét. Exegetikailag persze közelebb fekvő és helyesebb, ha Jézus szüleinek fájdalmas tapasztalatáról szóló ábrázolási kísérletet látunk benne: Mária és József megdöbbenve kénytelen megállapítani, hogy fiuk egészen Istenből és Istenért él. „Gyermekem, miért tetted ezt velünk? Lásd, apád és én szomorúan kerestünk“ (2,48). Ő ezt felelte: „Miért kerestetek? Nem tudátok, hogy nekem Atyám házában kell lennem?“ (2,49)

Ez a nézeteltérés nem a múlt egyszeri eseménye, amely legfőljebb történelmi érdeklődésre tarthatna számot. Elégig igazolja ezt mindennapunk, amelyet állandóan eltöltenek az idősebb és ifjabb nemzedék közötti kínos ellentétek. Ahol csak új élet fakad, ahol csak valami szokatlan magatartás mutatkozik, erre a fájdalmas kérdésre is sor kerül: Miért, hogyan teheted ezt velünk? Ezt nem vártuk volna tőled! Miért nem itt vagy, ahol voltaképpen a helyed lenne? Ez emberileg érthető, és bizonyára elkerülhetetlen. De nem szabadna megállapodni itt. Legalább meg kellene hallani a feleletet is, a lehetőség szerint türelmesen kellene próbálni megérteni, és számolni azzal is, hogy Isten meglepő módon hívhat valakit.

Amit az evangélium tudósítása e tekintetben Jézus szüleiéről mond, az kétségtelenül maradandó jelentőségű. Hallják fiuk feleletül adott ellenkérdését. „Am nem értették meg ezeket a hozzájuk intézett szavakat“ (Lk 2,50). A vita egyelőre mégis megszűnik. „Jézus velük ment, visszatért Názáretbe, és engedelmeskedett nekik“ (2,51). Misztikus módon kifejezve: abban a pillanatban, amikor alázatosan egyetértünk Istennel, megszűnik a fájdalmas szakadék boldogságkeresésünk meg Isten szuverén, felfoghatatlan akarata között. Ez semmi esetre sem azt jelenti, hogy minden további nélkül, irracionálisan lemondjunk a magunk akaratáról és gondolkodásáról. De megkívánja, hogy akkor is készek legyünk számolni az események és történések mélyebb, isteni értelmének lehetőségével, amelyet nem értünk meg mindjárt. „Szavait anyja mind megőrizte szívében“ (2,51). Ismét megmutatkozik itt a nem éppen könnyenhívő, de növekedni kész embernek ez a jellegzetes vonása. Közvetlenül az éppen lezajlott történetre vonatkozik, a bánkódva keresett, és végül (három nap múlva! ez aligha pusztá időadat!) a

templomban újból megtalált Jézusról. De az elmélkedés magába zárta mindazt is, amiről előzőleg volt szó: az ósz Simeon odajövetelét a templomba és csodálatba ejtő szavait (Lk 2,25-35), az Anna próféta-aszonnyal való találkozást. Minderre egyrészt a „csodálkozás“ szava jellemző, ugyanakkor azonban a megőrzés és meggondolás is.

Mária elmélkedő türelme bőséges jutalmat kap. „Jézus gyarapodott bölcsességben, korban s Isten és emberek előtti kedvességben“ (2,52). Mindig mélyebben, mindig jobban megtapasztalja, milyen igaz Istennek hozzá intézett szava. Azzal kezdődött az egész, amikor gondolkodóba esett az angyal üdvözlésén: „Miféle köszöntés ez?“ (1,29) És ezzel a hihetetlen élménnyel végződik: „(Isten) gondjába vette gyermekét, Izraelt, megemlékezve irgalmáról“ (1,54).

A mi tapasztalataink talán nagyon is szegényesek. A biblia és teológia csalódást okozott, az Egyház mintha elvesztette volna hitelét. Mégsem szabadna felhagynunk az Isten ígésén való elmélkedéssel. Talán bennünk magunkban van a csalódás oka, abban, hogy nem eléggé elmélyedően szemléljük a dolgokat. Hát nem csoda, ha éhesek és elégedetlenek maradunk. Az Egyház ősi példaképe nem az okos, járatos, szüntelenül könyveket nyelő és idéző tudós. Hanem Mária. Róla pedig ez áll az írásban: „Emlékezetébe véste mind e szavakat (és eseményeket), és szívében gyakran elgondolkozott rajtuk“. Ennek ma is, ránk nézve is döntő jelentősége lehetne.

John R. Sheets

AZ IGE HALLGATÓI

„Ha Mózesre és a prófétákra nem hallgatnak, akkor ha a halottak közül feltámad valaki, annak sem hisznek“ (Lk 16,31).

Ezek a szavak első hallásra különösnek tűnnek. Hajlamosak vagyunk azt gondolni, hogy minden megváltoznék, ha lenne valami megdöbbentő, drámai bizonyágunk az evangéliumról, vagy valami túláradóan meggyőző erejű bizonyíték Isten létéről. Akkor mindenki fölfigyelne és meghallgatná. De a szívünk legmélyén tudjuk, hogy ezek a szavak igazak. Nem abban van a különbség, hogy drámai vagy nem drámai módon tesznek-e tanúságot az evangélium igazságáról. A különbség mindegyikünk szívének titkos mélyén rejlik. Mert mi csak arra hallgatunk, amit meg akarunk hallani. Ha szeretnék hallani valamit, akkor egész valómat megfeszítem. Várom, hogy felhívjon egy barátom: egész nap, egész este a telefon közelében maradok. Ha viszont olyasvalaki akar kapcsolatba lépni velem, akit nem szívesen látok, akkor minden lehetséges módon kitérek az újtájból.

Miért van az, hogy olyan gyakran halljuk a Szentírás szavait, de életünk nem változik fölbecsülhetően? Ha egy diák százszor hallaná ugyanazt a leckét és még mindig nem tudná, kiraknák az iskolából. Mi pedig vasárnapról vasárnapra halljuk ugyanazt az alapvető üzenetet a Szentírásból, és az életünk mégsem mutat semmi észrevehető különbséget.

A szegény Lázár példabeszédében szereplő gazdag ember zsidó volt, minden héten hallotta a zsinagógában Isten szavának olvasását: tehát másképpen kellett volna élnie. De nem törődött vele, hogy saját népének egy fia ott ül kint a kapujában, éhezve, betegen, nyomorultul, barátatlanul, családatlanul. Elég lett volna neki a gazdag ember asztalának eldobott hulladéka, de azt sem adták neki. Amikor mindkettő meghal, Lázár az örök nyugalomba jut, a gazdag pedig a pokolba. Ekkor jut eszébe legelőször Lázár, és a földön maradt családjára is viszsza gondol, s azt kéri, hogy küldjék el hozzájuk Lázárt, hadd beszéljen nekik a halál utáni élet körülményeiről. De azt kapja feleletül, hogy ezt az üzenetet már megkapták, de nem hallgattak rá; akkor sem lenne más a helyzet, ha drámai módon hallanák, olyasvalakitől, aki hallottaiból támadt föl.

Csak kétféle dologra hallgatunk figyelmesen: arra, amit fontosnak érzünk, vagy arra, ami hízog számunkra, mert azt mondja, amit hallani szeretnénk. Ha nem érzünk fontosnak valamit, akkor alig figyelünk rá. Ha pedig valaki olyat próbál mondani nekem, amit nem szeretek, nehéz odafigyelni.

Az evangélium üzenete mind a két okból nehezen jut el hozzánk: egyrészt nem tartjuk fontosnak, másrészt pedig olyasmit mond, amit nem szívesen hallunk. Valahogy olyan ez az üzenet, mint az időjárás. Van, beszélünk róla, de igazából nem valami fontos. No meg állandóan a felelősségünkre emlékeztet, arra, hogy túl kell látnunk a dolgokon, hogy az örök élet vagy az örök halál attól függ, hogyan felelek Isten szavára. Mindezt könnyen elmellőzzük.

Imádkozzunk, hogy teljesen meg tudjunk nyílni, hogy fenntartás nélkül hallgassunk Isten szavára, bármit is kíván tőlünk, bárhová is vezet.

Robert Voigt

ALÁZAT ÉS GÖG

Lk 18,9-14

Az imádságos ember alázattal imádkozik. Az alázat az Istentől való függés érzése, és ez szárnyakat ad az imádságnak. Az első boldogságot („boldogok a lelki szegények“) az „alázat“ szóval is kifejezhet-

nénk. De ennek az alázatnak *önkéntesnek* kell lennie, mint Nisszai Szent Gergely mondja az első boldogságról szóló kommentárjában.

A farizeus és a vámos (adószedő) története jellegzetesen lukácsi. A farizeus egyenesen, mindenki szeme láttára előremegy a templomban. Ott aztán kitarja a karját az ég felé, és emlékezteti az Urat büntelenségére: „Nem vagyok rabló, igazságtalan, házasságtörő, mint ez a vámos ott.“ Majd miután tisztázta, hogy nincsenek bűnei, áttér erényei felsorolására: „Kétszer böjtölök hetenként.“ A zsidók egy napi böjtre voltak kötelesek évenként, az engesztelőnapon, de ez a farizeus végtelenül többet tett — minden hétfőn és csütörtökön böjtölt. „Mindeneből tizedet adok.“ Mások csak az olaj, bor, gabona, igásállat és az áldozati adományok után adtak tizedet (MTörv 12,17). A farizeus mindent túlszárnyalta — mindene után tizedet fizetett. De olyan büszke is volt, mint a páva.

A másik ember a templomban egy adószedő volt. Kétségtelenül neki is voltak erényei, de ő nem azért jött a templomba, hogy azokat teregesse ki. Megállt hátul, a világ minden kincséért sem mert közelebb jönni. Rágondolt mindarra, ami rosszat tett életében, lecsüggesztette a fejét, a mellét verte, és így imádkozott: „Isten, irgalmazz nekem, bűnösnek.“

Milyen volt az Úr magatartása e két ember iránt? Nem kell a fejünket törnünk rajta: a válasz ott van az evangéliumban: „Mondom nektek, hogy ez (a vámos) megigazultan ment haza, az nem.“

Minden vasárnap vannak farizeusok és vámosok a templomban. A farizeus talán egy fiatal egyetemista, aki tanulmányozta az új teológiát, és másoknál jobban ért a zsinatutáni egyházhoz. Tudja, hogy a kereszténynek szavaival és tetteivel a pappal együtt kell felajánlania a misét, részt kell vennie a szent lakomában az Úr asztalánál, és így tovább. Tehát úgy érzi, hogy ő jobb, mint a többi ember a templomban: jobb, mint az az öreg bácsi, aki már nem tudja kibetűzni a közös imákat, és ehelyett az olvasóját pergeti, jobb, mint az az öreg néni, aki elnyűtt imakönyvből istentisztelet előtt a litániáit mondogatja, jobb, mint Jancsi, aki nem vállalja, hogy felolvassa a leckét, mert fél. Vagy állhat a dolog fordítva is: hogy a konzervatív a büszke ember, aki úgy gondolja, a liberálisok (nem a szélső liberálisokról beszélünk) tönkreteszik az Egyházat. (Amit itt a gógös keresztény farizeusról és az alázatos keresztény vámosról mondtunk, az papokra is érvényes.) Ezek a gógös és alázatos emberek nem különülnek el világosan a templom első és hátsó felében. Mindenütt megtalálhatók benne.

Mit mond a mi Urunk azoknak a haladóknak, akik lenézik a konzervatívokat (vagy megfordítva)? Ezt: „Aki magát felmagasztalja, azt megalázzák, aki megalázza magát, azt felmagasztalják.“ Isten szándékosan megalázza a gögöseket. Nem hallja jószívvel imádságukat.

CSELEKVŐ SZERETET

Jézus akkor így szólt: Atyám, bocsáss meg nekik, hisz nem tudják, mint csinálnak.

Lk 23,34

Az Újszövetség kevés szava fejezi ki világosabban és ünnepélyesebben Jézus lelkének nagyságát, mint ez a fönséges kijelentés a keresztről. Ez a legmagasabb fokú szeretet.

Jézus imájának roppant jelentőségét csak akkor értjük meg egészen, ha észrevesszük, hogy a szöveg „akkor“-ral kezdődik. A közvetlenül megelőző vers így hangzik: „Amikor odaértek arra a helyre, amelyet a Koponyák helyének hívtak, ott felfeszítették, s a gonosztevőket szintén, egyiküket jobbról, másikat balról.“ Akkor Jézus így szólt: Atyám, bocsáss meg nekik. Akkor — amikor a szörnyű haláltusa mélyébe taszították. Akkor — amikor az ember a legmélyebb aljasságba süllyedt. Akkor — amikor haldokolt, éspedig a leggyalázatosabb halállal. Akkor — amikor a teremtmény nyomorult keze arra merészkedett, hogy keresztre feszítse a Teremtő egyszülött Fiát. Ekkor mondta Jézus: „Atyám, bocsáss meg nekik.“ Pedig hát „akkor“ más-képpen is lehetett volna. Mondhatta volna: „Atyám, tégy igazságot rajtuk“, vagy: „Atyám, ereszd szabadjára jogos haragod hatalmas vilálmait és pusztítsd el őket“, vagy: „Atyám, nyisd meg igazságosságod folyamának zsilipjeit, és hagyd, hadd szakadjon rájuk a méltó büntetés elsőpró áradata.“ De egyiket sem mondta erre a pillanatra válaszul. Bár kimondhatatlan haláltusában gyötrődött, emésztő kint szenvedett, megvetették és eltaszították, mégis így kiáltott: „Atyám, bocsáss meg nekik!“

Tanuljunk meg két alapvető dolgot ebből a mondatból.

Először is csodálatos kifejezése Jézus azon képességének, hogy cselekedetekkel feleljen meg szavának. Az élet egyik nagy tragédiája, hogy az emberek ritkán hidalják át a szakadékot kijelentéseik és gyakorlatuk, szavaik és tetteik között. Oly sokan élünk állandó szkizofréniában, önmagunk tragikus megosztottságában! Egyrészt büszkén vallunk bizonyos fönséges és nemes elveket, másrészt sajnós ezeknek az elveknek éppen az ellenkezőjét csináljuk. Hányszor jellemzi életünket a hitvallás magas vérnyomása, és a cselekedetek vérszegénysége! Ékesszólóan beszélünk a kereszténység elvei iránti elkötelezettségünk-ről, életünk azonban tele van a pogányság gyakorlataival. Szenvedélyesen szónokolunk a békéről, ugyanakkor pedig állandóan a háborúra készülünk. Ez a furcsa kettősség, ez a szörnyű szakadék a „kellene“

és a „van“ között az ember földi zarándokútjának egyik tragikus mozzanata.

De Jézus életében a szakadékot áthidalva találjuk. Soha a történelem folyamán nem volt fönségesebb példája szó és tett egyöntetűségének. Galilea napos falvaiban Jézus nagy átérzéssel beszélt a megbocsátásról. Ez a furcsa tanítás fölébresztette Péter kutató elméjét. „Hányszor vétkezhet ellenem felebarátom — kérdezte —, hogy megbocsássak neki? Talán hétszer?“ Péter törvény és statisztika szerint akart eljárni. De Jézus azzal felelt, hogy a megbocsátásnak nincs határa. „Mondom neked, nem hétszer, hanem hetvenszer hétszer“ (Mt 18,21-22). Más szóval: a megbocsátás nem mennyiség, hanem minőség kérdése. Nem bocsáthat meg az ember négyszázkilencvenszer anélkül, hogy a megbocsátás ne váljék szokásává. A megbocsátás nem alkalmi tény, hanem állandó magatartás.

Jézus arra is intette követőit, hogy szeressék ellenségeiket, és imádkozzanak azokért, akik megvetéssel bánnak velük. Ez a tanítás úgy hangzott sok hallgatója fülében, mint idegen országbeli furcsa zene. Fülük nem volt ráhangolva az ilyen megdöbbentő szeretet hangnemére. Őket arra tanították, hogy szeressék barátaikat és gyűlöljék ellenségeiket. Életüket a jóvátétel keresése szabta meg a „szemet szemért, fogat fogért“ tiszteletreméltó régi elve alapján. Jézus azonban arra tanította őket, hogy csak ellenségeik teremtor erejű szeretete által lehetnek mennyei Atyjuk gyermekei, és hogy a szeretet és megbocsátás a szellemi érettség föltétlen követelményei.

Most eljött a nagy próba pillanata. Krisztus, Isten ártatlan Fia kínos agóniában vergődik a magasba meredő kereszten. Van-e helye itt szeretetnek, megbocsátásnak? Hogy viselkedik most? Mit mond? Főnséges fényben tör elő a felelet a kérdésre. Jézus fölemeli töviskoronás fejét, és kozmikus méretű szavakkal kiáltja: „Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek.“ Ez volt Jézus legnagyobb órája; ez volt az ő mennyei felelete a sorssal való földi találkozásán.

Ennek az imádságnak a nagyságát akkor érezzük meg, ha szembeállítjuk a természettel, amely személytelen szerkezete célosságának foglyaként nem bocsát meg. Az útjában vad orkántól meglepett ember halálos aggodalmú esdeklésére, vagy az állványról lezuhanó építőmunkás borzadó sikolyára a természet csak hideg, derűs, szenvtelen közönnnyel válaszol. Mindig tiszteletben kell tartania szilárd, változhatatlan törvényeit. Ha ezeket a törvényeket megsértik, nincs más választása, mint hogy kérlelhetetlenül tovább kövesse egyforma ösvényét. A természet nem bocsát, nem bocsáthat meg.

Vagy állítsuk szembe Jézus imáját az ember lassúságával a megbocsátásban, vagy a társadalommal, amely még kevésbé kész megboc-

csátani. A társadalomnak szükségképpen megvannak a szabályai, normái és szokásai. Kell lennie benne törvényes ellenőrzésnek és bírói megtorlásnak is. Azok, akik a szabályok alá esnek, azok, akik nem engedelmessé válnak a törvényeknek, gyakran az elítélés sötét szakadékaiban találják magukat, és nincs reményük, hogy megegyezően újrakezdhesék életüket. A halálos ítélet a társadalom végső állítása, hogy nem akar megbocsátani.

Jézus a keresztről ékesszólóan hirdetett egy magasabb törvényt. Ő tudta, hogy a régi szemet-szemért filozófia révén a végén odajutunk, hogy mindenki vak lesz. Ő nem akarta a rosszat rosszal legyőzni. Hanem jóval győzte le a rosszat. Bár a gyűlölet keresztre feszítette, felelete a mindenre kész szeretet volt.

A második leckéje Jézus kereszten mondott imájának: kifejezi azt, hogy észrevette az ember értelmi és lelki vakságát. „Nem tudják, mit csinálnak” — mondotta. Az a bajuk, hogy vakok; megvilágosodásra van szükségük. Rá kell jönnünk, hogy Jézust nem csupán a bűn, hanem a vakság is szegelte keresztre. Azok, akik azt kiáltották: „Feszítsd meg!”, nem rossz, hanem inkább elvakult emberek voltak. A vigyorgó tömeg a Kálváriára vezető út mentén nem rossz, hanem elvakult emberekből állt. Nem tudták, mit csinálnak. Micsoda tragédia!

A történelem megannyi bizonyítékot nyújt erre a szégyenletes tragédiára. És ugyanez a vakság sokféle baljóslatú módon fejeződik ki saját korunkban is. Figyeljük meg most csak azt, hogyan bizonyul igaznak ez a mondás faji viszonylatban. A rabszolgaságot Amerikában nem pusztán az emberi rosszság, hanem az emberi vakság is állandósította. Igaz, hogy a rabszolgarendszer indítóokát nagymértékben a gazdasági tényezőkben kell keresnünk. Az emberek meggyőzték önmagukat, hogy egy gazdaságilag ilyen hasznos rendszernek erkölcsileg is igazolhatónak kell lennie. Kidolgozták a faji fensőbbiség formuláit, így keletkezett a fehér fensőbbiség tana. A vallást és a bibliát idézték a status quo megszilárdítására. A tudomány feladata az volt, hogy igazolja a néger biológiai alsóbbrendűségét. Még a filozófiai logikát is úgy csavarták ki, hogy értelmi hitelt adjon a rabszolgarendszernek. Valaki arisztoteleszi szillogizmus keretében fogalmazta meg a néger alsóbbrendűségének érvét: „Minden ember Isten képmására van teremtvé. De Isten, mint mindenki tudja, nem néger; tehát a néger nem ember.”

És az emberek magukévá tették ezt a filozófiát. Őszintén azt hitték, hogy a néger ember természeténél fogva alsóbbrendű, és hogy a rabszolgaság isteni rendelkezés. 1857-ben a Dred Scott határozatban az Egyesült Államok legfőbb bírósága végső törvényi szentesítést adott a rabszolgarendszernek. Ezek a bírák nem voltak gonoszok. Sőt tisz-

tességes és buzgó férfiak voltak. De a lelki és értelmi vakság áldozatai. Nem tudták, mit cselekszenek.

Ugyanezt a tragikus vakságot találjuk meg a faji megkülönböztetésben, a rabszolgaság nem túlságosan messi rokonában is. A különválasztás legerősebb védelmezői közül egyesek meggyőződése őszinte és indítékai komolyak. Úgy érzik, így a legjobb nekik, gyermekeiknek, nemzetüknek. Sokan jó templomlátogatók, meggyökerezve apáik-anyáik hitében . . . Micsoda tragédia! Négerek millióit feszítette meg a lelkiismereti vakság. A kereszten függő Jézussal együtt szeretettel kell nézünk elnyomóinkra, és azt mondanunk: „Atyám, bocsáss meg nekik, hisz nem tudják, mit csinálnak.“

De ahhoz, hogy valaki kereszténynek nevezze magát, el kellene kerülnie az értelmi és erkölcsi vakságot. Az egész Újszövetség végig a megvilágosodás szükségességére emlékeztet. A Biblia újra meg újra eszünkbe idézi, milyen veszedelmes a tudatlan buzgóság és az intelligenciát nélkülöző őszinteség.

Tehát mind a kettőre parancsunk van: a bűn és a tudatlanság legázására is. A modern ember nemcsak az emberi rosszaság, hanem az emberi ostobaság miatt is áll a káosz szélén. Ha a nyugati civilizáció tovább süllyed, míg csak huszonnégy elődjéhez hasonlóan reménytelenül a feneketlen űrbe zuhan, ennek oka nemcsak tagadhatatlan bűnössége lesz, hanem döbbenetes vaksága is. Ha a modern ember továbbra is felelőtlenül kacérkodik a háborúval, és földi lakását esetleg olyan infernóvá alakítja, amelyet még Dante képzelete sem tudott maga elé állítani, az arcátlan rosszasága és egyben arcátlan ostobasága következménye lesz.

„Nem tudják, mit csinálnak“ — mondta Jézus. Vakság volt a megrogzított bajuk. És itt van a kritikus pont: nem szükségképpen kell vakoknak lennünk. A fizikai vakság rendszerint olyan természeti erők folyományaképp szakad rá egyesekre, amelyekkel nem rendelkeznek; az értelmi és erkölcsi vakság ezzel szemben olyan dilemma, amelyet az ember maga szakaszt magára a szabadsággal való tragikus visszaélése által, és azzal, hogy nem használja ki elméjének képességeit a maguk teljességében. Egy napon majd meg fogjuk tanulni, hogy a szív sohasem járhat mindenestül helyes úton, ha a fej iránya mindenestül helytelen. Amivel nem akarjuk azt mondani, hogy a fej helyesen gondolkodhat, ha a szív romlott. Csak ha az ember összhangba hozza a fejét meg a szívét — az értelmet és a jóságot —, akkor fog fölemelkedni igazi természetének beteljesedésére.

A világosság e világba jött. Az idők távlatain át egy kiáltó hang hívja az embereket, hogy járjanak a világosságban. Az ember földi

élete tragikus kozmikus elégiává válik, ha nem figyel föl erre a kiáltásra. „Ez az ítélet — mondja János —, hogy a világosság a világba jött, de az emberek jobban szerették a sötétséget, mint a világosságot.“

Jézusnak igaza volt megfeszítőit illetően. Nem tudták, mit cselekszenek.

Alois Kraxner

AZ INGADOZÓ, MÉGIS TEHERBÍRÓ SZIKLA

Minután ettek, Jézus megkérdezte Pétert: „Simon, János fia, jobban szeretsz-e engem ezeknél?“ Igen, Uram, válaszolta — te tudod, hogy szeretlek téged.“ Erre azt mondta neki: „Legeltesd bárányaimat.“ Azután újra megkérdezte: „Simon, János fia, szeretsz-e engem?“ Ő azt felelte: „Igen, Uram, te tudod, hogy szeretlek téged.“ „Legeltesd juhaimat“, mondotta neki, majd harmadszor is megkérdezte: „Simon, János fia, szeretsz-e engem?“ Péter elszomorodott, hogy harmadszor is azt kérdezte: Szeretsz-e engem, s azt válaszolta: „Uram, te mindent tudsz, te tudod, hogy szeretlek téged.“ Jézus pedig megismételte: „Legeltesd juhaimat!“ (Jn 21,15-17)

A Bibliában két beszámoló található arról, hogyan kapja meg a teljhatalmat ill. annak ígérését Péter, az első pápa. Az egyik ebben az evangéliumi részletben, a másik Máté 16. fejezetében. Mind a kettőnél a hatalom átadását Péternek egy vallomása előzi meg: Uram, te tudod, hogy szeretlek“ (Jn 21,14) és „Te vagy Krisztus, az élő Isten Fia“ (Mt 16,16). És mind a két beszámoló emlékeztet Péter emberi gyarlóságára. A szeretetre vonatkozó háromszoros kérdés a háromszoros tagadást idézi föl. Máténál pedig közvetlenül utána ott állnak Jézus nagyon is kemény szavai Péterhez: „Távozzál tőlem, sátán. Botránkoztatss engem, mert nem az Isten dolgaival törődsz, hanem az emberekével“ (Mt 16,23).

Jézus az ő üzenetét és az ő egyházát egy olyan emberre bizza, aki maga sem áll mindig szilárd alapon; olyan sziklára építi egyházát, amely ingadozik. Csak két dolgot követel meg hozzá, és ez a kettő végelemzésben egy: hitet és szeretetet.

Az írás bizonyára nem véletlenül mondja el vallomásnak, meghatalmazásnak és emberi gyarlóságnak ezt az összefonódását. Ez jellemzi a pápák egész történetét. Isten olyan emberekre építi egyházát, akik hisznek és szeretnek, de hibákat is követnek el. Ez a Szentírásban oly világosan elénk tárt igazság nem ritkán elhomályosult az emberek előtt. Egyesek „Übermensch“-et csinálnak a pápából és eltussolják mindazt a hibát, ami lerombolja ezt a képét; másokat annyira „kiábrándít“ a pápák kudarca, hogy nem tudnak vagy nem akarnak hinni teljhatalmában. Pedig a Gondviselésnek soha nem volt szándékában

kudarc és gyengeség nélküli pápa. Isten ereje emberi gyöngeségben teljeseedik be. Csakis így lesz az ingadozó sziklából teherbíró szikla.

Nagyon sok ember van ma, minden oldalról, aki elégedetlen a pápával. Vajon reálisak-e azok a várakozások és követelmények, amelyeket a különféle csoportok felállítanak vele szemben? Kezdetben sokkal egyszerűbben ment a dolog. A döntő kérdés ez volt: „Szeretsz-e engem?” A döntő felelet pedig így hangzott: „Te mindent tudsz, te tudod, hogy szeretlek téged.” Ez elegendő volt a megbízatásra: „Legeltesd juhaimat!” Isten mindig más. Gyakran a pápákon keresztül is másképpen működik, mint ahogy várjuk.

+

Ne hallj bele semmit Isten szavába, csak azt halld ki, ami benne van. Ne sajátmagadat olvasd bele a Szentírásba, vagy jámbor szólásokat, amelyeket valamikor olvastál vagy hallottál. Ahol Isten szól, ott minden emberi szónak el kell hallgatnia. Ez nem „irodalom”, mint a világ többi könyve. Az írás szavaiban Isten napként tör be éjszakánkba. Az ő szava kinyilatkoztatás. (Michael Pfliegler bécsi egyetemi tanár) Isten igéjét helyesen hallani annyit tesz, hogy szavából őt magát próbáljuk kihallani. Hallgatunk az elhangzó szavakra is, de ezekben főként magára a Beszélőre. Ez kegyelem. Magunktól nem küzdjük ki. Tehát kérnünk kell: adja meg nekünk az Isten, hogy meghalljuk őt. (Romano Guardini)

A Biblia sajátossága, hogy éppen közösségben adja oda legmélyebb lényegét. Mert az örök isteni Ige fényessége és visszhangja, Aki a Szentháromság közösségében hangzott el először, tehát itt a földön is közösségben akar tovább hangzani. Konkrétan szólva: mert a Biblia az Egyház könyve. Ha tehát helyesen akarjuk érteni, akkor mindig közösségnek kell lennie körülötte: Egyháznak — kicsiben. (A. Stonner) Hogy hogyan magyarázom a Bibliát? Minél tovább magyarázza az ember, annál egyszerűbben teszi, annál kevesebbet tesz hozzá, annál többet olvas és hall ki belőle. A legjobb magyarázat az lenne, ha áhítattal ott állnánk a szent szavak előtt, míg feltáruznak előttünk . . . Bizonyára vannak a bibliaóra tartásának különféle módszerei. De azt tanácsolom, ne ragaszkodjunk szolgailag egy mintához. Mindenki kísérletezések maga. Ha jól akar, akkor a legtökéletlenebb mód is utat talál a szívekhez. (Pius Parsch)

A Szentírás osztozik abban a szolgálai alakban, amelyben Isten a földön jár. Olvashatjuk anélkül, hogy meghallanánk Isten szavát, mint ahogyan találkozhattak az emberek Jézussal anélkül, hogy felismerjék. (Wilhelm Stählin ev. egyetemi tanár)

ANANIÁS MEGBÍZATÁSA

Élt ekkor Damaszkuszban egy Ananiás nevű tanítvány. Az Úr egy látomásban megszólította: „Ananiás!” „Itt vagyok, Uram” — felelte. S az Úr folytatta: „Fogd magad és siess az Egyenes utcába. Keresd meg Júdás házában a tarzusi Sault: nézd, imádkozik.” Ez látomásban látott egy Ananiás nevű férfit, ahogy belép hozzá és ráteszi kezét, hogy visszanyerje látását. (Csel 9,10-12)

Ez a szöveg jelentős abból a szempontból, hogy megértsük az egyházat, és általában Isten eljárását az emberrel szemben. A kegyelem működésének a titka válik itt láthatóvá. A megdicsőült Krisztus először maga kezdte meg az emberek meghívását, a további megvalósítást azonban egyházára bizza. Azt akarja ezzel világossá tenni, milyen jelentős az emberinek a közvetítése az egyház üdvözítő művében. Saul-Pál számára ez a damaszkuszi Ananiás lett a közvetítő — természetesen csak közvetítő —, hogy a meghívott a keresztség és kézföltétel által eljusson az egyház közösségébe. Az előttünk lévő leírás teljesen a lukácsi megtéréstörténetek mintájára alakul. Kornéliusz főember megtérésénél (10.fej.) hasonló vonásokat találunk. A Pál megtéréséről szóló második beszámolóban (12,11kk) összevonva találjuk meg jelenetünket. Itt az eseménysor egyes jelenetei külön-külön megvannak. Ananiás pontos útbaigazításokat kap. Úgy látszik már régebben Damaszkuszban tartózkodott, ugyanígy az Egyenes utcabeli ismeretlen Júdás. Életviszonyaikról részleteiben nincs tudomásunk. De érezzük, hogy a mennyei útmutatás részletekbe menően dolgozik a hivatás művének beteljesítésén. Első ízben hallunk itt Saul származásáról: „tarzusi Saul”. A könyv később megerősíti ezt az adatot. Vajon Tarzus jellemzőbb volt Saulra nézve, mint Jeruzsálem, ahonnét Damaszkuszba jött? Kétségtelen, hogy tarzusi származása valami jelentőset tartalmazott az apostol személyére és működésére nézve. Ebben is a kegyelem irányítása mutatkozik meg.

„Nézd, imádkozik.” Mire való ez a megjegyzés? Diszkrét bepillantást enged az Isten kegyelmétől megragadott ember lelkiállapotába. Három napig van a magányban és sötétségben, semmit sem eszik és iszik (9,9), testi szemével semmit sem lát, s így készül föl arra, amit az Úr szánt neki. Megragadó kép. Saul *imádkozik*. Mint zsidó is imádkozott. Mint a keresztyének üldözője is kétségtelenül Istenhez imádkozott. Most milyen az imádsága? Nem tudjuk. De sejthetjük, hogy annak az embernek benső érlelődése, akinek lelkébe mélységesen bevéődött a fényes látomás, úgyhogy most már csak dadogni tud és könyörögni, hogy az Isten könyörüljön meg rajta. És eszünkbe jut,

milyen gyakran és sürgetően beszél majd ez az ember leveleiben az imádság erejéről és sürgető voltáról.

De nem vigasztalanul feküdt Saul a sötétben ez alatt a három nap alatt. Egy látomás tárult a vak elé. „Látott egy Ananiás nevű férfit, ahogy belép hozzá és ráteszi kezét, hogy visszanyerje látását.“ Ez a mondat kissé különösen ékelődik a szövegbe. Nem világos, hogy még az Úrnak Ananiáshoz intézett szavaihoz tartozik-e, vagy a szerző önálló kiegészítő megjegyzése. Mindkettő lehetséges. Ha a mondat még az Úr szava, akkor az lehet az értelme, hogy ezzel biztatja Ananiást a számára érthetetlennek tűnő feladat teljesítésére, hiszen Sault a látomás már előkészítette rá. Ha pedig — ez talán valószínűbb — a szerző megjegyzésének tartjuk, akkor azt jelentené, hogy Sault egy látomás már Ananiás megbízatásának pillanatában vigasztalóan előkészíti az elkövetkezendőkre.

Ananiás így felelt: „Uram, sokaktól hallottam, hogy ez az ember mennyit ártott szentjeidnek Jeruzsálemben. Itt pedig megbízatása van a főpapoktól, hogy bilincsbe verjen mindenkit, aki segítségül hívja a nevedet.“ Az Úr ezt válaszolta neki: „Menj csak, mert eszközömül választottam, hogy megismertesse nevedet a pogány népekkel, a királyokkal és Izrael fiaival. Megmutatom majd neki, mennyit kell szenvednie az én nevéért.“ (Csel 9,13-16)

Ananiás érzi, milyen *hallatlan* ez a megbízatás. Csak ellenvetéséből látszik meg igazán, a kegyelemnek mekkora művét készül végrehajtani Isten terve. Ami az emberi gondolkodás számára felfoghatatlannak tűnik, azt Isten szabadon intézkedő szeretete és gondviselése véghez tudja vinni. Az apostol minden érdeme nélkül kap meghívást, sőt mindannak ellenére, ami érdemnek számíthatna. Akit így karolt fel az isteni könyörület nagylelkűsége, mint őt, az azután hivatott és képes arra, hogy olyan tisztán és nagy erővel hirdesse Isten üdvözítő akaratát, amint a páli levelek üzenetében oly egyedülállóan cseng felénk.

Sault a híre megelőzte Damaszkuszban, és rémületbe ejtette az ot-tani keresztényeket. Ananiás szavaiból érezzük ezt. *Szenteknek* mondja Jézus tanítványait. 9,32 is „a liddai szenteket“ említi. Igen gyakran olvassuk ezt a szót az apostol leveleiben. Mi, akik kereszténységünket sokszor csak külső megkülönböztetés és pusztán jogi rend szempontjából nézzük, képesek vagyunk-e vajon még felfogni, mit jelent az, ha a keresztényeket „szenteknek“ nevezik? A kereszténység lényegét fejezi ki ez a szó. A keresztényeknek ez a szentsége Jézus titkában és az ő nevére való megkeresztelésben rejlik, a keresztesség szentségében ömleltette tesznek vallomást. „Akik segítségül hívják a nevedet“ — így nevezi őket következőképpen Ananiás, és mi ennél a kijelentésnél visszagondolunk a pünkösdi tudósításban álló Jóél-idézetre: „Mindaz, aki segítségül hívja az Úr nevét, üdvözül“ (2,21).

Ananiás tudatában van a keresztyényi mivolt méltóságának. Annak a misztériumnak, amely a „szenteket“ eltölti. És tud Saulról, erről az ádáz ellenségről. Hogyan értelmezze a kapott utasítást? Izgatott feszültség járja át lelkét: az emberi számítás és az *isteni intézkedés kiszámíthatatlansága* közötti feszültség. Mindannyian ilyenek maradunk mindig: gondolkodunk, számítgatunk, mint Ananiás. Milyen nehezen érünk el odáig, amit Pál — minden bizonnyal szintén a Gondviselés személyes irányításának tudatában — a római levélben mond: „Mekkora a mélysége az Isten gazdagságának, bölcsességének és tudásának! Mily kifürkészhetetlenek szándékai, mily megfoghatatlanok útjai. Vajon ki látta az Úr gondolatait? Tanácsot ki adott neki? Ki kölcsönzött neki, hogy visszakövetelhetné tőle?“ (11,33kk)

Az Úr felvilágosítja Ananiást. Ugyancsak ritkán jutott embernek ilyen izgalmas közlés osztályrészü. „Választott eszközöm ő.“ Ez a Saul, ugyanaz, aki „dültől és gyilkolásvágytól lihegve“ jött Damaszkuszba? Mi a titka ennek a *kiválasztásnak*? Csak hallgathatunk. Hallgathatunk Isten szabadsága és egyedülálló eljárás módja előtt. „Ember! ki vagy te, hogy vitába szállsz az Istennel?“ — mondja Pál később római levelében (9,20), és leveleiben mindig újból megemlékezik a kiválasztásról, amelyet saját magán tapasztalt meg. A kegyelemről szóló híradása nem teológiai elmélet: önmagán tapasztalta meg.

„Választott eszköz“ lesz (vö. Gal 1,15). Nén önmagáért választja ki Isten, hanem az üdvösség miatt. Az „Úr“ *követének* kell lennie. „Tanúnak“, amint a Tizenkettőt bízta meg ezzel a Feltámadott (1,8). „Népek és királyok“ fognak hallgatni szavára. Ez a kifejezés az egész nem zsidó világot körülírja, és az Apostolok Cselekedeteinek könyve hamarosan szemléletesen tudósít majd erről. De „Izrael fiai“ is hallani fogják tanítását, ahogyan Lukács ezt is igyekszik ábrázolni egész elbeszélésében. „Az én nevemet“ viszi el mindnyájukhoz, vagyis a Krisztus Jézusról szóló üzenetet mondja el, az üdvösség üzenetét minden ember számára, népek, fajok, eddigi vallás különbsége nélkül.

Egyetlenegy ember világraszóló műve világlik föl ebben a néhány szóban; az a feladat, amelynek ezután ugyanazzal a szenvedéllyel szenteli magát, mint amivel eddig üldözte „az Úr nevének“ szolongatóit. *Világarányú küldetésének* tudata mindig megmarad benne és soha többé nem hagyja nyugton, ahogy leveleiben mindig újból megrendítő vallomásként halljuk: „Adósa vagyok görögnek és barbárnak, bölcsnek és tudatlannak . . .“ (Róm 1,14; vö. 15,15k).

Még egy különös kijelentés járul az Úrnak Ananiáshoz intézett szavához: „Megmutatom majd neki, mennyit kell szenvednie az én nevéért.“ *Szenvedni Krisztusért*: a damaszkuszi órától fogva ez hozzátartozik az apostol útjához. Tanúskodik erről az Apostolok Cselekedete

teinek könyve, s egyenesen megrázó módon tesz róla vallomást leveleiben. Kirajzolódik itt a krisztusi tanítványságnak egy sajátos, tisztán emberi érzületünknek ellentmondó törvénye. Ez a Krisztus átment a kínszenvedésen. Így kellett tennie, ahogy az Evangélium nyíltan megmondja. „Nem ezeket kellett elszenvednie a Messiásnak, hogy bemehessen dicsőségébe?” — mondja a Feltámadott a két tanítványnak az Emmauszba vezető úton.

Jézus megmondta, hogy tanítványa a szenvedés e törvénye alatt áll: „Aki nem veszi fel keresztjét és nem követ engem, az nem méltó hozzám” (Mt 10,38). Sőt boldogok a tanítványok, ha az emberek gyűlölik őket az Emberfia kedvéért (Lk 6,22). És az apostolok „boldogan távoztak a főtanácsból, mert méltók lettek rá, hogy Jézus nevéért gyalázatot szenvedjenek” (5,41). A Krisztusért való szenvedés hozzátartozik a róla tett tanúsághoz. De ennek a Saul-Pálnak különösképpen is útítársul adatott. Megragadó vallomásokat találunk erről leveleiben. Olvassuk csak el megrázó visszapillantását a második korintusi levélben (11,23kk)! Más helyeket is fel kellene hoznunk, hogy megérezzük ennek a kijelentésnek komolyságát és mélyértelműségét, amellyel az Úr „szerszámának” „kiválasztását” tudtul adja és megokolja. És mindenekelőtt meg kellene fontolnunk a szenvedésnek azt a mély teológiáját, amely a kolosszei levél szavaiban fejeződik ki: „Örömmel szenvedek értetek, és testemben kiegészítem, ami Krisztus szenvedéséből hiányzik, testének, az Egyháznak javára” (1,24).

F. Kamphaus — R. Zerfass

ISTEN ISKOLÁJA

Pál apostol második missziós útjáról olvassuk: *A Szentlélek megtiltotta, hogy (Pál és kísérője) Ázsiában hirdessék az Isten tanítását, ezért Frígia és Galácia felé vették útjukat. Mikor Müziába értek, megkísérelték, hogy Bitíniába utazzanak, de Jézus Lelke nem engedte meg nekik. Ezért átvágtak Müzián és lementek Troászba. Éjszaka Pálnak látomása volt: Egy macedón férfi állt előtte, és kérte: „Gyere át Macedóniába és segíts rajtunk.” A látomás után rajta voltunk, hogy mielőbb útra keljünk Macedóniába, mert biztosak voltunk benne, hogy az Isten oda rendelt minket hirdetni az evangéliumot.* (Csel 16,6-10)

Aki szemügyre veszi ezt az ide-oda utaztatást a beszámoló első sorában, annak a szegény Pál olyanformán tűnhet föl, mint egy fehér egér a kísérleti laboratóriumban. Ismerjük az állatokkal folytatott modern intelligenciateszteket; kísérletek meghatározott sorozatába állítják őket, hogy próbálkozások és tévedések között kitalálják a helyes megoldást. Már az iskoláskönyvek felépítését is részben befolyásolták

ilyen tanulólélektani kísérletek: mondjuk pl. egy kérdésre négy felelet áll, és a gyerekeknek kell próbálkozás és tévedések árán kitalálnia, melyik a helyes a négy közül.

Nyilvánvaló, hogy Pált itt ehhez hasonló „kísérleti iskolába“ fogták. Eltervezett egy missziós utat. Föltehetően a nagy római utak mentén akart vonulni, és mindenekelőtt Kisázsia, vagyis a mai Törökország területét misszionálni. De — áll a szövegben kétszer is — „a Lélek nem engedte meg.“ Miért? Pál ezt csak akkor érti meg, amikor már lement Troászba, a tengerpartra. Ott éjszaka látomása van: a tenger másik oldalán egy idegent lát állni, ruházatáról fölismeri, hogy görög. Ez az idegen int neki: Jöjj át hozzánk és segíts rajtunk! Ekkor ébred rá Pál, miért akadályozta meg a Lélek, hogy Ázsiában hirdessék az igét. Megkockáztatja a nagy lépést az európai szárazföldre, azt a lépést, amely őt és a kereszténységet végleg kivezeti a Közelkelet környezetéből, és majd csak Róma világvárosában talál célhoz.

Számomra ez az epizód úgy jelenik meg, mint a jelen egyházának képe. Századokon át úgy látszott, mintha pontosan tudnánk, merre kell mennünk. Még a kívülállók is bizonyos tisztelettel mondták: „Egyet meg kell hagyni nektek: hogy pontosan tudjátok, mit akartok. Vegyesházassági politikátok mögött százados tapasztalat áll. És a ti álláspontokról nézve teljesen következetes dolog, hogy itt egy centimétert sem engedtek.“ Úgy látszott, mintha teljesen világos lenne, merre kell tartanunk. És most egyszerre érezzük, hogy így nem megy tovább. Jézus Lelke-e az, aki megtiltja a továbbmenést?

Mi célból tiltja meg nekünk, hogy a régi bevált utakat kövessük? Mi a szándéka velünk? Próbálkozásban, tévedésben kell kitalálnunk. És a Troászba lemenő Pál példaképünk lesz ebben. Mert mi is részesültünk egy álomlátásban, amely világossá teszi számunkra, miért kell valószínűleg felhagynunk az eddig vágott utakkal. János pápának, aki 1963 pünkösdhétfőjén költözött el tőlünk, volt ez a nagy látomása a parton túli emberről, a 2000. év emberéről, a jövő nagy iparvárosok emberéről, arról, akinek az atom- és computerkorban kell élnie, és újból hív bennünket: Jöjj át hozzánk és segíts rajtunk! Látomása volt a Harmadik Világ emberéről, aki a tengeren át segítségért kiált. És megértette: most csónakot kell keríteni, és utánanézni, hogyan jutunk át, mert „Isten azt akarja tőlünk, hogy elmondjuk nekik az örömhírt, az evangéliumot“. Ez a küldetésünk, és ezért kell megváltoztatnunk az útirányunkat.

Nem tudom, véletlen-e, hogy János pápa éppen Törökországban jutott arra a korszakalkotó belátásra, amely Egyházunk sorsát minden bizonnyal meghatározta erre az évszázadra. Akkoriban mint még elég fiatal püspököt vakvágányra tolták: apostoli követ lett a világ leg-

utolsó szövegében, legalábbis a nagy egyházpolitika szemszögéből nézve. És ott kinn csinálta végig a maga tanfolyamát. Ott tanulta meg az Egyházat a kívülről élők szemével látni, az iszlám és a különvált keleti egyházak szemével. És megértette, hogy emberek várnak ránk és kiáltanak: Segítsetek rajtunk!

Valahányszor magánéletünkben és mint egyház is fejjel szeretnénk a falnak menni, vizsgáljuk meg, nem kell-e mérlegelnünk a másik lehetőséget is: azt, hogy Jézus Lelke akadályoz, mert más úton akar bennünket vezetni! És akkor minden attól függ, követjük-e a Léleknek ezt a sürgetését, mert — mint Pál mondja — „akik Isten Lelkétől vezetetik magukat, azok Isten gyermekei“ (Róm 8,14).

Zalotay József

HÁLAADÁS, KEGYELEM ÉS A SZENTEK KÖZÖSSÉGE 2Kor 1,3-11

A korintusiakhoz írt második levél bevezető része Istennek szóló hálaadás. Nem szokáskívánta frázis, mint a mi levélkezdő „remélem, mindannyian jól vagytok“-unk, hanem Szent Pál kereszténységének kifejezése. Istenben nincs árnyék és sötétség. Ő „a vigasztalás Istene“. Nem olcsó érzelmekkel hat ránk, hanem úgy enged szenvedni, hogy a szenvedés értelmét előre felmagasztalta a Krisztussal való együtt-szenvedésben. Ez a vigasztalás: a megváltás, és a vele való, kegyelemként kapott együtt-szenvedés. A vigasztalás azután örömben és emberi érzelmekben is testet ölt, emberi szavakkal, emberi tettekkel műveli Isten művét.

Hogyan vigasztal Isten a szenvedésben? Úgy, ahogy a Vigasztaló Szentlélek. Emlékünkbe idézi Krisztus szenvedését és mindenható közbenjárását. Ennek a közbenjárásnak földi vetülete a szentek közössége, a kegyelem vérkeringése Krisztus testében. Azért vigasztal az Isten minket, hogy általunk másokat vigasztaljon. Mindegy, hol kezdjük ezt a kört. Isten semmit sem tesz értem, amit másokért már meg ne tett volna, és semmit sem tesz másokért, ami nekem ne válnék javamra. Bennünk van az Isten, Krisztus Testében. Ami valóságosan összekapcsol, az nem a latin nyelv, nemcsak a dogmák, nemcsak az Egyház látható egysége, hanem Szent János nyelvén a vigasztaló Szentlélek, Szent Pál kifejezésével az uralom Atyja, akinek Fiában élünk, de már nem mi, hanem Krisztus él bennünk. Istenről Pálra árad a kegyelem, Pálról a hívekre, a hívekről vissza Pálra, s Pálról Istenhez. Így válik Isten műve által az emberi vigasztaló vigasztalottá, a vigasztalt vigasztalóvá. A „vigasztalni“ ige igazi alanya mindig maga az Isten. Az apostol és hívei pedig egyaránt csak Isten művét végzik Isten kegyelméből, a ma-

guk érdemére, de nem a maguk erejéből, s nem a maguk önző hasznára. A keresztény szentnek nem „hajlik maga felé a keze”.

A 6. vers tehát két szinten fejezi ki a kegyelem misztériumát. Elsősorban a hit tanítását foglalja össze: nincs szenvedés természetfölötti cél nélkül. Szent Pál ebből az igazságból él. Élete eseményeit így értelmezi: ha szenved, azért szenved, mert mások vigasztalásra szorulnak; ha örül, azért örülhet, mert mások szenvedtek érte. Így egészül ki az, ami Krisztus szenvedéséből még hiányzik. A második tanulság pedig az, hogy Pál példaadásával meghatározta a keresztény életmódot. Ahogy ő viselkedett adott körülmények között, úgy kell nekünk is viselkednünk. Ez nem moralizálás, hanem az apostoli hagyomány hittételeinek konkrét megjelenési formája. Az első évszázadban élt vándor misszionárius élete megismételhetetlen: Pál élete nem a mienk. De amit tett és ahogy tette, abban nem fölöttünk álló szent és apostol, bár az is, hanem velünk együtt Urának engedelmeskedő, Urát követő tanítvány. A tanító Egyház sem más lényegében, mint az Egyetlen Mestertől tanuló tanítvány, akinek Isten kegyelméből az is feladata lett, hogy pappá, püspökké, pápává válva másokat is tanítson. Az Egyetlen Mester előtt a tanító is tanítvány. Neki sincs más forrása, mint a Szentírás és a szenthagyomány: az egy kinyilatkoztatás, amely nem könyv és nem betű, bár könyvben is szól hozzánk és betűkkel is le van írva, hanem Jézus Krisztus, az Isten levele, aki az élő szív lapjaira írja önmagát az élő Isten Lelkével.

A 6. vers „szolgál” szava csak magyar értelmező toldalék. Pál ige nélkül beszél, mint annyiszor, amikor Krisztus és a kegyelem misztériumait kell kifejeznie: „ha üldöznek (engem), az a ti vigasztalástok és üdvösségetek miatt, végett, javára” (van). Amit „miatt, végett, javára” szóval fordítok, az a sokjelentésű „hüper” prepozíció a görögben, és állítmányul szolgál. Ezt a szót az Oltáriszentség kenyerének értelmezésében is megtaláljuk: „amelyet értetek adok.” Sem ott, sem itt nem fejez ki egyszerű árat vagy szívességet, hanem kifejezi mindazt, ami Krisztus Urunk szándéka volt, amikor az Oltáriszentséget alapította, amikor meghalt és föltámadt „értünk”. Pál tudja és tanítja, hogy egész életünket ennek a krisztusi tanításnak a fényében kell értelmeznünk. Amikor az efezusi halálos csapdában találja magát, nem azt mondja: Miért ver engem az Isten? ahogy egy tisztulatlan, nem újszövetségi istenfogalom hatására, ostoba gyermekkori fenyegetések visszhangjaként sok keresztény mondaná, hanem a halálveszélynek értelmet ad: A ti vigasztalásotokra és üdvösségetekre, attól az Istentől, aki az irgalom és minden vigasztalás Atyja. Az ő szóhasználatában a „minden vigasztalás” is valójában azt jelenti, hogy más, mint vigasztalás nem jön Istentől. A keresztény egész élete, az üldözés is, amit szenved, Isten kezében eszköz, a hívő részéről meg megváltó szolgálat.

Isten eszköze azonban szabadon és szeretetből vállalja, hogy élete, amely egyetlen, soha meg nem ismételt remekműve Istennek, ebben az egyetlenségében Isten céljaiba is beleolvadjon, az egyedül bölcs Istenébe, akinek útjai kifürkészhetetlenek. A pogány a fátum vagy a halál kényszere alatt él. A keresztény szabadon követi a Lelket, veszi fel a Keresztet.

A 7. vers „remény“ szava, azaz Szent Pál reményfogalma azok közé a keresztény fogalmak közé tartozik, amelyeket korunk banalizált és teljesen félreértett. „Remélünk“ egy lottónyereményben, vagy abban, hogy a baj elkerül minket. Pál tudja, hogy az ilyesmi nem remény, csak véletlen: gyerekkoromban úgy mondtuk, mázli vagy pech. Amit Pál és a keresztény remél, az biztos, mert Krisztus már kétezer éve megvalósította. A keresztény remény egyetlen tárgya az üdvösség elérése teljes formájában, a test feltámadásában. Ennél biztosabb biztonság nincs, mert „üdvösség“, „Isten Országa“, „testnek feltámadása“ csak emberi szavak, amelyek véges emberi jelentésükben is Istenről, Jézusról beszélnek. Mint mindig, mikor Istenről beszél, a szó elmarad jelentése mögött. Pál reménye a valóságot értelmezi hitből. Krisztus megváltotta nemcsak az emberiséget, de a teremtet világot is. A valóság, a látható reális valóság, a cinikus valóság azt mondja: Az atyák rég meghaltak, minden a régiben maradt; egyél, igyál, paráználkodj, van már biztos fogamzástáplálás; téged nem hajtott el az anyád, de holnap úgyis meghalsz; csak egy nap a világ. A remény azt mondja: Ebben a valóságban, amelyben csak a keresztben meghaló Jézust látom, ebben a valóságban, amelyben az ártatlan gyenge meghal, s a hatalmas hatalma „jogot“ teremt, ebben a valóságban, sőt ennek ellenére hiszem, hogy Isten föltámasztotta Jézust halottaiból, hiszem, hogy a Szentlélek zálogával a feltámadó örök élet vár rám, s már működik bennem. Meghalok, föltámaszt az Isten. Ez az, amit Pál és a keresztények reménynek hívnak.

Ha csak ennyit meg tudnánk mutatni embertársainknak, hogy az Isten nem ver bottal, de bot nélkül sem, hanem ő az Irgalom és minden jó ajándék Atyja, s hogy a mennybe vezető ajtó keskeny ugyan, mint az út, amelyre nyílik, de az ajtó és az út maga Jézus, s hogy az üdvösség nem kivétel, hanem szabály, s hogy a hűség sem sztoikus, magabazárt akarát-akrobatika, hanem Isten ajándéka, és Isten akaratából visszavonhatatlan; ha csak ennyit tudunk életünkben látható valósággá tenni, akkor mi is a hegyre épült város vagyunk, a pogányok fénye, a szomorúak vigasztalója.

Pál szóhasználatára szerint a „tudni“ ige tárgya ilyen összefüggésben mindig keresztény hitigazság. Itt a hitigazság, amit Pál „tud“, azaz Krisztusban való hitéből kikövetkeztetett, az, hogy „mivel a szenvedésben már részesültetek (ami bizonyítja, hogy valóban Krisztus tagjai

vagytok, nemcsak jog szerint keresztsgtek által), azért a vigasztalásban is részesülntök kell“. Nem azért, mert ez így méltányos, hanem mert a szenvedés a vigasztalás, ha megértjük a lényegét. A hitgagság mélyebb értelme tehát az, hogy Krisztus „okozza“ az üldözést, mert Őt üldözik a keresztényben, s Krisztus maga a vigasztalás, amikor a keresztény rádöbben erre a misztériumra.

Ha Pál szenvedéséről és életveszélyéről képet akarunk alkotni magunknak, elolvashatjuk az Apostolok Cselekedetei második felét. De első kézből való forrásunk is van. Maga Pál írja le szenvedéseit ebben a levélben (11,22-33). Ennek az efezusi megpróbáltatásnak az igazi borzalma nem a fizikai, hanem a teológiai megkísértetés. Tudjuk, hogy Pál valószínűleg úgy értelmezte apostoli hivatását, hogy Krisztus visszatérte előtt a római birodalom minden nagyobb tartományában keresztény közösségeket kell létrehoznia, hogy így az egész világnak legyen alkalma a megtérésre. Ha Efezusban meghal, akkor a világ, az ő világának nyugati fele hithirdetés nélkül marad az ítélet napjára. Görög szavainak dermedt borzalmából nem halálfélelem árad, hanem önfelismerésének megdöbbenése. Ő, aki az élet Istenének, a halottakat feltámasztó Istennek apostola, gyengeségében halálra mert gondolni, mielőtt még munkáját befejezte volna; vagy ami még rosszabb, elhitte, ha csak egy percére is, hogy Isten félbehagyatja a missziót. Ennek a halálgondolatnak ártatlan változata a filippiekhez írt vallomás (1,24), legnagyobb, önfeláldozó paradox remeke meg az, hogy népéért még Krisztustól is elszakadna, akár kárhozatban is (Róm 9,3). Pál szenvedélyes szavait itt nem lehet egyszerűen szóról-szóra lefordítani. Nem azt mondja: „elfogadtuk a halálos ítéletet“ (mintha az erény lenne), hogy ne magunkban bízunk, mert hiszen „saját kárán tanul az ostoba“. Ezt mondja: „elfogadtuk a halálos ítéletet“ — s ezzel hűtlenné váltunk hitünkhöz. Itt ugyanis nem másokért halt volna meg, hanem úgy értette helyzetét, mintha Isten is elhagyta volna. Hogy tényleg erre gondolt, az a 9-10. vers szenvedélyes rapszódijából csendül ki, mint legyőzött kísértés. Amíg diktálja az „apokrima tú thanatú eszhékamen“-t, amíg az íródeák írja, Pálnak van ideje átlátni, hogy mennyire nem méltó keresztényhez ez a „józan, reális helyzetismeret“, s hogy mennyire nem ismeri az Istent. Az igaz Isten, azaz az igazi isteni szándék felismerésének eredménye az, hogy a következő mondatokban nem tud betelni a helyes isteni igék ismétlésével: feltámaszt, megsza-badít, remélek Benne, hálát adok neki, ti is hálát adtok. Ennek a misztikus istenélménynek az eredménye az is, hogy nem mer cselekvő ígét használni, amelynek tárgya az Isten kellene hogy legyen, hanem így mondja: eukharisztété: hála adassék, általatok, értem . . . Aki „magában bíz“, ezzel a önbizalommal mondja ki a halálos ítéletet. Pál tudja, hogy a legnagyobb bűn az, hogy „magunkban bízunk“. Ezért nem

engedi a galatákat a törvény alá menekülni, még ha az a törvény az Isten első kinyilatkoztatása is. Aki törvényt tart, ha „Isten segítségével” is, az voltaképpen magában bíz, és Istent akarja adósává tenni. Isten nem az erényes ember adója, hanem a halottak feltámasztója. Amit Krisztustól kapott új életünkben teszünk, azzal nem jogcímet szerzünk valami másra: Isten igazságosságára, hanem Tőle kapott új életünket éljük. Ez az élet az üdvösség, már itt a földön, s teljessége a feltámasztásban valósul meg. A „rég embernek” a keresztségben kell meghalnia, nem a fizikai halálfélelemben. Pál most megtalálja önmagát: Isten „halottakkal” végzi művét. „Megmentett, megment és meg is fog menteni”: teológiai mélységek tárulnak fel a háromszor megismételt ige három idejében. Halálveszély, Krisztus megváltó feltámasztása és a végső feltámasztás asszociációi csendülnek fel benne. A pillanatnyi kétely misztériummá nemesül. Nem Pál halála vagy további élete építi az Egyházat, hanem Isten, akinek Krisztusában Pál él. A világ megtérítésének csodáját erőtlén apostollal végzi el az Isten, erőtlén, „halott” eszközzel. Nem haltam meg, mondja Pál, nem azért, mert Istennek még szüksége van rám, hanem azért, mert Isten a védtelennel, az önmagának meghaló apostollal hívja magához az emberiséget. Ennek az ellenkezője volt gyakran az Egyház buzgó szolgálóinak a tévedése. Azt hitték, az ő okosságukra, bátorságukra, elvhűségükre van szüksége az Istennek, hogy megtartsa az Egyházat. Igaz, a pásztornak, a keresztyének védenie kell nyáját és embertársát. Igaz, hogy építenünk kell; igaz, hogy a rosszat rossznak, a jót jónak kell mondanunk. Igaz, hogy meg kell vallanunk az Emberfiát, és hogy szemtől szembe meg kell intenünk azokat, akik nem járnak „az evangéliumi igazság egyenes útján”. De az ellenállás nem rombolás. Keresztyény okosságunk nem a világ bölcsessége. „Ne álljatok ellen a rossznak . . . Győzzétek le a rosszat jóval.” „Pofont kaptál jobbról” . . . Szent Pál ebben a levélben balról is ütésre tartja az arcát. A korintusiak azonban Isten kegyelmével már nem ütésre emelt, hanem ölelésre tárt karral fogadják.

Ebben az elmélkedésben megkíséreltük kielemezni a sorok közül kiolvasható tényeket. Ha tudjuk, hogy mi rejtőzik az utalások mögött, akkor a magunk szürke életének igazi értékét és igazi dimenzióját is jobban megértjük, és nagyobb hálával tudjuk elfogadni Isten kezéből.

Szabó Ferenc

„ÉRETTÜNK SZEGÉNNYÉ LETT . . .”

Missziós útjain Szent Pál adományokat gyűjtött a jeruzsálemi egyház szegényei számára. Korintusban is gyűjtést indított, és Tituszt bízta meg a befejezésével. A korintusiakhoz írt második levélben Ma-

cedónia egyházainak példáját hozza föl az Apostol, hogy a korintusi híveket a jótékonyság művére buzdítsa. A jótékonyság legszebb példaképe pedig maga Krisztus, aki önként vállalta a földi szegénységet, hogy minket lelki javakkal gazdagítson. Hallgassuk az Apostol szavait: „. . . Ismeritek Urunk Jézus Krisztus jótékonyságát. Noha gazdag volt, értetek szegénnyé lett, hogy szegénysége által meggazdagodjatok. Erre nézve tanácsot adok nektek, mert javatokra válik. Tavaly óta nemcsak hogy megkezdtétek a gyűjtést, hanem őszinte szándékokat is megmutattátok. Most tehát gyakorlatban is hajtsátok végre, hogy a készséges akarat tehetségekhez mértén tette váljon“ (2Kor 8,9-11).

Jézus minden tette tanítás. Amikor az Isten Fia a földre jött, szegény családban született, szegény emberként élt és szegényen halt meg. Példájával akarta hitelesíteni azt, amit a szegénységről tanított. Jézus különösképpen kedveli a szegényeket, a kicsinyeket. Ezeket boldognak hirdeti, és valamiképpen azonosítja magát velük: „Éheztem, és ti en nem adtatok . . . ruhátlan voltam, felruháztatok . . . Amit egynek a legkisebbek közül tettetek, nekem tettétek.“ Nyilvános működésének kezdetén, Keresztelő János követéinek válaszolva ezt jelentette ki Jézus: „A vakok látnak, a süketek hallanak, a halottak feltámadnak, a szegényeknek hirdetik az örömhírt.“ Ez az utolsó kifejezés a próféta jövendöléseire utal. Az ószövetségben „Jahve szegényei“ azok, akik teljesen Istenre hagyatkoznak, akik reménykedve várják a Messiást, az Istentől küldendő szabadítót, akik szegénységükben, gyengeségükben egyedül Isten erejére számítanak. Az ószövetségben tehát a „szegénység“ fogalma elsősorban nem az emberek anyagi helyzetére utal, hanem azok magatartására, lelki beállítottságára. Hasonlóképpen az evangéliumban is a szegénység akkor dicséretes, ha alázatossággal párosul, és ha az ember bensőleg független az anyagi dolgokkal szemben. Máriára, az alázatos szolgálóra azért tekint le Isten, mert ezt a lelkületet találja nála! Ő a legtökéletesebben megtestesíti az ószövetségi eszményt, és a nemzedékek boldognak hirdetik, mert a hegyibeszéd szellemét valóra váltotta. „. . . Uralkodókat taszít le trónjukról, de fölemeli az alázatosokat. Éhezőket tölt be minden jóval, de üres kézzel bocsátja el a gazdagokat“ — hirdeti a Magnificat.

Az *anyagi* szegénység, a nincstelenség, a megalázó emberi állapot nem szükségképpen váltja ki az emberben az evangéliumi magatartást, bár segíthet rá, és kifejezése is lehet. Mindenki találkozott olyan szegényekkel, akik lázadtak sorsuk ellen, akik gyűlölték a gazdagokat, és minden gondjuk a pénzszerzés és az anyagi jólét megteremtése volt. Nem ezeket a szegényeket mondja boldognak az evangélium. Viszont az is igaz (s erre irodalmi példát is találhatunk Tolsztojnál, Gorkijnál vagy Victor Hugo Nyomorultjaiban), hogy a szegények gyakran vendégszeretők, segítőkészek, nagylelkűek, megosztják betéví falatjukat

is. Sokszor az ilyeneknél csupán az hiányzik, hogy öntudatosan vallási jelentést adjanak tetteiknek, az, hogy Jézus Krisztust kifejezetten megismerjék, és vele együtt vállalják szegénységüket. — Nem szükséges itt hangoztatnunk, hogy a keresztény szemlélet nem akarja az igazságtalan társadalmi rendet fenntartani, a helytelenül felfogott „gondviselés” csillapítószerevel elaltatni az igazságosság jogos követeléseit. Amint kötelességünk, hogy küzdjünk a betegség ellen, ugyanúgy küzdenünk kell a nyomor és az éhség ellen is. A keresztény beletörődés, az Istenre hagyatkozás feltételezi, hogy teljes erőnkkel küzdünk a rossz ellen. A tényleges szegénység azonban lehet Isten kinyilatkoztatója, — tanúságtétel arról, hogy nemcsak ez a föld létezik. A mai gyakorlati materializmus korában ez a tanúságtétel minden keresztény számára kötelező, és egészen különösképpen hivatása azoknak, akik a szerzetesi életre kötelezik el magukat.

Az evangélium nevében tehát nem lehet kanonizálni az anyagi szegénységet, hiszen ebben az esetben fenn kellene tartani a szegény állapotot, és nem lenne szabad a jólétre törekedni. De ugyanakkor azt sem lehet mondani, hogy az evangélium egyedül a *lelki* szegénységet, vagyis csak az anyagi javaktól való benső függetlenséget és a szegény lelkületet hirdeti. Miért választotta akkor Jézus a tényleges szegénységet, miért kedvelte a szegényeket? S hogyan magyaráznánk akkor Szent Lukács „boldogságait”? Lukács a négy „boldogsággal” szembeállít négy „jaj“-t: „Boldogok vagytok ti, szegények, mert tietek az Isten országa. Boldogok vagytok, hogy most éheztek, mert jutalmul bőségben lesz részetek . . . De jaj nektek gazdagok, mert már megkaptátok vigasztokat. Jaj nektek, akik most jól vagytok lakva, mert éhezni fogtok” (Lk 6,20k). Nehéz lenne e sorokat csupán a lelki szegénységre vonatkoztatni. A tényleges szegénység tehát valami módon az Isten országának titkára nyit rá.

Isten a szegénységben nyilatkoztatja ki magát; az Isten Fia megtestesülésekor a szegénységet vállalja, és a szegénységen keresztül vezet az út Istenhez. A szegényekben találjuk meg Jézust, mert Ő teljesen azonosította magát velük. Amikor Isten Jézus Krisztusban felvette az emberi természetet és így egy lett az emberek közül, valamilyen kiüresítette magát. Felvette a szolga alakját. Azért, hogy szolgáljon, és hogy életét adja testvéreiért. Így árasztotta ki Isten ajándékait. A Szentlelkét, a szeretet adományát is csak azok kapják meg, akik lélekben szegények, vagyis akik helyet készítenek szívükben az ajándéknak. Akik elismerik, hogy szükségük van megváltásra. Másrészt viszont azok, akiknek Isten maga elég, önként lemondanak a földi javokról, és szegénnyé lesznek a szegény Krisztussal. „Isten egyedül elég” — mondja Avilai Szent Teréz. És Szent Ignác a Suscipe végén: „csak szeretetedet add nekem és kegyelmedet, elég gazdag leszek: ez

elég nekem“. — Az az út, amely Istenhez vezet, Krisztus emberségén keresztül vezet; és Jézus szeretete elválaszthatatlan az emberek szeretetétől és szolgálatától, a szegények és szenvedők *tevékeny* szeretetétől. Ha igaz az, amit Keresztes Szent János mond, hogy „életünk estéjén Isten a szeretet mértéke szerint ítél meg bennünket“, még biztosabb az, hogy az ítéleten e szavak vezetik Bíránkat: „Amit egynek a *legkisebbek* közül cselekedtetek, nekem cselekedtetek“. A kicsinyek, az éhezők, a ruhátlanok, a sírók és a szenvedők: Jézus alteregói. A legkisebb embertestvér: Jézus „szentsége“. — A mai lelkeség — minthogy az emberség egyre inkább érzékeny lesz a szociális problémák iránt — szeretet kiemelni a kereszténységnek ezt a vonását, mondjuk a „horizontális“ misztikát. Valóban: ha hűek akarunk maradni az evangéliumhoz, az apostolok tanításához, akkor nem feledhetjük, hogy a második parancsolat hasonló a főparancshoz. Nem arról van szó, hogy a „vertikális“ misztikát elfelejtsük, hogy a kereszténységet valamiféle emberbaráti ideológiává fokozzuk le. Csupán az isteni „filantrópia“ példáján okulva a *teljes* kereszténységre törekszünk. Szent János írja első levelében: „Ezt az üzenetet halljuk kezdettől fogva: Szeressük egymást. A szeretetet arról ismertük fel, hogy életét adta értünk. Nekünk is kötelességünk életünket adni testvéreinkért. Hogyan marad meg az Isten szeretete abban, aki — bár bőven van neki a világ javából — mégis, amikor látja testvérét, hogy szükségét szenved, elzárja előle a szívét? Gyermekeim, ne szeressünk se szóval, se nyelvvvel, hanem tettel és igazsággal!“ (1Jn 3.11-15)

Nemeshegyi Péter

„Ő A MI BÉKÉNK!“

Ő (Krisztus) a mi békénk!

Ő forrasztotta eggyé az emberség két ágát (a zsidó népet és a többi nemzeteket),

saját teste révén ledöntvén a köztük levő válaszfalat, az ellenségeskedés falát.

A mózesi törvényt, annak parancsait és rendelkezéseit eltörölte, hogy így az emberség két ágából egy új embert teremtsen.

Békét ő így szerzett.

Kereszthalála által megszüntette az ellenségeskedést,

és keresztjével egy testében összefűzte az Istennel az emberség mindkét ágát.

Eljött aztán békét hirdetni nektek, az Istentől távolállókna

(a pogányoknak),

és békét a közelállókna (a zsidóknak),

hogy így általa mindkettőnk egy Lélekben az Atya elé járulhasson.

Ef 2,14-18

Béke! „Valami furcsa összehangolódás, Valami ritka rend, Széthúzó erők erős egyensúlya, Mély belső bizonyosság idebent: Bizonyosság arról, hogy élni jó Meghalni szép“ (Reményik Sándor: Béke). Hogy várja, hogy kívánja minden ember ezt a békét! Hogy várták, hogy kívánták az Ószövetség hívei! Az Isten megígérte, hogy új békeszövetséget fog kötni népével (Ez 34,25), hogy békét hoz a tőle távol levőknek és a hozzá közel levőknek (Iz 57,19); hogy elküldi majd „a béke fejedelmét“ (Iz 9,5) békét hirdetni (Zak 9,10). A béke: nagy harmónia, egység, kiengesztelődés, beteljesedés, minden jó teljessége, minden félelem és vizsály megszűnte. Igen, a Betlehemben születendő fejedelem, „ő maga lesz a béke“ (Mik 5,4). Szenvedni fog; de az ő szenvedése hoz békét minékünk (Iz 53,5).

Mindez a vágy, ima, reménység beteljesedett a mi Urunkban, Jézus Krisztusban. Ő maga a béke, aki mindent összehangol, mindent egybefog. Mielőtt ő jött volna, ketté volt szakadva az emberiség. Voltak pogányok, akik nem ismerték a szeretet, béke és remény Istenét, és vágyaikat, szenvedélyeiket bálványozták helyette; voltak zsidók, akik a mózesi törvénytől körülbástyázva éltek elkülönült életüket, megvetve, gyűlölve a többi népet. A zsidókon kívül senkinek nem volt szabad a jeruzsálemi templomban Isten elé járulni: egy fal zárta el az utat a templomudvarban; rajta a szigorú felírás: „Ezen átlépni nemzsidónak tilos. Aki megszegi e tilalmat, halállal lakol.“

Jézus földi életében a zsidó törvény szerint élt, a zsidó népnek prédikált. De a mózesi törvény kicsinyes szabályait nem tekintette az Isten végső szavának (Mk 7,14-19). Tudta, hogy őáltala jött el végelesen az Isten új országa. Megjósolta, hogy mikor őt, az Isten fiát elveti és megöli népe, az Isten egy új népnek adja országát (Mt 21,43). Tudta, hogy ebben az új korszakban az Isten háza már nemcsak a zsidóké, hanem „minden nép számára imádság háza“ (Mk 11,17). Azért üzte ki a kalmárokat a templomból, hogy jelképesen az új idők eljöttét jelezze Zakariás jövendölése szerint: Amikor majd eljön minden nemzet Jeruzsálembe az Istent dicsérni, „akkor nem lesznek már kalmárok a templomban“ (14,16-21). Ez az új templom már nem is lesz emberi kézzel alkotott épület, hanem egy harmadnapra születő isteni csoda (Jn 2,19).

„Nekünk törvényünk van, és a törvény szerint meg kell halnia, mert Isten Fiának mondotta magát“ (Jn 19,7). A mózesi törvényt abszolútizáló, az öntelt magabiztosság és dicsekvés eszközzévé alacsonyító, annak igazi szándékát félreértő emberek vitték Jézust a halálba. De Jézus halála nem vég, hanem út a feltámadás felé. A harmadnapra feltámadott Krisztus teste az új templom, minden népek egységének szegletköve, a világmindenség egységének központja. Ez a feltámadott Úr

már nem tartozik ehhez vagy ahhoz a néphez: ő az „új ember“, aki végre elérkezett az „Isten képmásának“ létformájához; ő a tiszta Szeretet, mint ahogy az Isten szeret; ő a halhatatlan Élet, mint ahogy az Isten él, ő a határtalan Szabadság, mint ahogy az Isten szabad. A keresztalál által Jézus levetett minden korlátot; teste, embersége a tiszta szeretet kútfeje lett, amelyből kifogyhatatlan bőséggel áradnak az egész emberiségre az élő vizek patakjai, a Szentlélek folyama. Ő vezette be, halála és feltámadása által, az emberi természetet Atyja kebelébe.

De ez a feltámadt Krisztus nem hagyott árván bennünket. Eljön ismét, hogy meghirdesse a békét, amely ő saját maga. Amikor apostolai zsidóknak és pogányoknak, minden embernek hirdetik, hogy „Krisztus meghalt bűneinkért és feltámadott megigazulásunkért“ (Róm 4,25), maga Krisztus beszél általuk mihozzánk. Nincs most már senki távol az Istentől. Eltűnt minden különbség népek és emberek között. Közvetlenül eggyé lehet mindenki az élő Istennel. Mert Krisztus, testvérünk, az Istennel van és velünk van; az Istenben él és bennünk él. Nincs értelme már ellenségeskedésnek. Az örök szeretettel minden egyes embert átfogó, igenlő, életető Krisztusban közel kerültünk egymáshoz. A falak ledőltek, a távolságok eltűntek. Nincs már értelme azon vitatkozni, hogy Jeruzsálemben kell-e imádni az Urat, vagy a Garizim hegyén! Az igazi imádók „Lélekben és Igazságban“ imádják az Atyát (Jn 4,23). Ez az Igazság Krisztus, és az ő egysége az Atyával; ez a Lélek az Isten egy Szentlelke, aki köteleke az Atyának és Fiúnak, és köteleke Krisztusnak és minékünk. Értelmetlen dolog gyűlölni: a gyűlölet rombol. Csak egynek van most már értelme: szeretni; és „a szeretet alkot“ (Széchenyi István). Ennek a szeretetnek forrása pedig az Atyaisten, aki „szeretetből választott ki bennünket a világ teremtése előtt Jézus Krisztusban“ (Ef 1,4-5).

Nagy dolog az örök Isten elé járulni! Hogy merészelnénk ezt megtenni, ha nem volna valaki, aki bevezessen hozzát! De van vezetőnk: Krisztus! Az ő feltámadott létét átjáró Szentlélek él bennünk is, és így egyek vagyunk Krisztussal, mint egy test tagjai. Krisztus Atyjánál van, az öröm és béke teljességében. Így hát mi is már vele együtt ott vagyunk az Atyánál. Nem kell előszobázni, nem kell várakozni. Már az Istennél vagyunk, és az Isten velünk.

Orkán ordíthat aztán odakünt,
Robbanhat ezer bomba: kárba ment,
De kárt nem okozott.

Bent:

Csend.

A Béke itt kezdődik.

Bent:

Csend.

Isten hozott.

A FILEMON-LEVÉL

„A keresztény beszéde legyen mindig szíves“ (a görögben a *kharisz* szó áll) és „sóval ízes“ (Kol 4,6). A Filemonnak írt levél teljesíti ezt az elvárást. Ez a levél „a tapintat és finom érzék egy kis csodája“.

Pál a szökött rabszolgáért való közbenjárását olyan formába öntötte, amely középhelyet foglal el próza és himnusz között. A csaknem azonos időben íródott efezusi levél is művészi; stílusa szakrális, ünnepléses, liturgikus. A Filemon-levél könnyed, szeretetreméltó, bájos. A szakrális nyelvből vett ritka fordulatokat, a kereskedelmi élet, a jog és a filozófiai tanítás szavait alkalmazza. Csak trefás mosollyal állíthat ki teljes jogi tárgyilagossággal és formalitással adóslevelet Filemonért, jöllehet tudja, hogy semmije sincs és nem is lesz, amivel megfizethetné.

Aki szeretettel akar megnyerni valakit, annak meg kell találnia a szeretet kifejeződési módját. A keresztény számára túlságosan kevés az, hogy a szívében van a szeretet. Meg kell lennie szavában és arckifejezésében, egész lényének szeretetreméltóságában is. A Filemon-levél a szeretet újtestamentumi Énekek énekének (1Kor 13) képes melléklete.

A levél elején (3) az apostol nem jókivánságot fejez ki, hanem áldást ad. A formula hármas tagozottsága és a zsidó áldásformulákkal való hasonlóság liturgikus stílust árul el. Ez a „magánlevél“ is istentiszteleti felolvasásra van szánva.

A levél főrésze öt „strófa“ oszlik, mindegyik művészi felépítésű. A szavak jól megfontolt megválogatása, meglepő szójátékok (11.20), merész képek, kétféleképpen érthető szavak használata, csillogó stílus, finoman tagozott ritmika — egyszóval minden Pál kísérletét szolgálja, hogy elérje, amit akar.

A teljhatalommal felruházott apostol mint kérelmező jön Filemonhoz (8-9): Onezimuszért könyörög, a szökött rabszolgáért, aki a keresztséggel újfajta viszonyba került Pállal is, urával is (10-12). Pálnak joga volna a megkeresztelt rabszolgára, de lemond jogáról (13-14). Onezimusz a keresztség által Pál és Filemon testvére (15-16). Személyében maga Pál jön (17-20).

Az első „strófa“ felépítése: a+b+a. Pál apostoli parancsoló hatalmának tudatában ír (a), de ügyét a szeretet jegyébe állítja, és nem parancsol, hanem kér (b), de úgy kér, mint apostol és mártír (a).

Ezért noha Krisztusban teljhatalmam volna megparancsolni neked azt, ami illő,

mégis a szeretetre hivatkozva inkább kéréssel fordulok hozzád, én, Pál, Krisztus küldötte, most pedig foglya.

Pálnak joga volna megparancsolni, hogy Filemon fogadja szeretettel a közben megkeresztelt szökött rabszolgát. *Nyíltan szólhat Krisztusban*, aki hatalmat és tekintélyt adott neki az egyház vezetésére. Ráadásul olyan dologról van szó, amely „illő”, a keresztény erkölcsi életére vonatkozik és erkölcsi kötelesség (Ef 5,4). Az egyház vezetőit Krisztus teljhatalommal ruházta fel, „nyíltan megmondhatják” a hívőknek, amit kell, föltéve, hogy vallási és erkölcsi ügyekről van szó. Az egyházat nem csupán a szeretet tartja össze, hanem tekintély és engedelmisség is; nemcsak „a szeretet egyháza”, hanem „jogi egyház” is.

De parancsolói teljhatalma ellenére az apostol inkább *barátságosan rábeszél*, ami középút intés és kérés között. Nem az engedelmisségre hivatkozik, hanem a szeretetre. Szükséges a jog, de a döntő a szeretet. Ha a keresztényben nem volna szeretet, semmi sem lenne (vö. 1Kor 13,1-3). Az ember szíve előbb nyílik meg barátságos rábeszélésre, mint kemény parancsra. Mit is érhet el a parancs, mikor arról van szó, hogy egy olyan embert, aki (az akkori felfogás szerint) vétket követett el, szeretettel befogadjanak a szeretet közösségébe? Csak barátságos rábeszélés, csak a szeretetre való hivatkozás ébreszt szeretetet.

Pál úgy kér, mint „preszbütész”: ragyogó szójáték, mert egyszerre jelent „öreg” és „küldöttet”. Pál mint apostol Krisztus küldötte, de az is igaz, hogy már öreg volt, amikor a Filemonnak szóló levelet írta. Úgy kér, mint *Krisztus foglya*, akit Krisztusért bebörtönöztek, bilincseket hord és ezzel résztvesz Krisztusnak egyházáért viselt szenvedéseiben (Kol 1,24). Mint apostol és mártír áll Filemon előtt, de egyben mint megbilincselte öregember is. Elsősorban a bilincsbe vert öregre irányul a tekintet, csak azután az apostolra, akinek hatalmában van a parancsolás. Az emberi áll előtérben, az isteni tekintély háttérbe vonul. A parancsoló hatalom egy tehetetlen kérelmező alakjába rejtőzik, a hatalom a gyámoltalanság, az uralkodás a szolgálat mögé. Az egyház vezetője először mint ember közeledik, mielőtt teljhatalmával lépne föl. Az üdvösség műve Isten végtelen fölsége szeretetének teljes emberbaráti és leereszkedő voltában megy végbe (Tit 3,4) . . .

Pál elárulja, miről van szó: Onezimuszért könyörög, a szökött rabszolgáért — aki azonban immár nem rabszolga. Egy az előzőhöz hasonló fölépítésű „strófában” (a+b+a) megmutatja az apostol, mi lett most ebből az emberből Pál és Filemon számára. A keresztiség teljesen átértékeli az emberi viszonylatokat. A strófa közepén Pál ezt Onezimusz nevének jelentésváltozásán mutatja be.

Fiamért könyörgök, akinek bilincseimben adtam életet.

Onezimuszért, aki egykor haszontalan volt számodra, most pedig számodra is, számomra is hasznos.

Úgy küldöm vissza hozzád, mint saját szívemet.

Pál *gyermekének* nevezi Onezimuszt. Ő térítette meg. Ha valakit az evangéliummal a hitre térítenek, azzal új életre szülik (vö. Gal 4,19; 1Kor 4,15). Onezimusz a fájdalom gyermeke, hiszen az apostol bilincseiben szülte. Az apostol egyben mártír is. Az ember új életre való születésének eredete Krisztus ígében és engesztelő halálában van, az apostol ígéhirdetésében, és az evangéliumért viselt szenvedésében (Fil 2,17), a hitben és keresztségben.

Az „egykor“ és a „most“ között Onezimuszban nagy változás ment végbe. A keresztség a keresztény életét két teljesen más korszakra választja szét: egykor a bűn rabszolgája volt, most szabad, egykor a halál zsákmánya, most az élet választottja, egykor a bűn és erkölcstelenség áldozata, most szent, aki szégyenkezik egykori törekvései miatt.

Még világosabban mutatja meg ezt Pál pompás szójátéka. Mint ilyet kell értenünk, nem szabad szó szerint vennünk és azt gondolnunk, hogy az apostol Onezimuszt mint embert és mint rabszolgát „semmirekellőnek“ tartotta volna. Csak a görög szavak hangzása érezteti meg azt a finom humort, amellyel az apostol a változást leírja: a „semmirekellő“ (*akhresztosz*) Onezimuszból („a hasznos“) Krisztus (*khresztosz*) által „sok mindenre hasznos“ (*eukhresztosz*) lett. A Krisztusba vetett hit és a keresztség által az ember Krisztus testének tagjává válik, és e test minden tagja számára egészen újféléképpen „hasznos“ (1Kor 12, 20-27). Azelőtt nem volt jelentősége a hit és Krisztus szempontjából, most régi neve („a hasznos“) egészen új, teli csengést kapott Krisztusban. Ez már abban is meg fog mutatkozni, ha az egyházközség szeretettel fogadja, és így „hasznos“ lesz hitük gyarapítására és ura kereszteny nagylelkűségének növekedésére.

A megtért Onezimusz Pál *szíve*. Az apostol szeretetébe fogadta (Fil 1,7), annyira, úgy szereti, mint a szívét, önmagát, saját énjét. Egy embernek a megtérítése a szív, a meggyőző erő, a szeretet, a kedély minden erejének megfeszítését kívánja. Aki egy ilyen embernek azt mondhatja: szeretett szívem, gyermekem, akit megajándékoztam szeretettemmel, aki miatt megfellebbeztem önmagamról, az Jézus értelmében járt el. Az ilyen továbbra is kész lesz az önfeláldozó szeretetre . . .

A törvény megkívánta, hogy a szökött rabszolgát visszaadják urának. Aki egy menekülő rabszolgát magánál tartott, magánjogi vétségben vált bűnrészessé. Pál *visszaküldi* Onezimuszt urához; amikor erről a visszaküldésről ír, a jogi kifejezést használja. De úgy küldi vissza a szökött rabszolgát, mint a szívét, mint önmagának egy darabját. Teljes könyörületét és együttérzését beleadta. A szeretet tiszteli a jogot is, akkor is, ha ez nyomasztólag hat könyörületességére és kedélyére. „A szeretet nem keresi a magáét“ (1Kor 13,5) . . .

A szökött rabszolga ott fog állni ura előtt, de vele együtt ott van Pál is mint atyja, az apostol könyörületért esdő szíve, végső soron Krisztus, aki magáévá fogadta Onezimumsz, aki jelen van benne. Bármi is volt valaki azelőtt — ha megtért, az egyház, maga Krisztus jár közben érte, és Krisztus is úgy beszél róla, mint Pál: szívem. Ő is elmondhatja: „Ha Isten velünk, ki ellenünk? Aki saját Fiát nem kímélte, hanem mindnyájunkért áldozatul adta, hogyan ajándékozna nekünk vele együtt mindent? Ki emel vádat Isten választottai ellen?” (Róm 8,31-33)

Pál Filemon javára lemond a jogáról, hogy annak meglegyen a lehetősége egy jótetre (13-14). Az erkölcsi jó nem a parancs kényszere alapján jön létre, hanem szeretetből fakadó szabad elhatározással. A jót nem kényszerű szorongatásból kell tenni, hanem szabad akaratból. Isten a jókedvű adakozót szereti (2Kor 9,7).

A jobbik út nem a parancsolás és a kikényszeríthető kötelezés rövid útja, hanem a meggyőzés és jóakarató rábeszélés hosszadalmas ösvénye, mert így lehet elérni a *szabad döntést*. Isten is ezt az utat járta. Krisztus nem lépett föl hatalommal, amikor Isten uralmát hirdette, hanem a gyermek gyámoltalanságával és a haldokló tehetetlenségében. A mi Urunk Jézus Krisztus kegyelme azon ismerszik meg, hogy az emberekért koldussá vált, bár gazdag, hogy azok az ő szegénysége által gazdaggá legyenek (2Kor 8,9). Az evangéliumnak még a fenyegetései is mind olyanok, hogy hatékonyságuk föltételezi a hitet. A hit pedig nem kikényszerített dolog, hanem szabad elhatározás. Isten üdvözítő működése olyan embert kíván, aki szeretetből dönt Isten megdicsőítése mellett.

Pál nem ingatja meg e világ rendező erőit és hatalmait, de megmutatja, milyen új helyzetbe került a rabszolga a keresztség által úrával szemben. Onezimumsz most már nem *mint rabszolga* tér vissza (15-16). Persze még mindig mint rabszolga jön meg, hiszen a keresztség után is az maradt. Megtérés és keresztség nem változtat a földi társadalmi helyzeten. Aki szegény, a keresztség után is szegény marad, aki alacsony származású, a keresztség után is az marad, aki műveletlen, a keresztség után is ilyen lesz a földi bölcsességben (1Kor 1,26; 7,18-24). A hit és a keresztség üdvösséget ad, nem a földi lét megjavítását.

De a keresztség által új „szociális” viszony járult a rabszolgasághoz. A rabszolgából *szeretett testvér* lett. És mindenekelőtt ez az új-ság számít. „Nincs többé zsidó és görög, nincs szolga és szabad, nincs férfi és nő, mert mindannyian eggyé lettetek Krisztus Jézusban” (Gal 3,28). Az új dicsőség sugara elhomályosítja a régit. — A keresztség adta új nem rombolja szét a régi rendet, amennyiben az beleillik az újba, hanem tökéletesíti azt, amit tökéletesíteni lehet. A keresztség-

nek el kell ismernie azt, amit Isten vitt végbe Krisztusban, el kell szánnia magát, hogy az új teremtményt meglássa; akkor fölfedezi a testvért is. A keresztényt csak hit által lehet felfogni, hittel kell látni és szeretni is — minden hiányossága ellenére, amelyek a „hússal“ velejárnak . . .

Pál saját énjének nevezi Onezimuszt: „. . . fogadd, őt úgy, *mint engem* (17). A keresztység adta új létben Krisztus él a megkeresztelt emberben. „Nem én élek már, hanem Krisztus él bennem“ (Gal 2,20). Pál Krisztus osztályosa, Filemon és Onezimusz hasonlóképpen. A keresztény emberben inkább Krisztust kell látni, mint földi valóját. Minden emberben Krisztust látni . . .

Benedikt Schwank

A KERESZTÉNY HIVATÁS NAGYSÁGA

Legyen áldott az Isten és a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja, aki minket nagy irgalmában új életre hívott Jézusnak a halálból az élő reményre való feltámadása által, hogy a mennyekben elpusztihatatlan, tiszta és soha el nem hervadó örökség várjon rátok. Az Isten hatalmas megőrzött titeket a hitben az örök üdvösségre, amely készen áll, hogy az utolsó időben majd megnyilvánuljon. Ezért örülni fogtok, noha most egy kicsit szomorkodnotok kell is, mert különféle kísértések érnek benneteket, hogy a próbát kiállva hitetek, amely értékesebb a tűz próbálta veszendő aranynál, Jézus Krisztus megjelenésekor méltó legyen a dicséretre, a dicsőségre és a tiszteletre. Noha nem láttátok, mégis szerettétek; bár most sem látjátok, mégis hisztek benne. De mivel hisztek ujjonghattok a megdicsőültek kimondhatatlan örömeivel, mert elértek hitetek célját: lelketek üdvösségét. (1Pét 1,1-9)

Első helyen az Atyának való hódolat áll, az ujjongás hálás kiáltása. Istent, mint Urunk Jézus Krisztus Atyját, különösen abból a szempontból illeti itt a levél dicsérettel, hogy ő a mi Atyánk is. Nem csupán az anyaméhben való természetes fogantatásunk lett volna lehetetlen az ő akarata nélkül, még sokkal inkább atyánk azáltal, hogy új életünk szülője, *újjászületésünk oka lett*. Később (1,23) pontosabban megtudjuk, hogyan kell érteni ezt az „újjászületést“: a *keresztéségről* van szó.

Az a csodálatos mag, amelyet Isten elvetett szívünkbe, a keresztény *remény*. Az egész levélen reménykedő alaphang húzódik keresztül. Az a remény, amelyről itt szó van, nem valami jámbor kívánság, hanem életelevení valóság; legjobban egy gyermekkel hasonlíthatnánk össze, akit anyja áldott állapotban (a német ezt „guter Hoffnung“-nak mondja) a szíve alatt hordoz. Az igazi keresztény remény kitekint Krisztus második eljövételére és Isten királyi uralmára, de ennek ellenére már itt is élni és növekedni akar; reménykedve osztozik a reménytelenek

bajában; amennyire csak lehetséges, már a földi mindennapokban hozzá akar járulni a jónak és az igaznak a győzelméhez. Úgy vagyunk vele, mint a „mennyek országával“: már a földön megkezdődik, bár végső célja túl van a földi életen. Az az ember, akiben Krisztus feltámadásának hallatára felébredt a remény, úgy tekint halála napjára, mint az anya, aki első gyermeke születésének fájdalmaira és egyben örömeire várakozik . . .

Csodálatos lehet az az örökség, amelyet a levél olyan szokatlan jelzőkkel ír le. Az üdvösségnek ezen az örökségén ujjonghatnak, ujjongjanak a keresztények, bár örömüket a földi életben még megzavarja egy és más, hiszen különféle próbatételek érik őket. Néro császár keresztényüldözése ugyan még nem lángolt fel, de előjelei már mutatkoznak. Péter azt akarja mondani a fiatal keresztény egyházközösségeknek, hogy a jövőben valószínűleg súlyos megpróbáltatásokat kell elviselniök, de az üdvösségen való örömük olyan mély, hogy a szorongatás csak egy kicsit szomorítja meg őket. Még nincs szó véres keresztényüldözésekről vagy dicsőséges vértanúkról, hanem a keresztények mindennapos nehézségeiről pogány környezetükben, munkahelyükön és a családban is. Bosszúságot és megbotránkozást keltettek ezek az emberek, akik komolyan vették az alázatos engedelmséget, az emberi bűnökön való bánkódást, az igazságtalanság megbocsátását, a szüzség gyakorlását és az önkéntes lemondást. Személyes szurkálások, szóbeszéd, mellőzések— ilyenek azok a különféle megpróbáltatások, amelyek gyakran olyan fájdalmasan érnek bennünket.

A keresztény embert érő szenvedés a valóságban *tisztulás*, kiolvasztás, izzítás (vö. 4,12), amelyből megszületik a valódi, igaz hit. Tudjuk, hogy már az ókorban forgalomba hoztak olyan aranyérméket, amelyek valójában csak aranyozottak voltak. Az arany nagy fajsúlya miatt különösen az ólom volt alkalmas ilyen keverésre. De hevítéssel igen hamar kiderült, keverték-e az állítólagos aranydarabba nem nemesfémeket is. Az Ószövetségben ezenfelül gyakran találkozunk annak az embernek a képével, aki „Isten olvasztótégelyében“ próbát áll ki és megtisztul, s csak ezzel a próbával kapja meg teljes értékét az örökkévalóság számára (vö. Iz 1,25; 48,10; Ez 22,17-22; MTörv 4,20). A Bölcsesség könyve ezt mondja róluk: „Az igazak lelke Isten kezében van . . . Isten próbára tette és magához méltóknak találta őket, megvizsgálta őket, mint aranyat a kohóban“ (vö. Bölcs 3,1-7). — Gyakran csak a bűnre vivő kísértések próbálják ki igazán az embert és adnak lehetőséget értékének igazolására.

Az apostol már szólt arról a reményről, hogy a jövőben leplezetlenül feltárul a keresztények üdvössége (1,5). Végső soron magának „Jézus Krisztusnak megjelenéséről“ van itt szó. A gyakran fájdalmas próba árán megtisztult keresztények legyenek majd Krisztus ékessége,

amikor az utolsó ítélet napján dicsőségben megjelenik az egész világnak. Ez a hely megmutatja, milyen mélyen és elevenen áthatotta Pétert a keresztények és Krisztus benső kapcsolatának igazsága: A keresztényeket a mennyei Atya megtisztítja, megneveli — végső soron azért, mert gondja van Egyszülöttének dicsőségére. Amikor a keresztények tisztító szenvedésekben részesülnek, ezzel Isten gondoskodik Krisztusról . . .

Sugárzó nagyságban rajzolja meg Péter a dicsőségesen visszatérő Úr képét. De egészen személyes, *bensőséges szeretete* mindenekelőtt a Názáretből való földi emberé, azé a Krisztusé, akinek az ember a nyomdokaiba léphet (2,21), aki bűneink terhét a Golgotára hurcolta (2,24), akinek véres kéksége által gyógyultunk meg (2,25). A barát és szemtanú beszél itt, akit Krisztus iránti szeretete sürget. Ettől kapnak melegséget a szavak. Ott cseng bennük az ember Jézus *szeretetremlőségének* egész élménye. Ahogy olvassuk, szinte megint magunk előtt látjuk azt a tiszta reggelt a Genezáreti tó nyugati partján, amelyen egy nyers és cseppet sem szentimentális halász háromszor erősködött: „Uram, te tudod, hogy szeretlek“ (Jn 21,15-17).

A 6-8. versben kétszer is van szó a keresztények *ujjongó örömről*, annak ellenére, hogy először még „egy kicsit“ ki kell tartaniok a próbatételekben. Könnyen vonatkoztatnánk ezt a jövődő örömré az örök dicsőségben. De nem így van: amiről itt szó esik, az már a földön megvalósult, sugárzó öröm. Ezt az ujjongó örömet egyrészt az üdvösség tudata váltja ki, amely — ha rejtve is — már készen áll számunkra, másrészt pedig a Krisztussal való találkozás örömeinek előíze is, akit valamiképpen már most látunk, ha csak a hit szemével is. Ez a már a földön bennünk élő öröm körülbelül úgy viszonylik az örök boldogsághoz, mint a várakozó gyerekek öröme december 24-e folyamán a szenteste ujjongásához. Amint az az előzetes öröm már igazi öröm, úgy létezik számunkra is már a földön valódi, igazi öröm: leírhatatlan, legföljebb világító szemünkből kiolvasható, titokzatos ujjongás.

Ugyanezt az „ujjongás“ szót használta Mária, amikor Erzsébet házába belépett (Lk 1,47), és ezzel az ujjongó örömmel gyűltek össze az ősegyház keresztényei Jeruzsálemben a kenyértörésre (Csel 2,46). Mind a két esetben ott voltak az öröm kíséretében a gondok, a külvilágból származó félreismerések és rágalmak. De mint hogyha az öröm éppen ott sugározna a legtisztábban, ahol a *szükség és megpróbáltatás* megtisztítja. Ezzel a sugárzó keresztény örömmel találkozunk az első századok óta mindig újból minden korok szentjeinek arcán. Péter ezen a helyen a kereszténység egyik lényeges pontját érinti: a bajban is viárgzó keresztény örömet. Az itt felvilágító emberkép már annak meg-

valósulása, amit Jézus a hegybeszéd boldogságaiban hirdetett (Mt 5, 3-12).

A „soha el nem hervadó örökség“ előző hírüladását (1,4) látszólag gyengíti az, hogy most már csak „a lelkek üdvösségéről“ van szó. De a Szentírás nem pusztán szellemi, testetlen valóságként érti a lelket: számára a „lélek“ egyenlő az „én“-nel, az egész személyiséggel. Ezt a „lelket“ akarja például Péter „odaadni“ Krisztusért (Jn 13,37, ahol a magyar fordítás természetsszerűleg „életem“-ről beszél). Tehát az egész személyiség beteljesüléséről van szó, igazi életre keléséről, megmentéséről és örök megőrzéséről Isten részéről. De nem „a lélek“, hanem „a lelkek üdvössége“ áll a levélben, mert csakis Krisztussal való kapcsolatban és szentjeinek közösségében lehetséges az örök megdicsőülés Isten választottai számára.

Walter Pietsch

A LEGHIHETETLENEBB TÖRTÉNET

*Megismertük Isten szeretetét,
és hittünk benne. (1Jn 4,16)*

Nem könnyű az Újszövetséget „új“-ként olvasni. Szavai meghitten csengenek, és az utolsó 2000 év történelmén úgy húzódik végig, mint egy szőnyegben a szálak és minták. Még aki elutasítja Krisztust és egyházát, az is belőlük él, mély és titokzatos értelemben, — de szó szerinti is, mert sok keresztény gondolat szinte közkincsévé lett a mai emberiségnek. Isten emberré lett, és ezzel belépett történelmünkbe, semmiféle hatalom nem számúzheti belőle többé.

De ez a megszokottság, ez a meghittség a keresztény üzenettel való érintkezésben akadályoz abban, hogy újat keressünk és váratlant találjunk az Evangéliumban. Sokak számára már nem az a világosság, amely felé az élet sötétjében meglepve és várakozással telve fordítjuk arcunkat, hogy igazán és pontosan meglássuk, mi is világít itt. Már nem örömet szerző üzenet, mert már nem is igen figyelünk rá, abban a helytelen hiedelemben, hogy mindezt már ismerjük, és semmi újat nem tár föl előttünk többé. Ha úgy olvasnánk és hallgatnánk az Evangéliumot, a kereszt és a feltámadás üzenetét, mint valami más bolygóról származó lény, aki legelőször hallja, akkor nem győznénk csodálkozni ezen a rejtélyes és páratlan történeten, amely oly különös, oly nyugtalanító, oly botránkoztató, — a világ leghihetetlenebb története. És ez olyan döbbenetbe ejtene, amelyből csak egy a gyógyulás: a hit. Ha igazán hisszük mindezt, akkor egy új feltámadás csodája megy végbe bennünk.

Szent János első levelében áll egy mondat, amely az igazi keresztény hit kompendiuma, összefoglalása: „Megismertük Isten szeretetét, és hittünk benne.“

A keresztény hisz Isten szeretetében

Nem egyszerűen és színtelenül így mondja: „Hittünk Istenben“! Ezt megteszi a nemkeresztény is, ez a jámbor pogánytól is kitelik. — Hanem így: „Hittünk Isten szeretetének“. Olyan valószínűtlen és olyan ritka hittétel ez az emberiség szavalókórusában, legnagyobb gondolkodók és költők könyveiben, hogy azt mondhatnánk: egy gyermek hangjához hasonlít a bömbölő tenger előtt, amely millió és millió hangon kiált a szenvedésből, szükségből, halálból: „Nem, mi nem hiszünk Isten szeretetében, különben másképp kellene hogy menjen a világ sora, mint ahogy a valóságban!“ Ez a keresztény hit a legvalószínűlebb igazságot vallja. Éppen olyan valószínűtlen ez, mint János másik kijelentése: „Isten emberré lett és közöttünk lakozott.“ Igen, ez a két mondat alapjában véve egyívű tartozik: „Mi hiszünk Isten szeretetében, mert Isten emberré lett, szenvedett értünk és feltámadott.“

Ez a hit megalapozott

Figyeljük meg pontosan, mit mond János: „Megismertük Istennek irántunk való szeretetét.“ János nem álmodozó, nem él illúziókban. Tudja, mi az áruulás, a gyűlölet, a gonoszság. Nem hiába állt a kereszt alatt, és hallotta ott Jézusnak mind között legérthetlenebb szavát: „Istenem, Istenem, miért hagytál el engem?“ Ismeri a „világot“, és amit evangéliumában annak sötét mélyeiről és a gonosz hatalmáról ír, azzal szemben Spengler műve, „a Nyugat pusztulása“, olyan, mint egy optimisztikus regény. Ebből a sötét háttérből világít elő a mondat: „Hittünk Isten szeretetében.“

Miért hisz benne? János nem azt mondja: „Hiszem, mert abszurdum.“ Becsukom a szemem, hogy ne kelljen látnom ezt a valóságos világot. Egy szaltomortáléval kiugrottam a valóságból. Kimenekültem az időből képzeletem álomvilágába. Túlságosan iszonyatos volt a világ Krisztus megölése után — nem tudtam tovább élni benne, miután három óra hosszat álltam a kereszt alatt, ez alatt a kereszt alatt. Kétségbe kellett volna esnem, mint Júdásnak — és hogy megmeneküljek a kétségbeeséstől, egyre azt kiáltom magamnak: „Hiszek a szeretetben!“

Nem, János semmi ilyet nem mond. Nem beszél be magának a hitet: csakugyan hisz. Mert megismerte Isten szeretetét. Ez a szeretet ellenállhatatlan tanúsággal jelent meg előtte Krisztus életében, halálában és feltámadásában: „Amit hallottunk, amit szemünkkel láttunk, amit szemléltünk és amit a kezünkkel tapintottunk, azt hirdetjük nek-

tek“ (1Jn 1,1). János szemtanúja a feltámadásnak, és a feltámadás felől nézve Krisztus szenvedése és halála úgy válik érthetővé, mint szeretetből való halál. „Arról ismertük fel Isten szeretetét, hogy életét adta értünk“ (3,16). Ezért hangzik diadalmas alaptémaként egész igehirdetésében: „Az Isten szeretet, és aki a szeretetben marad, az az Istenben marad, és Isten öbenne“ (4,16).

A keresztyének ebből a hitből kell élnie

Ez az egyedüli segítséget nyújtó szérum a roppant arányokat öltő aggodalom és kétségbeesés ellen a világban. „A világon szorongatástok lesz, de biztatok, én legyőztem a világot!“ (Jn 16,33) Aki hisz a feltámadásban és onnan szemléli Krisztus szenvedését, abban növekednie kellene a győzelembe vetett bizalomnak. A világ nem mélyebb Istennél — és Isten majd elintézi a sorát. Mióta ez a húsvéti fénytől körül sugárzott kereszt ott áll a világban és annak történelmében, azóta jöhet bármi. Isten szívén viseli ezt a világot, beleállította átdőfött szívét a világ kellős közepébe — és a nyughatatlan világ minden eseménye legmélyében nem más, mint az ő szeretetének szívverése.

De mi keresztyének ne vegyük könnyen sem ezt a rémületesen bolgogító szót Isten szeretetéről, különben az élet tehervivői és szenvedői azt hihetnék, hogy be akarjuk őket csapni egy jámbor mondással. Nekünk is át kell szenvednünk valamit a világ nyomorúságából. A mi szívünkön is sebet kell ejtenie szeretteink halálának. Nekünk is ki kell vennünk részünket a világ aggodalmából, az elmagányosodásból, az Istentől való látszólagos távolságból. Csak akkor igazolhatjuk hitelesen, micsoda merész, micsoda győzelmes hit rejtőzik ebben a mondatban: „Isten a szeretet“ — a szeretet olyan nagy, mint az Isten, olyan megfoghatatlan, mint az Isten. Csak akkor válik világossá, hogy Krisztus keresztje világító tűzjel e világon annak, aki hisz.

+

Különösen kívánatos és szükséges, hogy a Szenttrással való foglalkozás befolyással legyen a teológia egész tudományára, és úgyszólván annak lelke legyen. (XIII. Leó: Providentissimus Deus)

Az Írást imádkozva kell olvasni és olvasva imádkozni. Ha helyesen olvassuk a Bibliát, akkor Isten beszél hozzánk, és mindaz, amit olvasunk, adjon alkalmat, hogy mi beszéljünk Istennel. (Gerhard Tersteegen)

Hogyan olvassa az ember a Bibliát? Úgy, mint a menyasszony vőlegénye leveleit. (Ismeretlen)

Isten szava olyan, mint a papirosra írt kottafejek: hangszerre vágják, amely egyszerre feltárja titokzatos életét. (Conrad Gröber freiburgi érsek)

A SZENTÍRÁS NYELVE ÉS A MAI EMBER

Csak itt Japánban döböntem rá igazán, mekkora kincs a Szentírás. Évente három-négy millió példányt vásárolnak a japánok, bár a keresztény egyházak tagjainak a száma nem haladja meg a kilencszáz-
ezretet. A vevők túlnyomó többsége tehát pogány. És mégis húzza, vonzza őket a Szentírás titka. Húzza, vonzza őket Jézus. Tavaly ősszel jelent meg az országos hírű katolikus regényíró, Endó Sűszaku (a japánok, magyar módra, a vezetéknevüket írják előre) két igen eredeti könyve Jézusról: az egyik regény, a másik pedig Jézus-életrajz. Endó hét éven keresztül dolgozott ezen a két könyvön: számtalanszor elővasta és alaposan áttanulmányozta a Szentírást, hétszer is beutazta a Szentföldet. Nos, ez a két könyv, főképp a második, már hetek óta első helyen áll a japán bestsellerek listáján. Milliósámra fog elkelni. Endó Jézusa „a mi örök útítársunk“. És valóban, kétezer év távlatából is oly közvetlenül, oly elevenen beszél hozzánk Jézus a Szentírás szavaival, mint senki más. Jól mondta már Szent Ágoston: „Az evangéliumban veled van az Úr!“ És ez az Úr ma is egy szavával képes átalakítani az ember életét: kétségbeesésből hálás örömbé, ténsérgésből futásra, önző magányból önfeledő szeretetre, sötétségéből fényességre, halálból életre.

De Jézus csak akkor tud a Szentíráson át a mai emberhez szólni, ha valaki lefordítja a szent szöveget a mai ember nyelvére. Nincs olyan könyv a világon, amelyet annyi nyelvre és annyiszor fordítottak volna le, mint a Szentírást. (A Bibliatársaság legújabb adatai szerint a teljes bibliát 225, az Újszövetséget 346, egyes részleteket pedig 899 nyelvre fordítottak le eddig.) És ennek a fordítási munkának soha sincsen vége. Évről évre jelennek meg a világ minden nyelvén új fordítások. Jelenleg több mint száz nyelven készül a katolikus és protestáns szentírástudósok közös munkájával ún. „ökumenikus fordítás“. Japánban is több mint húsz fiatal katolikus és protestáns szentírástudós dolgozik most egy új fordításon, amely 4-5 év múlva fog megjelenni. Az ilyen új fordítások nem egyszer hatalmas meglepetést hoznak. A „Good News for Modern Man“ címen, az amerikai protestáns szentírástársulat megbízásából megjelent új Újszövetségi Szentírás nagyon egyszerű és érthető nyelven készült, azzal a céllal, hogy olyan emberek használják, akiknek nem az angol az anyanyelvük. De mihelyt a könyv megjelent, az amerikaiak és angolok kapkodták el leginkább: néhány év alatt 30 millió példány kelt el belőle. Ezen a sikeren felbuzdulva az utóbbi években német, spanyol, francia és egyéb nyelveken jelentek meg egészen mai nyelven írt szentírásfordítások, és mindenütt nagy sikert érnek el. Sok ember számára az ilyen új fordítás olvasása jelen-

ti a Szentírás kincsének fölfedezését. Az Isten szava úgy vág szívükbe, mint a kétélű kard.

Ennek a nagy sikernek egyik főoka kétségkívül a szentírástudomány, az általános nyelvtudomány és az általános értelmezéstan (hermeneutika) mai rohamos fejlődése. Hogy a szentírástudomány mennyit haladt az utóbbi évtizedekben, az általánosan ismert tény. De a mai nyelvtudomány haladása is legalább ugyanolyan fontos tényező a sikeres szentírásfordítás munkájában. Chomsky nyelvtanelmélete rendkívül jelentős. E.A.Nida alkalmazta számos művében ezt az elméletet a fordítás, főképpen a szentírásfordítás tudományának kifejlesztésére. Szerinte a jó fordító először fölbontja az eredeti szöveget a legegyszerűbb értelmi egységekre; másodsor egyenként lefordítja ezeket az egységeket; harmadszor pedig teremt belőlük egy új szöveget, amely a saját nyelvének szerkezetében fejezi ki az eredeti szöveg tartalmát és stílusát. Az ilyen fordítás célja az, hogy a mai olvasó ugyanazt az értelmi, érzelmi és akarati élményt tapasztalja meg, mint amelyet az eredeti szöveg olvasói éltek át. Ehhez nem elegendő az eredeti szöveg szavainak hűséges lefordítása. Olyan szöveget kell teremteni, amelynek hatása a lehető legjobban megfelel az eredeti szöveg hatásának. Teljesen azonos sohasem lesz: minden fordítás eltér valamelyest az eredetitől. De az eszmény, amint Nida helyesen mondja, a „dynamic equivalent“ (dinamikus megfelelő) megteremtése. Ehhez nem elegendő csupán az eredeti szöveg értelmi tartalmára ügyelni: egy szöveg hatásának megítélésekor ugyanolyan fontos az általa keltett akarati és érzelmi benyomás. A szavak buzdítanak, lelkesítenek, ijesztenek, vigasztalnak, bánatot, örömet, megindultságot okoznak, megtapasztaltatják a szépséget, stb. Az eredeti szöveg „szolgai fordítása“ lehetlenné tenné ezt a hatást. Akármilyen pontos is egy vers fordítása, hűtlen, ha nem költői. Ezért csak a nagy költők jó versfordítók, mint ahogy ezt Arany János példája mutatja. A Szentírás fordításánál ez a szempont különlegesen fontos. Hiszen a Szentírás nem pusztán értelmünkhöz szóló tankönyv, hanem Istennek szívünkhöz szóló, megtérésre hívó szeretetüzenete. Ezért mindennél fontosabb, hogy a jó fordító megtalálja minden egyes szöveg „dinamikus megfelelőjét“, és az olvasó így megtapasztalja, hogy Jézus személyesen vonja őt kérdőre. Ennek eléréséhez a Szentírás esetében — Szent Pál elvének alkalmazásaként: „Mindenkinek mindene lettem“ — az is szükséges, hogy minden nyelven az olvasók egyes rétegei sajátos nyelvhasználatának figyelembevételével több fordítás is készüljön. Van választékos irodalmi nyelv, van az előkelő társalgás nyelve, van a mindennapi köznyelv, van a közönséges emberek beszédmódja, és létezik közöttük számos átmeneti nyelvhasználat. Az utóbbi években készült angol szentírásfordítások mindegyike tudatosan a fentebb említett egyik vagy másik nyelvhasz-

nálathoz alkalmazkodott, hogy így mindenfajta emberhez egyaránt eljusson az Isten szava.

A „dinamikai megfelelés“ elvén kívül Nida szerint a jó fordítás második főelve a „*supplying information*“ (értelempótló betoldás). Minden szöveg egy bizonyos hallgatóság ismeretkörét tételezi fel. Valamennyi kultúrkörnek megvan a maga ismeretköre, amely előfeltétele a számára írt szöveg megértésének. Természetesen ezek az ismeretkörök a különböző kultúrkörök esetében nem azonosak. Gondoljunk pl. Vörösmarty Szózatának első soraira. Ha ezeket le akarnánk fordítani pl. egy olyan nép nyelvére, amely nem ismer „hazát“, mert nomád pásztoreletet folytat, nem ismer „bölcst“, mert az anyák hátukon cipelik újszülötteiket, a legnagyobb nehézségekbe ütköznénk, és gondosan megválasztott „értelempótló betoldásokat“ kellene alkalmaznunk, hogy a Szózat e nép számára is egy „szózat“ erejével hasson. A Szentírás fordításánál ez a szempont különösen fontos. Hogy csak egy példát említsünk: a zsidók beszédükben lehetőleg kerülték az „Isten“ szó használatát; gondolatukban mindenütt ott látták tevékenységét, de ennek kifejezésére körülírásokat, pl. a cselekvő alany nélküli szenvedő igealakot választották. Jézus is sokszor alkalmazkodik ehhez a beszédmódhoz. De a modern olvasó esetében ennek szó szerinti fordítása vagy félreértéshez vezet, vagy legalábbis csökkenti az eredeti szöveg erejét. A mai ember ugyanis, ha kifejezetten nem mondják neki, sajnos nem szokott az Istenre gondolni. Az ilyen és hasonló esetekben szükséges az „értelempótló betoldás“. Ennek az elvnek alkalmazása persze kényes. Ha túlzásba visszük, már nem fordítás, hanem magyarázat születik. Elhanyagolása azonban végzetes hiba lenne. Az „értelempótló betoldás“ nélküli fordítást a mai olvasó vagy csak félig értené, vagy félreértené.

A fentebbi elvek alapján fordítják ma az egész világon újra és újra a Szentírást. Ennek a munkának soha sem fog vége szakadni, mert a szentírástudomány halad, a nyelvek fejlődnek és változnak, az emberek izlése és felfogóképessége sokrétűvé lesz és változik.

Igaz, a szentírásfordításhoz tudni kell héberül vagy görögül, és egy bizonyos fokig járatosnak kell lenni a modern szentírástudományban. De a nemzetközi szentírástársulatok jóvoltából (amelyekben az utóbbi években katolikus tagok is közreműködnek) annyi kiváló fordítási segédanyag jelent meg, hogy olyanok is, akik maguk nem végeztek hosszú tanulmányokat, képesek lennének jó fordítási munka végzésére. Például az újszövetségi új görög kritikai szövegkiadása, Kurt Aland, Matthew Black, Carlo M. Martini (a pápai Szentírásintézet rektora), Bruce M. Metzger és Allen Wikgren szerkesztésében, kitűnő alapot nyújt a fordítóknak, és emellett olcsó is. Léteznek azonkívül szótárak, filológiai elemzések és egyéb segédkönyvek, főleg angol és német nyelv-

ven, amelyek nagyon megkönnyítik a munkát. Igen hasznos ösztönzéseket ad néhány modern fordítás is, pl. az új amerikai katolikus biblia, az új francia ökumenikus újszövetség, a fentebb említett „Good News for Modern Man“, a „Revised English Bible“, a Jeruzsálemi Biblia (franciául, angolul és németül), stb.

Egyszer meglátogattam egy a hegyilakóknál működő francia hit-hirdetőt. Apró viskójában, néhány bennszülött munkatárssal körülvéve, éjt nappá téve fordította a Szentírást a hegyilakók nyelvére. Asztalán ott feküdt a Biblia eredeti szövege, néhány kiváló modern fordítás, szótárak, és egy csomó irka az újra meg újra átjavított fordításokkal. Csodálatba ejtett ez a buzgóság. És magyar honfitársaimra gondoltam. Persze az említett hegyilakók nyelvén még nincs Szentírás, magyarul pedig az utóbbi években kétségtelenül néhány kiváló szentírásfordítás készült. De tévedés volna azt hinni, hogy a munka ezzel végetért. És ha nem is jelenik meg nyomtatásban az ilyen munka eredménye, annak, aki ebbe fekteti idejét és energiáját, akkor is nagy hasznára lesz.

Hogy e cikk fejtegetései ne maradjanak elvontak, egy példán szeretném bemutatni, miképpen képzelném én el a Szentírás „magyarítását“. Persze jól tudom, hogy én erre hivatott nem vagyok, hiszen már 24 éve élek külföldön, és így magyar nyelvérzékem alaposan elkopott. De már 15 éve foglalkozom teológiai könyvek japán fordításának javításával, és így némiképpen járatos vagyok a fordítási munka zegzugos berkeiben.

Példaképpen Lukács evangéliumának 6. fejezetéből választottam néhány verset. E szöveg Károli Gáspár zamatos magyarításában, amelyet protestáns atyánkfiai némi simítással a mai napig használnak (az előtünk fekvő kiadás 1957-ből való!), így hangzik:

²⁷ De néktek mondom, kik engem hallgattok. Szeressétek ellenségeiteket, jót tegyetek azokkal, akik titeket gyűlölnék. ²⁸ Áldjátok azokat, akik titeket átkoznak, és imádkozzatok azokért, akik titeket háborgatnak. ²⁹ Aki egyik arcodat megüti, fordítsd néki a másikat is; és attól, aki felső ruhádat elveszi, ne vond meg alsó ruhádat se. ³⁰ Mindennek pedig, aki tőled kér, adj; és attól, aki elveszi a tiédet, ne kérd vissza. ³¹ És akarjátok, hogy az emberek veletek cselekedjenek, ti is akképpen cselekedjétek azokkal. ³² Mert ha csak azokat szeretitek, akik titeket szeretnek, mi jutalmatok van? Hiszen a bűnösök is szeretik azokat, akik őket szeretik. ³³ És ha csak azokkal tesztek jót, akik veletek jót tesznek, mi jutalmatok van? Hiszen a bűnösök is ugyanazt cselekszik. ³⁴ És ha csak azoknak adtok kölcsönt, akiktől reménylitek, hogy visszakapjátok, mi jutalmatok van? Hiszen a bűnösök is adnak kölcsönt a bűnösöknek, hogy ugyanannyit kapjanak vissza. ³⁵ Hanem szeressétek ellenségeiteket, és jót tegyetek, és adjatok kölcsönt, semmit érte nem várván; és a ti jutalmatok sok lesz, és ama magasságos Istennek fiai lesztek: mert ő jóltévő a háládatlanokkal és gonoszokkal. ³⁶ Legyetek azért irgalmasok, mint a ti Atyátok is irgal-

mas. ³⁷ Ne ítéljetez és nem íteltettek, ne kárhoztassatok és nem kárhoztattok; megbocsássatok, néktek is megbocsáttatik. ³⁸ Adjatok, néktek is adatik; jó mértéket, megnyomottat és megrázottat, színgig teltet adnak a ti öletekbe. Mert azzal a mértékkel mérnek nektek, amellyel ti mértétek.

Ugyanez a szöveg dr. Kosztolányi István kiváló fordításában (Szent István Társulat kiadása, 1968):

²⁷ Nektek, akik hallgattok, ezt mondom: Szeressétek ellenségeiteket, tegyetek jót a gyűlölködőkkel. ²⁸ Azokra, akik átkoznak benneteket, mondjátok áldást, és imádkozzatok rágalmazóitokért. Ha arcul üt valaki, tartsd oda a másik arcodat is. ²⁹ Annak, aki elveszi köpenyed, add oda az öltönyödet is. ³⁰ Mindenkinél, aki kér tőled, adj, és aki elviszi, ami a tiéd, attól ne kérd vissza. ³¹ Úgy bánjatok az emberekkel, ahogy akarjátok, hogy veletek is bánjanak. ³² Mert ha csak azokat szeretitek, akik benneteket is szeretnek, milyen hálát várhattok érte az Istentől? Hisz azokat, akik őket szeretik, a bűnösök is szeretik. ³³ Mert ha csak azokkal tesztek jót, akik veletek jót tesznek, milyen hálára számíthatok? Hisz így a bűnösök is tesznek jót. ³⁴ Ha csak a visszafizetés reményében adtok kölcsönt, milyen hálát várhattok érte? ³⁵ Szeressétek inkább ellenségeiteket: tegyetek jót, adjatok kölcsön, és semmi viszonzást ne várjatok. Így nagy jutalomban részesültök, a Magasságosnak leszek a fiai, hisz ő is jó a hálátlanokhoz és a gonoszokhoz. ³⁶ Legyetek hát irgalmasok, mint Atyátok is irgalmas. ³⁷ Ne mondjátok ítéletet senki fölött, s akkor titeket sem ítélnek meg. Ne ítéljetez el senkit, s akkor benneteket sem ítélnek el. Bocsássatok meg, és nektek is megbocsáttanak. ³⁸ Adjatok, és akkor ti is kaptok. Jó, tömött, megrázott és túlsorduló mértékkel mérnek öletekbe. Mert amilyen mértékkel ti mértétek, olyannal mérnek majd nektek is.

Ez a fordítás, mint ahogy Dr. Schwarz-Eggenhofer apostoli kormányzó előszavában mondja, kétségtelenül „szövegű, érthető és magyaros”. (Csak a 34. versben maradt ki — valószínűleg a nyomdász elnézéséből — egy sor, amelyet a fordító, gondolom, így fordított: „Hiszen a bűnösök is kölcsönt adnak a bűnösöknek, hogy ugyanannyit kapjanak vissza.”)

Ha azonban a „dinamikus megfelelő” és az „értelempótló betoldás” elveit következetesen alkalmazzuk, szövegünk fordítása módosul. Először is vegyük jól figyelembe Jézus e szavainak dinamikus jellegét. Jézus prófétai beszédmodorban szól: szavai rövid, megrázó parancsszavak, amelyeket az Isten abszolút akaratának tudatában vág hozzánk, és szántszándékkal provokálja velük evilági, közepes józanságunkat. E szavakon át szinte éget bennünket Jézus lángja. Ő, csak ő ismerte az Istent, a szegények Istenét, a megbocsátás Istenét, a nagy, erős szeretet, a halálnál is erősebb végtelen szeretet Istenét. Ebből az ismeretből Jézus könyörtelenül levonja számunkra a következtetést: ha Isten fiai akartok lenni, legyen szívetek olyan, mint az Istené. Ahogy Isten bánik az emberrel, úgy bánjatok ti is vele. Minden más hívság, hiábavalóság, ostobaság. Jézus felszólítása emberi ésszel mérve oktalanság; de annak szemében, aki igazán megismerte és befogadta

az Istent, ez az oktalanság az egyetlen bölcsesség. Jézus szavainak hatása felejthetetlen volt. Ezért emlékeztek rájuk a tanítványok 30-40 évvel később is. Az eredeti arámi nyelvben szinte versként csengtek össze a parancsszavak végződésai. Azt, aki csak egyszer is hallotta e beszédet, Jézus szavai nem hagyják többé békén. Ott égnek e szavak, mint odahajított üszök, a szívében.

Hogy ezt a „hatást“ elérjük a fordításban, először is meg kell gondolnunk, hogy milyen igealakot válasszunk. Az eredeti szöveg hol a parancsoló mód egyszám második személyét, hol többesszám második személyét használja. A két forma értelme között nincs különbség: az egyszámban mondott szöveg sem csak egy egyént, hanem mindenkit illet, épp úgy, ahogy a Tízparancsolat egyszám második személye is mindenkihez szóló parancs. Hogy Lukács szövegében hol az egyik, hol a másik forma fordul elő, az az általa használt forrás sajátosságából ered: Lukács két-három eredetileg önálló jézusi mondáscsoportból szerkesztett egy egységes beszédet, anélkül, hogy az igealakokat összehangolta volna. A „dinamikus megfelelés“ előidézésénél azonban én úgy érzem, hogy az igealakok váltakozása zavar. Elejétől végig egyöntetűen kell hogy ránk zúduljanak Jézus szavai. Tehát vagy valamennyit többesszám második személyben, vagy valamennyit egyszám második személyben kell fordítani. A magyar nyelvben — a zsidótól és görögtől eltérőleg — a többesszám második személy ragjai elnehezítik az ilyen mondatokat. Hogy megint a Szózat példáját idézzem: a „Hazádnak rendületlenül légy híve, ó magyar“ sort vétek volna „Hazátoknak rendületlenül legyetek hívei, ó magyarok“-ra változtatni. Így tehát az alábbi fordításban Jézus valamennyi szavát egyszám második személybe tettem. A bevezető szavak: „De nektek, kik rám hallgattok, ezt mondom“, elég világosan kifejezik, hogy ez az egyszám mindenkinék szól. Természetesen a most mondottakkal nem fog mindenki egyetérteni: lesz olyan ember, akit nem zavar a személyváltozás a szövegben, és lesz olyan is, akit jobban fog meg a többesszám, amelyben a közösség élményét érzi meg. Ezért, mint már említettem, az új szentírásfordítások sohasem lépnek fel a kizárólagosság igényével: sokféleképpen kell elkészíteni az isteni szó táplálékát, hogy minden ember jóllakhassék vele.

Az alábbi fordításban tehát az egész szöveg során egyszám második személyt használok, minden parancsnál új bekezdést kezdek, és lehetőleg megtartom a szövegek versszerű paralelizmusát. A 28-30. vers fordításában használt „azokra, akik“, „annak, aki“, „mindenkinék, aki“ szavak nehézkesek, és eltompítják a szavak ütőerejét, ezért elhagytam őket. A 29. versben szereplő „köpeny“ és „öltöny“ az akkori Palesztinában az éjszaka takaróként is szolgáló köpenyfélet és a hosszú tunika-forma inget jelentette: a „dinamikus megfelelő“ tehát a mai magyar

ember számára „kabát“ és „ing“. A 32-34. versben előforduló „bűnösök“ szó értelme a magyar nyelvben szűkebb, mint a Jézus korabeli zsidók-nál. Ezért az eredeti értelemnek jobban megfelelő „rossz ember“ szót használom. Az ugyanitt előforduló kérdések értelme erőteljes tagadás. Ezt magyarul nem kérdő, hanem tagadó mondatok fejezik ki velősen. A 35. versben szereplő „Magasságos“ szó az Isten nevét elkerülő körülírás; az, hogy az Isten „magasságos“, nem játszik különös szerepet a szövegben (kitűnik ez abból is, hogy Máté e szó helyett az „Atyátok“ szót használja), ezért a fordításban az „Isten“ szót választottam. Ugyanebben a versben a „lesztek fiai“ kifejezés magyarázatra szorul. Ugyanis e kifejezés háttérében is az Isten tevékenysége rejlik. Nem mi tesszük magunkat Isten fiaivá, hanem az Isten ismer el minket méltó fiainak, ha úgy viselkedünk az emberek iránt, ahogyan ő viselkedik irántuk. A szöveget tehát eszerint „pótoltam ki“. A 36. versben szereplő „irgalmas“ szó fordítása nehéz. A mai magyar nyelvben ugyanis e szó értelme nagyon leszűkült: „Légy irgalmas!“ csak azt jelenti: „Ne büntess meg, bár megérdemeltem!“ Az eredeti szó értelme sokkal átfogóbb: jónak lenni a bajban levő emberekhez, részvétellel lenni irántuk, megbocsátani, segíteni. Nem sikerült olyan magyar szót találnom, amely ezt a tartalmat pontosan kifejezné. Mint hozzá legközelebb álló kifejezést, a „jószívű“ szót választottam. A 37-38. versben a szenvedő igealakok cselekvő alanya az Isten. Ezt a szót tehát a fordításban pótolni kell, különben teljesen félreérti az olvasó a szöveget. Ugyanis nem arról van szó, hogy ha mi jók vagyunk másokhoz, ők is jók lesznek hozzánk — ez ellentmondana a 27-35. vers tanításának: „semmi viszonzást ne várjatok!“ —, hanem arról, hogy az Isten lesz jó hozzánk („nagy jutalomban részesültök“ 35.v.). A 38. vers fordítása elég nehéz: egy hasonlatról van szó, amit a palesztinai parasztok jól megértettek: egy vevő gabonát vásárol, az árus a mérővékát színig tölti, még jól meg is rázza, és annyira megtetézi, hogy amikor a vásárló gazdasszony kötényébe öntik a vékát, többet kap, mint amennyi abba belefér. Ennek a hasonlatnak a dinamizmusát próbáltam átírni.

De legyen ennyi elég a magyarázatból, lássuk a fordítást. Kérném az olvasót, hogy fennhangon olvassa magának, mintha a saját hangján át Jézus szólna hozzá:

De nektek, kik rám hallgattok, ezt mondom:

Szeresd ellenségedet!

Tégy jót azzal, aki gyűlöl!

Aldd meg azt, aki átkoz!

Imádkozz azért, aki bánt!

Ha arcul ütnek, tartsd oda másik arcodat!

Ha elveszik kabátodat, add oda ingedet!

Ha kérnek tőled, add meg!

Ha elveszik a tiédet, ne kérd vissza!

Űgy bánj mással, ahogy szeretnéd, hogy veled bánjanak!
 Ha csak azt szeretted, aki téged szeret, ne várj áldást az Istentől.
 Hiszen a rossz ember is szereti az olyat, aki őt szereti.
 Ha csak ahhoz vagy jó, aki jó hozzád, ne várj áldást az Istentől.
 Hiszen a rossz ember is megtesz ennyit.
 Ha csak akkor adsz kölcsönt, ha kilátás van rá, hogy visszakapjad,
 ne várj áldást az Istentől.
 Hiszen a rossz emberek is adnak kölcsönt egymásnak, ha tudják,
 hogy visszakapják.
 De te szeresd ellenségedet,
 tégy jót,
 adj kölcsön
 és ne várj semmi viszonzást!
 Nagy lesz akkor jutalmad, és az Isten elismer méltó fiának.
 Mert hiszen az Isten is jó a hálátlanokhoz és gonoszokhoz.
 Légy hát jószívű, mint ahogy Atyád is jószívű!
 Ne ítélj meg senkit, és az Isten sem fog megítélni.
 Ne ítélj el senkit, és az Isten sem fog elítélni.
 Bocsáss meg másoknak, és az Isten meg fog bocsátani neked.
 Ajándékozz meg másokat, és az Isten meg fog ajándékozni téged.
 Mintha egy gabonával jól megtömött, megrázott, megtetézett
 mérővékát ürítenének öledbe.
 Mert amilyen mértékkel te mérsz, olyan mértékkel mér téged az
 Isten.

Hogy ez a fordítás sikerült-e vagy sem, nem tudom. Talán még jobb
 is, ha nem sikerült, és így felbuzdulnak keresztény hívő magyar test-
 véreim, hogy egy jobbat készítsenek, amelyen keresztül még előbb
 szól hozzánk Jézus. Jézus szava élet, Jézus szava erő. Ha el is múlik
 ég és föld és minden, Jézus szava el nem múlik soha. Mert Jézus sza-
 va az örök élet ígéje. Töltsék el ezek az ígék édes magyar nyelven a
 magyar ember szívét, lelkét, értelmét, akaratát; visszhangozzanak
 benne mindenkor, örömeben és bánatában, életében és halála óráján.
 Mert így kívánta Jézus, „ez igézetes gyermek“, ki maga volt „a Jóság
 s a nagy szent türelem.“ „Csengessünk csengőkkel, szeressünk szeretet-
 tel, örüljünk, ha sirunk, ha ránk tör minden ember, s ha álul bán-
 tunk. A született Jézus született így, s kívánta, hogy ez legyen az üdv“
 (Ady). Ez magyar beszéd, és egyben Jézus beszéde. Adná az Isten,
 hogy az egész Szentírás on át ilyen magyarul szóljon az Űr magyar
 fiaihoz. Mert szükségük van rá, nagyon, nagyon.

+

*A Szentírást soha nem becsülhetitek eléggé nagyra. Pedig az még min-
 dig nem maga a valóság, csak a róla szóló híradás. (Matthias Claudius
 költő)*

*Minden egyes ember történetének bibliának kell lennie. (Friedrich
 Novalis)*

A FORDÍTOTT RÉSZLETEK FORRÁSAI

- A Geistliche Schriftlesung (Patmos Verlag, Düsseldorf) sorozatból:
ÖSZ: Hans Lubczyk: Das Buch Jesaja 2/2 1972
Adalbert Peter: Die Bücher Zefanja, Nahum und Habakuk
3. 1972
Ernst Haag: Das Buch Jeremia 5/1 1973
ÜSZ: Josef Kürzinger: Die Apostelgeschichte 5/1-2 1965
Alois Stöger: Der Brief an Philemon 12/2 1965
Benedikt Schwank OSB: Der erste Brief des Apostels
Petrus 20. 1963
- Theodor Blieweis: Bekenntnis zur Bibel. Chor der Jahrhunderte.
Mayer u. Comp. Wien 1945.
- Theodor Blieweis: Sie alle liebten die Bibel. Bekenntnisse bedeuten-
der Persönlichkeiten aus zwei Jahrtausenden. Volksliturgisches
Apostolat Klosterneuburg 1958.
- Paul Claudel: J'aime la Bible. Librairie Arthème Fayard, Paris 1955.
Németül: Ich liebe das Wort. Paulus Verlag Recklinghausen.
(A 87 éves költő utolsó kiadványa, mondhatni szellemi vég-
rendelete.)
- Pater Franz: Etwas auch für Dich. Kleine Anleitung zum Betrachten.
Selbstverlag Bad Schönbrunn, Edlibach/Zug 1961.
- Romano Guardini: Weisheit der Psalmen. Meditationen. Werkbuch-
Verlag Würzburg 1963.
- Richard Gutzwiller: Die Gleichnisse des Herrn. Benziger Verlag Ein-
siedeln 1960.
- Franz Kamphaus — Rolf Zerfass: Predigtmodelle 2. Matthias-Grüne-
wald-Verlag Mainz 1973.
- Martin Luther King: Strength to Love. Pocket Books New York 1963.
- Jacques Loew: Ce Jésus qu'on appelle Christ. Retraite au Vatican 1970.
Fayard Paris 1970.
- Heinz Schürmann: Der Geist macht lebendig. Hilfen für Betrachtung
und Gebet. Herder 1972.
- experiment 1972.2.sz.
- Homiletic Pastoral Review 1971 August-September

TARTALOM

Előszó helyett	3
Útmutatás a Szentírás olvasásához	4
H. Schürmann: A Szentírás mint lelkiolvasmány és ennek módjai	5
Belon Gellért: A rejtett beszédű Szentírás	15
I. ÓSZÖVETSÉG	23
Az Ószövetség mint lelkiolvasmány (Geistliche Schriftlesung)	23
J. Loew: A hontalan vendégül látja Istent (Ter 18)	28
Nagy Ferenc: Szólj, Uram, mert hallja a te szolgád! (1Sám 3)	30
Sántha Máté: Isten eszközei (2Kir 5)	32
R. Guardini: Az emberszív sötétje (137.zsoltár)	35
Németh József: Immánuel (Iz 6-9)	40
H. Lubsczyk: A fájdalom férfja (Iz 53,1-12)	43
E. Haag: Keserves a prófétai hivatás (Jer 15)	47
A. Peter: A pogányok megtérése (Szof 3,9-10)	51
Paul Claudel: Adjátok vissza a népnek az Ószövetséget!	53
II. ÚJSZÖVETSÉG	56
R. Gutzwiller: A konkoly a búzaföldön (Mt 13)	56
H. Gilhaus: Isten a szívünket akarja (Mk 7)	59
Gémes István: „ . . . hogy ő szolgáljon . . . ” (Mk 10,45)	61
F. Heyler: Az Úr értékeli (Mk 12,41-44)	63
F.-J. Steinmetz: Mária, a meditáció ősképe (Lk 2,19)	65
J. R. Sheets: Az Ige hallgatói (Lk 16,31)	68
R. Voigt: Alázat és gőg (Lk 18,9-14)	69
M. L. King: Cselekvő szeretet (Lk 23,34)	71
A. Kraxner: Az ingadozó, mégis teherbíró szikla (Jn 21,15-17)	75
J. Kürzinger: Ananiás megbízatása (Csel 9,10-12)	77
F. Kamphaus - R. Zerfass: Isten iskolája (Csel 16,6-10)	80

Zalotay József: Hálaadás, kegyelem és a szentek közössége (2Kor 1,3-11)	82
Szabó Ferenc: „Érettünk szegénnyé lett . . .“ (2Kor 8,9-11)	86
Nemeshegyi Péter: „Ő a mi békénk!“ (Ef 2,14-18)	89
A. Stöger: A Filemon-levél	92
Benedikt Schwank: A keresztény hivatás nagysága (1Pét 1,1-9)	96
W. Pietsch: A leghihetlenebb történet (1Jn 4,16)	99
Nemeshegyi Péter: A Szentírás nyelve és a mai ember	102
A fordított részletek forrásai	110
Nagy emberek a Szentírásról	14, 22, 27, 39, 54, 76, 101, 109

the *Journal of Applied Behavior Analysis* (1974), and the *Journal of Experimental Psychology: Applied* (1975).

There are a number of reasons why the *Journal of Applied Behavior Analysis* is the most widely cited journal in the field. First, it is the only journal in the field that is published by a professional organization.

Second, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Third, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Fourth, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Fifth, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Sixth, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Seventh, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Eighth, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Ninth, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Tenth, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Eleventh, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Twelfth, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Thirteenth, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Fourteenth, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Fifteenth, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Sixteenth, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Seventeenth, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Eighteenth, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Nineteenth, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.

Twentieth, it is the only journal in the field that is published by a journal that is published by a professional organization.